DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Skaperné Embersics Erzsébet

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárás szóalkotása

Témavezető:

Prof. Dr. Gadányi Károly
egyetemi tanár

NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
SZLÁV NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI PROGRAM
ELTE BTK

BUDAPEST

2005

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS ... 6
2. A RÁBA-VIDÉK ÉS A SZLOVÉN NYELVJÁRÁS ... 10
2.1. A nyelvterület bemutatása, a Rába-vidék rövid története ... 10
2.2. Nyelv és nyelvjárás ... 13
2.2.1. A nyelv definíciói ... 13
2.2.2. A nyelvjárás definíciói ... 14
2.3. A szlovén nyelv nyelvjárási tagoltsága és főbb tényezői ... 15
2.3.1. A tagoltság külső tényezői ... 15
2.3.2. A magánhangzórendszer ... 17
2.3.3. A mássalhangzórendszer ... 18
2.4. A Rába-vidéki nyelvjárás főbb variánsainak bemutatása ... 19
2.4.1. A felsőszölnöki nyelvjárásváltozat ... 22
2.4.1.1. A magánhangzórendszer ... 22
2.4.1.2. A mássalhangzórendszer ... 27
2.4.2. Az apátistvánfalvi nyelvjárásváltozat ... 29
2.4.2.1. A magánhangzórendszer ... 29
2.4.2.2. A mássalhangzórendszer ... 33
2.4.3. Fonológiai különbségek a két főváltozat között ... 35
3. SZÓALKOTÁSI ALAPFOGALMAK ÉS KRITÉRIUM-RENDSZER A SZLOVÉN ÉS A MAGYAR NYELVBEN ... 36
3.1. A szóalkotás fogalma ... 36
3.2. A szlovén és a magyar nyelv szóalkotásának rövid áttekintése ... 37
3.2.1. Szóalkotási alapfogalmak ... 38
3.2.2. Szóalkotási kritériumrendszer ... 39
3.3. A szlovén és a magyar nyelv szófajrendszerének összevetése ... 40
3.3.1. Alapszófajok ... 41
3.3.2. Viszonyszók/grammatikai szavak ... 41
3.3.3. Mondatszók/mondatértékű szavak ... 42
4. A RÁBA-VIDÉKI SZLOVÉN NYELVJÁRÁS SZÓALKOTÁSA ... 43
4.1. A szóalkotás általános jellemzői ... 43
4.1.1. A szavak motiváltsága ... 43
4.1.2. A szótő és a képző ... 43
4.1.2.1. A szótövek fajtái ... 44
4.1.2.2. A képzett szavak szótöveinek hangváltozásai ... 44
4.1.2.2.1. Mássalhangzó-változások ... 44
4.1.2.2.2. Magánhangzó-változások ... 46
4.1.2.3. A képzők fajtái ... 47
4.1.3. Szóalkotási algoritmusok az egyes szóalkotási módokhoz ... 48

4.1.4. A szóalkotási módokról részletesebben ... 49
4.1.5. A szóalkotási módok és eszközök termékenysége, gyakorisága ... 54

4.2. Főnévi szavak alkotása ... 55

4.2.1. Főnévképzés ... 55
4.2.1.1. Általános főnévképzés ... 55
4.2.1.1.1. Főnevek képzése igékből ... 55
4.2.1.1.1.1. Cselekvő (az igei sajátosság hordozója) ... 55
4.2.1.1.1.2. Tárgy, dolog, amely a cselekvést végzi vagy arra szolgál ... 58
4.2.1.1.1.3. Cselekvés ... 60
4.2.1.1.1.4. Cselekvés eredménye, azaz ami a cselekvés során keletkezik vagy kapcsolatban áll annak teljesülésével ... 62
4.2.1.1.1.5. Cselekvés, állapot, folyamat helye, ill. ideje ... 64
4.2.1.1.1.6. Anyag, amellyel valamit csinálnak ... 66
4.2.1.1.2. Főnevek képzése melléknévi szavakból ... 67
4.2.1.1.2.1. A tulajdonság hordozója (személy, állat), amelyet a szótő jelöl ... 67
4.2.1.1.2.2. A tulajdonság hordozója (dolog, tárgy), amelyet a szótő jelöl ... 69
4.2.1.1.2.3. Elvont tulajdonság ... 70
4.2.1.1.2.4. Konkrét (tárgyiasult) tulajdonság (metonimikus képzés) ... 72
4.2.1.1.2.5. Hely, ill. idő ... 73
4.2.1.1.2.6. Anyag ... 74
4.2.1.1.3. Főnevek képzése határozószókból és predikatívumból ... 75
4.2.1.1.3.1. Tárgy vagy dolog, amely a határozószó jelentésére utal ... 75
4.2.1.1.3.2. Tulajdonság, ill. állapot ... 75
4.2.1.1.3.3. Idő ... 76
4.2.1.1.4. Főnevek képzése főnevekből ... 76
4.2.1.1.4.1. Valamivel kapcsolatban álló személy vagy állat ... 77
4.2.1.1.4.1.1. Végrehajtó/kivitelező, azaz ember vagy állat, aki valamivel foglalkozik, dolgozik ... 77
4.2.1.1.4.1.2. Ország, vidék, lakott terület… lakója ... 78
4.2.1.1.4.1.3. Szervezet, intézmény, faj, ideológia, tudományos vagy művészeti irányzat tagja ... 79
4.2.1.1.4.1.4. Sajátság hordozója, viselője ... 79
4.2.1.1.4.2. Tárgy, amely valamivel kapcsolatban áll ... 80
4.2.1.1.4.3. Tulajdonság, ill. állapot ... 81
4.2.1.1.4.4. Konkrét tulajdonság, ill. állapot ... 81
4.2.1.1.4.5. Hely, ill. idő ... 82
4.2.1.1.4.6. Anyag ... 84
4.2.1.2. Modifikációs főnévképzés ... 85
4.2.1.2.1. Femininumok (a hímnemű alak nőnemű párja) és maszkulinumok ... 85
4.2.1.2.2. Gyűjtőnevek ... 86
4.2.1.2.3. Fokozó, ill. hangsúlyozó alak ... 87
4.2.1.2.4. Valaminek a kicsinye, fiatalkorú ... 88
4.2.1.2.5. Kicsinyítés ... 88
4.2.1.2.6. Kicsinyítő-becézés ... 90
4.2.1.2.7. Kicsinyítő-rosszallás (ironikus) ... 91
4.2.1.2.8. Rosszallás ... 91
4.2.2. A főnevek összetétele ... 92
4.2.2.1. Interfixummal és szuffixummal alkotott összetett szavak ... 92
4.2.2.1.1. Összetett szavak igei szótővel ... 92

4.2.2.1.1.1. Cselekvő ... 92
4.2.2.1.1.2. Cselekvés ... 93
4.2.2.1.1.3. A cselekvés helye és ideje ... 93
4.2.2.1.1.4. Anyag ... 93
4.2.2.1.2. Összetett szavak névszói tővel ... 94
4.2.2.1.2.1. A tulajdonság hordozója (személy, állat) ... 94
4.2.2.1.2.2. A tulajdonság hordozója (dolog, tárgy) ... 94
4.2.2.1.2.3. Hely, ill. idő ... 94
4.2.2.2. Csak interfixummal alkotott összetett szavak ... 95
4.2.3. Főnevek képzése prefixummal ... 95
4.2.4. A főnevek szervetlen összetétele ... 96

4.3. Melléknévi szavak alkotása ... 97

4.3.1. Melléknévi szavak képzése ... 97
4.3.1.1. Általános melléknévképzés ... 97
4.3.1.1.1. Melléknevek képzése főnévi szavakból ... 97
4.3.1.1.1.1. Birtokos melléknevek ... 98
4.3.1.1.1.2. Összefüggés, kapcsolat azzal, amit a főnévi tő jelöl ... 98
4.3.1.1.1.3. Anyagszerűség, valamilyen anyagból való ... 100
4.3.1.1.1.4. Tömegesség, valamivel bíró, valamivel ellátott ... 101
4.3.1.1.1.5. Betegállapot ... 102
4.3.1.1.1.6. Hasonlóság ... 102
4.3.1.1.2. Melléknevek képzése igékből ... 104
4.3.1.1.2.1. Melléknevek, keletkezésüket tekintve melléknévi igenevek ... 104
4.3.1.1.2.2. Passzív melléknévi igenevek ... 105
4.3.1.1.2.3. Szándékot, hajlamot kifejező melléknevek ... 106
4.3.1.1.3. Melléknevek képzése határozószókból ... 107
4.3.1.2. Modifikációs melléknévképzés ... 107
4.3.1.2.1. Kicsinyítés, ill. becézés ... 108
4.3.1.2.2. Nagyítás ... 108
4.3.1.2.3. A tulajdonság nagyobb foka ... 108
4.3.1.2.4. Általános tulajdon vagy hozzátartozás az egyén tulajdonával szemben ... 109
4.3.1.2.5. Hasonlóság ... 109
4.3.1.2.6. A szó egyértelműbb besorolása a melléknevek közé ... 109
4.3.1.2.7. Pontosabb, ill. érzelmileg jelölt jelentés ... 109
4.3.1.2.8. Nem tőszámnevek ... 109
4.3.2. Melléknévi szavak összetétele ... 110
4.3.2.1. Interfixummal és szuffixummal alkotott összetett melléknevek ... 110
4.3.2.1.1. Összetett melléknevek ige és főnév kapcsolatából ... 110
4.3.2.1.2. Összetett melléknevek melléknév és főnév kapcsolatából ... 110
4.3.2.2. Csak interfixummal alkotott összetett melléknevek ... 111
4.3.3. Melléknévi szavak képzése prefixummal ... 111
4.3.4. Melléknévi szavak ún. szervetlen összetétele ... 112

4.4. Igék alkotása ... 113

4.4.1. Igeképzés ... 113
4.4.1.1. Általános igeképzés ... 113
4.4.1.1.1. Igék képzése főnevekből ... 113
4.4.1.1.2. Igék képzése melléknevekből ... 115

4.4.1.1.3. Igék képzése indulatszókból ... 116
4.4.1.1.4. Igék képzése igékből ... 118
4.4.1.1.4.1. Igék képzése igékből elöljárószókkal ... 118
4.4.1.1.4.2. Igék képzése igékből szabad morfémákkal ... 126
4.4.1.2. Modifikációs igeképzés ... 126
4.4.1.2.1. Folyamatos igék képzése befejezett igékből és fordítva ... 127
4.4.1.2.2. Kicsinyítő, becéző, lekicsinyítő értelmű modifikációk névszói morfémákkal ... 128
4.4.2. Igék szerves összetétele ... 128
4.4.3. Igék képzése magyar eredetű tövekből ... 132
4.4.3.1. Főnévből képzett igék ... 133
4.4.3.2. Melléknévből képzett igék ... 133
4.4.3.3. Igékből képzett igék ... 134

4.5. Határozószók alkotása ... 135

4.5.1. Határozószók képzése szuffixummal ... 135
4.5.1.1. Általános határozószó-képzés ... 135
4.5.1.1.1. Határozószók főnévi szótőből ... 135
4.5.1.1.2. Határozószók melléknévi szótőből ... 135
4.5.1.1.3. Határozószók igei szótőből ... 136
4.5.1.1.4. Határozószók elöljárós szótőből ... 137
4.5.1.2. Modifikációs határozószó-képzés ... 138
4.5.2. Határozószók képzése prefixummal ... 138
4.5.3. Határozószók szervetlen összetétele ... 138

5. ÖSSZEGZÉS ... 140

6. POVZETEK ... 144

7. FELHASZNÁLT IRODALOM ... 151

1. BEVEZETÉS

Dolgozatom célja: a Rába-vidéki szlovén nyelvjárás szóalkotásának vizsgálata, az alkotott (képzett, ill. összetett) szavak feltérképezése, bemutatása a történelmi előzmények áttekintésével. Legfontosabb kérdése, hogy a Rába-vidéki nyelvjárás szóalkotása mennyiben különbözik az irodalmi nyelv szóalkotásától, melyek a legfontosabb azonosságok, különbségek, ill. eltérések, s milyen idegen (főként magyar) nyelvi hatások érték. További fontos feladatom a szóalkotási módok bemutatása, azok példákkal való illusztrálása, szemléltetése a Rába-vidéki szlovén tájszólásban.

A tájszólás szóalkotásának bemutatása során fontosnak tartom az irodalmi nyelvvel való párhuzamok kiemelését az azonosságok és különbségek megjelölésével, a különböző jelentéscsoportok főbb jellemzőinek felsorolását, ill. megfogalmazását, különös figyelmet szentelve a tájszólás jellegzetességeinek.

A magyarországi szlovén nyelvjárás szóalkotásának kutatását és elemző feldolgozását ez ideig még senki nem végezte el. Az ehhez szükséges nyelvi anyag nagy részét is magam gyűjtöttem, mivel Francek MUKIČ tájszólási szótára a „*Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*" csak a nyelvi elemzés időszakában jelent meg. Kutatásom így magában foglalja az anyaggyűjtést és a nyelvészeti elemzést is.

A dolgozat a nyelvjárás szóalkotásának feldolgozása, ezért a nyelvi anyaggyűjtés során összegyűjtött valamennyi példát feltüntetem, amelyben bármelyik szóalkotási mód alapján szóalkotás állapítható meg. A példák főként a mai beszélt nyelvjárásból származnak, de a Porabje című szlovén újságból, ill. két Rába-vidéki kéziratból is kerültek még feldolgozásra. Az írott szövegből nyert szóalkotási példákat azonban a beszélt nyelvben is ellenőriztem egyrészt passzív megfigyeléssel, másrészt aktív módszerrel.

Az anyaggyűjtést már főiskolai tanulmányaim során elkezdtem, mivel szakdolgozatom témáját a felsőszölnöki szlovén tájszólás fonetikai és lexikai sajátosságait vizsgálva a nyelvjáráskutatás területéről választottam.

A példák gyűjtését különböző módszerekkel végeztem, passzív és aktív módszerrel egyaránt. Kutatásom elsősorban a beszélt nyelvre irányult, így a nyelvi anyag döntő többségét résztvevő megfigyeléssel gyűjtöttem. Munkám során ebben nagy segítséget és előnyt jelentett számomra, hogy a tájszólást magam is jól beszélem, s hogy a Rába-vidéken töltött időszakban mindig ezt a nyelvet választom a társalgás nyelvének.

Az aktív módszerű anyaggyűjtés keretében kötetlen, tematikus és fókuszosított interjúkat készítettem, s az így nyert nyelvi anyag kérdéses részét passzív megfigyeléssel is ellenőriztem. Az aktív módszer keretében a különböző szófajok körében a szóalkotási jelentéscsoportok szerint is gyűjtést végeztem. Ennek megfelelően a főnévi szavaknál a következő jelentéscsoportok szolgáltak az anyaggyűjtés alapjául: cselekvő; tárgy, amely a cselekvést végzi; cselekvés; cselekvés eredménye; cselekvés, állapot, folyamat helye, ill. ideje; anyag, amely a cselekvés végrehajtását lehetővé teszi; stb.

Dolgozatomban a Rába-vidéki szlovén tájszólás szóalkotási sajátosságait vizsgálom. Az egész nyelvterületre kiterjedő vizsgálatot azért tudtam elvégezni, mert a szóalkotási sajátosságok, kisebb eltérésektől eltekintve, egységes képet mutatnak a Rába-vidéki nyelvterület egészén. Ehhez viszont a szóalkotás bemutatása előtt egy átfogó fonológiai, fonetikai áttekintésre volt szükség, mivel a nyelvjárásváltozatok magán-, ill. mássalhangzórendszerei nagymértékben eltérnek egymástól.

A dolgozat négy fő fejezetre tagolódik. E rövid bevezetés után - melyben indokoltam témaválasztásomat, és ismertettem a kutatás során alkalmazott módszereket - a második fejezetben a Rába-vidék történetének, a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltságának és főbb tényezőinek, valamint a magyarországi szlovén nyelvjárás főbb változatainak bemutatására kerül sor. A továbbiakban a Rába-vidéki tájszólás kutatásával foglalkozó nyelvjáráskutatók eddig megjelent munkáiról és tanulmányairól teszek említést. A nyelvterület történeti áttekintése főként a nyelvjárásváltozatok kialakulása szempontjából rendkívül fontos, mint ahogyan a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltsága és annak főbb tényezői is, hiszen sok nyelvi jelenség, s azok diakronikus fejlődése, alakulása ennek alapján válik világossá.

A tájszólás szóalkotásának bemutatása előtt szükségesnek tartom a szlovén és a magyar nyelvben két nyelvi szint alapfogalmainak és rendszerezésének összevető elemzését adni. Ezért a harmadik fejezetben arra vállalkozom, hogy a szlovén és a magyar nyelv szóalkotásáról és szófaji rendszereinek összevetéséről rövid áttekintést nyújtsak a két nyelv alapfogalmainak és kritériumrendszereinek bemutatásával.

Mindezek ismeretében térek át dolgozatom negyedik, egyben fő fejezetében a Rába-vidéki nyelvjárás szóalkotásának részletes elemzésére. Először a szóalkotás általános jellemzőit mutatom be, azaz az alapfogalmakat és a főbb felosztásokat, tájszólási példákkal illusztrálva jellemzem a szóalkotási módokat, és megadom az egyes szóalkotási módok algoritmusait. Ezt követően kerül sor az összegyűjtött szóalkotási anyag részletes bemutatására a négy kritérium figyelembevételével: főnévi szavak alkotása, melléknévi szavak alkotása, igék és határozószók alkotása. A tájszólási példákat a szóalkotási jelentéscsoportok alapján muta-

tom be, azon belül is a képzők ábécé szerinti sorrendjében, s külön csoportban tüntetem fel a hímnemű, a nőnemű és a semleges nemű származékszókat. Az igéknél az infinitivusokat, a főneveknél a nominativus szinguláris vagy plurális alakokat, a melléknevéknél az alapfokú hímnemű nominativus szinguláris alakokat adom meg alapformaként. A szóalkotási anyag bemutatásánál, ill. feldolgozásánál az általános nyelvészeti rövidítéseket alkalmazom.

Az „Összegzés" címszó alatt rövid áttekintést adok a célkitűzések megvalósításáról, továbbá a fontosabb szóalkotási sajátosságok és az irodalmi nyelv szóalkotási sajátosságaitól eltérő elemek alakulásáról, valamint kitérek a szóalkotás még ma is termékeny típusaira, fajtáira. A befejezésben ismertetem a további teendőket, melyek elvégzése szükséges ahhoz, hogy egy összegző, elemző munka készülhessen a magyarországi szlovén tájszólás jelenlegi állapotáról.

Értekezésemben a nyelvjárási példákat Tine LOGAR szlovén dialektológus által alkalmazott fonetikai átírás szerint közlöm.[1]

A dolgozatomban előforduló diakritikus jelek jelentései a következők:

'	a hangsúly helyét jelöli, a *'* jel vagy a hangsúlyos magánhangzó előtti mássalhangzó előtt áll, vagy közvetlenül a hangsúlyos magánhangzó előtt fordul elő;
:	a magánhangzó hosszúságát jelöli;
ẹ, ọ	zárt *e* és *o* magánhangzók, a zárt *e* magánhangzó hangsúlytalan pozíciókban a részben redukálódott *i* helyett is előfordul;
e, o	nyílt *e* és *o* magánhangzók;
å	labiális *a* hang;
ä	igen nyílt *e* magánhangzó;
ə	redukált magánhangzó;
ᵛ	bilabiális *v,* magánhangzók után és mássalhangzók előtt fordul elő;

[1] Tine LOGAR a szlovén dialektológiában (RAMOVŠ 1936) általánosan használt fonetikus írást bizonyos szempontból megváltoztatta és egyszerűsítette, de nem vezetett be olyan változásokat, amelyek a tudományos megbízhatóságot veszélyeztetnék.
A magyar szakirodalomban a fonetikus írás egyetemességéről azt olvashatjuk, hogy a minden igényt kielégítő, egyetemes fonetikus írás kialakítása illúzió. A beszélt nyelvet semmiféle írásrendszer által nem lehet tökéletesen hangzáshűen lejegyezni. Ebben fontos szerepet játszik többek között az is, hogy észlelésünk szubjektív természetű és nyelvileg meghatározott, ami azt eredményezheti, hogy ugyanazt a fizikai valóságot két személy nem feltétlen észleli azonosnak, két eltérő anyanyelvű személy pedig biztosan nem (vö. KASSAI 1998: 31-41).

ç mássalhangzó jellegű *i*, magánhangzók után és mássalhangzók előtt fordul elő;

• szótagképző *r* zengőhang;

ł veláris („kemény”) *l*;

x a /*h*/ mássalhangzó veláris alternánsa;

ń l’ d’ t’ palatális *n l d t* mássalhangzók.

2. A RÁBA-VIDÉK ÉS A SZLOVÉN NYELVJÁRÁS

2.1. A nyelvterület bemutatása, a Rába-vidék rövid története

A Rába-vidék a Vas megyében lévő Szentgotthárd mellett, a Rába folyó völgyében, a Magyarországot Ausztriától és Szlovéniától elválasztó határ közé ékelődve helyezkedik el. Földrajzilag a vidék a murántúli Goričko része. A Rába-vidék elnevezésű terület hét községet foglal magában, ezek Felsőszölnök/Gornji Senik, Alsószölnök/Dolnji Senik, Rábatótfalu/Slovenska ves (1984-ben Szentgotthárdhoz csatolták), Szakonyfalu/Sakalovci, Apátistvánfalva/Števanovci, Orfalu/Andovci, Kétvölgy/Verica-Ritkarovci. A Központi Statisztikai Hivatal 2001. évi népszámlálási adatai szerint a magyarországi szlovén falvakban és Szentgotthárdon 1625 lakos vallotta magát szlovén nemzetiségűnek.[2] A 2001. évi népszámlálási adatok a Rábatótfalu/Slovenska ves népességi adatait Szentgotthárd adataival együtt tartalmazzák, mivel a falu már teljesen egybeépült Szentgotthárddal, s közigazgatásilag is hozzácsatolták. Így Szentgotthárdon, mely a Rába-vidék gazdasági és kulturális központja, a legújabb népszámlálási adatok szerint 552 szlovén él (Központi Statisztikai Hivatal, 2001: 271).

A szlovének a Rába és a Dráva közötti vidéken az avarokkal együtt először a 6. század második felében telepedtek le. Ez a terület a 8. század végén a frankok uralma alá került, majd a későbbiek folyamán (a 9. században) a vidékre Karantániából települtek be szlovének.

A Pribina fejedelemség Alsó-Pannóniában magában foglalta a Rába és a Dráva közötti területet, és nyugati irányban, valószínűleg, a mai karintiai-stájer nyelvjárási határig nyúlt.

Ez a vidék 1183 előtt ritkán lakott, erdős és mocsaras terület volt, de a szentgotthárdi cisztercita apátság megalapítása után, mivel a cisztercitáknak birtokuk megműveléséhez munkaerőre volt szükségük, más területekről is telepítettek ide szlovéneket.

A szentgotthárdi apátság mellett Mátyás király idején (a 15. században) kapott nagybirtokot a dobrai Batthyány család is, melynek részét képezte Felsőszölnök, Alsószölnök, Permise és Ritkaháza. A többi község (Apátistvánfalva, Újbalázsfalva, Orfalu, Szakonyfalu és Rábatótfalu) a szentgotthárdi apátsághoz tartozott. Ez a kialakult nagybirtokrendszer hatás-

[2] Felsőszölnök/Gornji Senik - 467, Alsószölnök/Dolnji Senik - 73, Szakonyfalu/Sakalovci - 101, Apátistvánfalva/Števanovci - 271, Orfalu/Andovci - 51, Kétvölgy/Verica-Ritkarovci – 110, Szentgotthárd/Monošter 552. (Központi Statisztikai Hivatal, *2001. évi népszámlálás*, 2002: 270-271)

sal volt az emberek életmódjára, gazdasági és szociális fejlődésére, valamint nyelvjárásuk alakulására.

A török harcok, mint például az 1664-es szentgotthárdi csata emléke, mondák formájában még ma is élnek a Rába-vidéki szlovének körében.

Az 1867-es kiegyezés után felerősödtek a magyarosítási törekvések, melyek a magyarországi nemzetiségek ellen irányultak. E törekvések ereje 1878-ban még jobban fokozódott, amikor a szentgotthárdi apátság a heiligenkreuzitől különvált.

1918-ban az Osztrák-Magyar Monarchia szétesése után a magyarországi szlovének öntudatra ébredése új lendületet kapott. A nemzeti mozgalmak irányítói, a szlovén papok, Magyarország részeként egy autonóm területet kívántak kialakítani Slovenska Krajina 'Szlovén Vidék' néven. A párizsi békekonferencia a Murántúlt 'Szlovénszká Krajina'-t Jugoszláviának ítélte oda, s a határvonalat a Rába és a Mura vízválasztójánál húzta meg. Az antant szövetségesek és Magyarország között megkötött trianoni egyezmény alapján kilenc Szentgotthárd környéki község maradt Magyarországon. Ezzel megszűnt a Murántúl 'Slovenska Krajina' egysége, s a Szentgotthárd környéki szlovének önálló történelmi útra léptek. Ettől kezdve különböző kifejezésekkel illették a magyarországi szlovéneket, így „rábai szlovéneknek", „rábamenti szlovéneknek" (porabski Slovenci) nevezték őket, a vidéket pedig „Rábamentének" vagy „Vendvidéknek"[3] hívták. „Vas megye Tanácsa 1981-ben határozatilag törölte a „vend" kifejezést, s hivatalosan a „szlovén" elnevezés mellett foglalt állást."[4]

A két világháború közötti időben nem beszélhetünk a nemzetiségi közösségek elismeréséről és fejlődéséről, a szlovén nyelvet egyedül a családban és az egyházban őrizték és ápolták. A szlovén lakosság a Mohorjeva družba („Szent Mohor Társulat") könyveit olvasta, majd a nyelvjárásukban íródott kalendáriumokat (pl. *Dober pajdás kalendárium*), a Marijin list c. havi- és a Novine c. hetilapot. Mindez hozzájárult a nemzeti tudat elmélyüléséhez is.

1972-ben Magyarországon módosított alkotmány lépett életbe, mely határozottan állást foglalt a nemzetiségek jogaival kapcsolatban is. A módosított alkotmány nemzetiségekre

---

[3] ANGYAL Endre *A vend kérdés* c. munkájában (LUKÁCS, *A vend kérdés*, 1996: 71) a következőket olvashatjuk: „Vendeken a magyar nyelvhasználat sokáig azokat a szlovéneket értette, akik az egykori Vas és Zala megyék nyugati részein laktak, és akik 1919-ben zömmel Jugoszláviához kerültek." MIKOLA Sándor *A vendség múltja és jelene* c. tanulmányában (LUKÁCS, *A vend kérdés*, 1996: 45) a vend nép származásáról a következőket írja: „Krisztus születését megelőző évszázadban számos vend nép (Venedi, Veneti) élt Európában, amelyekről a görög és a római írók, mint pl. Plinius, Ptolemeus, Julius Caesar, Tacitus ismételten megemlékeztek." A Rába-vidéki szlovének magukat szlovénul Slovenge, Sloven elnevezéssel illetik, amikor pedig magyarul beszélnek, magukat többnyire vendeknek nevezik és nem szlovéneknek. (vö. MIKOLA 1996: 48) BITNITZ Lajos a Vendek (Slovénzi) kifejezés alatt az egész szlovén etnikumot érti a „Stájer, Kárinthia és Karniolia tartományokban, Vass és Szala Vármegyék' nyugotti vidékjein, mellyek Stájerrel határosak." (*A Vass és Szala Vármegyei Tótokról*, 1996: 10)

[4] KOZAR-MUKIČ, *Slovensko Porabje,* 1984: 83-89.

vonatkozó passzusai bizonyos tekintetben megismételték, bizonyos tekintetben módosították az 1949. évi alkotmányt. A 61. paragrafus szerint: „(1) A Magyar Népköztársaság állampolgárai a törvény előtt egyenlők és egyenlő jogokat élveznek. (2) Az állampolgároknak nem, felekezet vagy nemzetiség szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti. (3) A Magyar Népköztársaság területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az egyenjogúságot, az anyanyelv használatát, az anyanyelven való oktatást, saját kultúrája megőrzését és ápolását." [5] 1993. július 7-én pedig a Magyar Országgyűlés elfogadta a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Jogairól szóló 1993: LXXVII. számú törvényt. Ennek értelmében „az országgyűlés kinyilvánítja, hogy a nemzeti és etnikai önazonossághoz való jogot az egyetemes emberi jogok részének tekinti, a nemzeti és etnikai kisebbségek sajátos egyéni és közösségi jogai alapvető szabadságjogok, amelyeket tiszteletben tart, és mindezeknek a Magyar Köztársaságban érvényt szerez".[6] A törvény többek között rendelkezik a kisebbségek helyi és országos önkormányzatainak létesítéséről, ezen önkormányzatok feladatairól és hatásköréről, valamint „szabályozza az önkormányzatok létrehozásának módját, azok jogait, kötelezettségeit, működési feltételeiket, kapcsolataikat az állam szerveivel" (5. paragrafus /(3)). Továbbá a törvény kiterjed az egyéni kisebbségi jogokra, amelyek értelmében a kisebbséghez tartozó személy kérheti a kétnyelvű anyakönyvezést és egyéb személyi okmányok kétnyelvű kiállítását is, valamint joga van „anyanyelvének, történelmének, kultúrájának, hagyományainak megismeréséhez, ápolásához, gyarapításához, továbbadásához; továbbá résztvenni az anyanyelvű oktatásban és művelődésben" (13. paragrafus/a,b). A törvény külön fejezetben foglalkozik a kisebbségek közösségi jogaival, amely kimondja, hogy a kisebbségek társadalmi szervezeteket hozhatnak létre, a közszolgálati rádió és televízió biztosítja számukra a kisebbségi műsorok készítését és sugárzását, s az állam segíti az anyaországi rádió- és televízióadások vételét; továbbá a kisebbségi közösség kezdeményezheti az anyanyelvű, vagy anyanyelvi óvodai nevelés, alsó-, közép- és felsőfokú oktatás feltételeinek megteremtését (18. paragrafus). Az 1993. évi törvény értelmében a kisebbségeknek joguk van az országgyűlési képviseletre (20. paragrafus).[7]

A szlovén Rába-vidék területe 94 km^2. Felszíne északon sík, nyugaton és délen pedig dombos. A vasi szlovén községek az aprófalvak kategóriájába tartoznak, ahol a lakosság száma nem éri el az ötszázat.

[5] 1972: I. tv. Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1972. Budapest 1973: 8.
[6] Nemzeti és Etnikai Kisebbsegi Hivatal, 1993: 5.
[7] Nemzeti és Etnikai Kisebbsegi Hivatal,1993: 8-12.

A telkek formája a murántúli Goričko vidékhez hasonló, az eredetileg nagyobb földdarabokat keskeny, hosszú szántókká alakították. A megművelt terület elaprózódásának okát a birtokoknak az öröklés folytán való erős tagozódásában kereshetjük.[8]

A Rába-vidéken három katolikus egyházközség van: Felsőszölnökön, Alsószölnökön és Apátistvánfalván. Felsőszölnökön az istentiszteletek egy része 2002–től ismét szlovén nyelven folyik, s talán a hiányosságokat Apátistvánfalva esetében is sikerül rövidesen pótolni. A püspökség székhelye 1777 óta Szombathelyen van, mely előtte Győrben volt.

A Rába-vidék legrégibb iskolája a a 17. században alapított felsőszölnöki, melyet az apátistvánfalvai követi a 18. századból. Napjainkban már csak ez a két régi nemzetiségi iskola működik a Rába-vidéki szlovén falvakban. Ezenkívül a szentgotthárdi Széchenyi István Általános Iskolában tanórák keretében, a nyolcosztályos gimnázium 5-8. évfolyamán csatlakozó órák keretében, valamint a szentgotthárdi Arany János Általános Iskolában szakkör formájában folyik szlovén nyelvű oktatás. A középiskolai szintű nyelvoktatás csak Szentgotthárdra korlátozódik, ahol a középiskolásoknak két intézményben van lehetőségük szlovén nyelvű képzésben részt venni, mégpedig a Vörösmarty Mihály Gimnáziumban és a III. Béla Szakközépiskolában.

2.2. Nyelv és nyelvjárás

A nyelvjárási téma feldolgozása szempontjából fontosnak tartom a nyelv és nyelvjárás nyelvészeti alapfogalmak szakirodalmakban előforduló néhány definíciójának bemutatását.

2.2.1. A nyelv definíciói

CRYSTAL: „A nyelv hangok, jelek vagy írott szimbólumok szisztematikus, megegyezéses használata egy emberi társadalomban a kommunikáció és az önkifejezés eszközeként.” (1998: 534)

[8] KOZAR-MUKIČ 1984: 93-98.

A nyelv definiálása a szlovén szakirodalomban:

„A nyelv jelrendszerek összessége a kommunikáció számára. E jelrendszer jelentésmegkülönböztető és jelentéshordozó részből áll. Az előbbi vagy hallás során (fonémák, prozódia, mondatfonetika), vagy látás útján (különféle írásmódok) valósul meg, az utóbbit pedig a szókincs a frazeológiával (szótár), ennek grammatikai sajátosságai (grammatika: szófajok, alaki sajátságaik, a szavak összekapcsolása, ideértve a mondatformát is) és a szöveg (mondatok, mondatok kapcsolata) alkotják." (TOPORIŠIČ 1992: 73)[9]

A nyelv definiálása a magyar szakirodalomban:

„A nyelv elemrendszer és az elemek használati szabályainak rendszere, melyeknek ismeretében, alkalmazásával megvalósítható a legfontosabb emberi kommunikációs tevékenység: a beszéd." (KESZLER (szerk.) 2000: 23)

2.2.2. A nyelvjárás definíciói

CRYSTAL: „A dialektus nyelvi változat, melynek sajátos nyelvtana és szókincse felfedi használója területi és társadalmi hovatartozását; más néven nyelvjárás." (1998: 521)

A nyelvjárás megközelítése a szlovén szakirodalomban:

„A nyelvjárás szociális, földrajzi nyelvréteg, amely minden, vagy csak néhány nyelvi szinten viszonylag nagy számú jellemző sajátossággal bír, főképp a hangtanban, a hangsúly típusában, a mondathangsúlyban, a hangsúly helyében, a sajátos alakokban és bizonyos mértékben a szavak és a mondattan tekintetében is (a mondatfonetika leginkább a nagyobb nyelvjáráscsoportokra jellemző)." (TOPORIŠIČ 1992: 122)

„A hagyományos földrajzi nyelvjárások leggyakrabban valamely nyelv sajátos változatai, melyek meghatározott, pontosan körülhatárolt földrajzi területen belül fordulnak elő." (TOPORIŠIČ 2000: 23).

[9] A szakirodalom szlovén nyelvű forrásait szlovén nyelvről magyar nyelvre Skaperné Embersics Erzsébet fordította.

A magyar szakirodalom nyelvjárás-definíciói:

„A nyelvjárások a területi alapon elkülönülő nyelvváltozatok, az elsősorban a falvakban élőktől használt, s a köznyelvtől elütő nyelvi formák. Minden nyelv nyelvváltozatok együttese, melyek egymással sokrétű kölcsönös kapcsolatban állnak.” (KISS (szerk.) 2003: 33).

„A nyelvjárás egy adott nyelv többi nyelvváltozatától rendszerszerűen, azaz meghatározott szabályok szerint többé-kevésbé s valamennyi szinten eltérő nyelvváltozat, amely területileg kötött, elsősorban szóbeli közlésre szánt és mindenekelőtt a mindennapi életterületeket átfogó beszédmód, amelyet általában a falvakban felnőtt és ott lakó, a hozzá legalábbis semlegesen viszonyuló emberek elsődleges nyelvváltozatként, spontán módon használnak a számukra természetes, mindennapos, informális–familiáris beszédhelyzetekben, s elsősorban az egymás közötti kommunikációban.” (KISS (szerk.) 2003: 36).

„Az irodalmi és köznyelvvel szemben jelentkező helyi nyelvváltozatok a nyelvjárások, amelyeknek a köznyelvtől való különbségei a szókincsben is megmutatkoznak. A nyelvjárásokra jellemző sajátos szók, az úgynevezett tájszók valamely nyelv szókészletének azok az elemei, amelyek az irodalmi és köznyelvből hiányoznak, illetőleg az irodalmi és köznyelvi formától jelentés vagy alak tekintetében különböznek.” (RÁCZ (szerk.) 1991: 468)

2.3. A szlovén nyelv nyelvjárási tagoltsága és főbb tényezői

2.3.1. A tagoltság külső tényezői

A szlovén nyelv a beszélők száma szerint a legkisebb szláv nyelvek közé sorolható, de közöttük nyelvjárási tekintetben kétségtelenül a legtagoltabb. „Fran RAMOVŠ szlovén nyelvjáráskutató és nyelvész klasszifikációja szerint, melyet a *Dialekti* („Nyelvjárások”) c. munkájában (Ljubljana, 1936) mutat be, a szlovén nyelv több mint 40 nyelvjárásra és jellegzetesebb tájszólásra osztható, amelyek hét nyelvjáráscsoportba sorolhatók, s ezek mindegyike több nyelvjárást foglal magában. E csoportok a következők: koroška „karintiai”, panonska „pannon”, štajerska „stájer”, gorenjska „felső-krajnai”, dolenjska „alsó-krajnai”, primorska „tengermelléki”, rovtarska „rovtarszkói”„.[10] Jože TOPORIŠIČ *Slovenska*

[10] LOGAR, *Slovenska narečja*, 1993: 5.

slovnica („Szlovén nyelvtan”) c. munkájában (2000: 23) pedig nyolc nyelvjárási csoportot említ a szlovén nyelvterületen belül, azaz a RAMOVŠ által felsorolt hét nyelvjáráscsoportot a kočevska „kocsevskói” csoporttal egészíti ki.

Ez az állapot ezeréves történelmi fejlődés eredménye, amelyet több belső és külső tényező irányított és határozott meg. Ezek egy részét csak sejthetjük, de minden bizonnyal a legfontosabb tényezők egyike a szlovén vidék benépesítése volt. A betelepítés valószínűleg két irányból és talán különböző szláv törzsek részvételével is történt: észak felől a Kárpátokon keresztül és délkelet felől a Száva és a Dráva folyók mentén felfelé. Meglehet a letelepedés e kettősségében rejlik a szlovén nyelv legrégibb nyelvjárási tagolódásának csírája, amely csak a 12-13. században teljesedik ki.

A nyelvjárási tagoltság másik előmozdítója talán a nyelvi újításokban keresendő, melyek fókusza valahol a mai horvát és szerb nyelvterületen volt, de saját határaikon átlépve a mai szlovén nyelvterületre is átterjedtek. A szlovén vidék minden részét azonban nem érték el, mivel a magas hegyek (Pohorje, Alpok…) a közlekedést, a forgalmat és a kölcsönös érintkezést meglehetősen gátolták. (vö. LOGAR 1993: 5).

E földrajzi viszonyok, a közlekedési utak és irányok, amelyek már a szláv korszak előtt kialakultak, a szlovén vidék korai közigazgatási-politikai megosztása és történelmi fejlődése, valamint az egyházigazgatási szervezetek kétségtelenül azon tényezők közé tartoztak, amelyek a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltságát felgyorsították, és sajátos módon kisebb nyelvjárási egységeket, nyelvjárásokat alakítottak ki, hoztak létre. A magas hegységek megakadályozták az alpesi szlávok közti intenzív kommunikációt, különösen azért is, mert a politikai-közigazgatási felosztás is ennek alapján jött létre. Meghatározó szerepük később is megmaradt, mivel a szlovén terület politikai-közigazgatási és egyházigazgatási felosztása is ezekre épült. Ezáltal a magas hegyek, hegységek egyben dialektológiai és politikai-közigazgatási határokká is váltak.

A politikai-közigazgatási tényező a dialektológiai differenciálódás szempontjából fontosabb szerepet töltött be, mint a földrajzi tényező, s hasonló jelentőséggel bírt e tekintetben az egyházigazgatási felosztás is. (vö. LOGAR 1993: 6)

A hegységeknél kisebb jelentőséggel bírtak a mocsaras vidékek a nyelvjárási tagoltság tekintetében (pl. a Ljubljansko barje ’Ljubljanai láp/mocsár’ szerepe a dolenjsko „alsó-krajnai” és a gorenjsko „felső-krajnai” nyelvjárások megkülönböztetésében). A szlovén nyelv differenciálódásában azonban a mocsarak mellett fontos szerepet játszottak az erdős területek is, sőt ezt a nyelvjárási tagoltságot előmozdította a nem szláv népek betelepítése is, valamint a szlovén nyelv nem szláv nyelvekkel való szomszédsága.

Továbbá jelentős szerepet játszott a nyelvjárási tagolódásban egyrészt az a körülmény, hogy a perifériális területek a központi nyelvterületek gyorsabb fejlődéséhez képest elmaradottságot mutattak, másrészt pedig befolyással voltak rá a török támadások során ért nyelvi hatások is.

Érdekes jelenség, hogy a szlovén folyók (a Mura és részben a Dráva folyó kivételével) a nyelvjárási tagoltságra nem voltak hatással.

A legjelentősebb differenciáló hatást a régi, tartós feudális és egyházi határok okozták, melyek hosszú évszázadokon keresztül behatárolták az adott földrajzi területeken a lakosság mozgását.[11]

2.3.2. A magánhangzórendszer

A mai szlovén nyelvjárások főként a hosszú és a rövid magánhangzórendszerben különböznek egymástól. A szlovén nyelvjárásokban már a hosszú magánhangzók száma is nagyon eltérő (3 és 16 között mozog), s ha a tonemikus (zenei) hangsúlyt is figyelembe vesszük, akkor ennél is több. Természetesen a hosszú magánhangzók rendszere is változik nyelvjárásról nyelvjárásra. Egyetlen szlovén nyelvjárás létezik (podjunsko narečje), amelyben ma is megtalálhatók a hosszú szótagokban a nazális magánhangzók mint az ősszláv nazálisok utódai, az összes többi nyelvjárásban pedig csak orális hosszú magánhangzók fordulnak elő. A szlovén nyelvjárások többségének hosszú magánhangzórendszerére jellemző, hogy különböző minőségű és színezetű monoftongusok és diftongusok (*iə, ie, eÇ, aÇ, uə, uo, o², a², Çe, ²o, ²a, ²ä stb.*) alkotják. A csak monoftongusokból álló magánhangzórendszerek, mint amilyen például a gorenjsko „felső-krajnai" nyelvjárásra és általa a szlovén irodalmi nyelvre is jellemző, a szlovén nyelvjárásokban másodlagos/szekunder jelenségek, meglehetősen ritkák, s mindenütt régebbi diftongusok monoftongizációjával keletkeztek.

A szlovén nyelvjárások a rövid magánhangzórendszerekben jóval nagyobb különbséget mutatnak mint a hosszú magánhangzórendszerekben. Ezek szintén nagyon eltérő módon fejlődtek, méginkább növelve ezzel a nyelvjárási különbségeket. A szlovén nyelvterületen a rövid magánhangzók differenciálódása lényegesen későbbi keletű, mint a hosszú magánhangzóké, mivel csak a 15. századtól kezd jellegzetesebben megjelenni, s csak a 17-18.

[11] LOGAR, *Slovenska narečja*, 1993: 5-8.

században teljesedik ki. Mindez összefüggésben áll a magánhangzók redukciójával vagy gyengülésével, ami különösen jellemző a szlovén nyelvre (vö. LOGAR 1993: 8-9).
A magánhangzórendszer fontosabb hangtani jelenségei, melyek a szlovén nyelvet több nyelvjárásra osztották, a következők (vö. H. TÓTH 1995: 99):

- akanje „ún. ázás" (teljes ázás);
- ukanje „uzás";
- ikanje „izés";
- e-jevsko akanje „e-típusú ázás";
- a rövid magánhangzók redukált hanggal való váltakozása;
- teljes redukció, főként a rövid i és u hangok redukciója.

Nagy hatást gyakoroltak a szlovén nyelv nyelvjárási tagoltságára azon hangsúlyeltolódások is, amelyek nem voltak általános jellegűek, és nem érintették a szlovén nyelvterület egészét. A differenciálódást segítette elő a fonológiai oppozíciók megléte, ill. hiánya, valamint a kvantitatív változások. Ez utóbbiak egyrészt hangsúlyeltolódások révén jöttek létre – ezáltal a több szótagú szavak kezdő és középső szótagjaiban rövid, hangsúlyos magánhangzók jelentek meg, s több nyelvjárásban meg is őrizték rövidségüket –, másrészt a rövid hangsúlyú végmagánhangzók meghosszabbodásával.

2.3.3. A mássalhangzórendszer

A szlovén nyelvjárási tagoltsághoz természetesen az ősszláv mássalhangzórendszer fejlődése is hozzájárult. Ide soroljuk az ősszláv *n', l', t'* különböző változatait *(ń, ń > n, ń >ĵ >j, ń >jn; l', l' >jl, l' > j, l' > l; t' > t'/ć, t' > č)*, a *g* veláris zárhang *h* hanggal való váltakozását vagy a *g* hang teljes redukcióját. Fontos szerepet tölt be e csoportban a *k, g, x* velárisok másodlagos/szekunder palatalizációja az elölképzett magánhangzók előtt (*roče, noje, oreši)*, a szóvégi *m* váltakozása *n* hanggal, a szóvégi zöngés mássalhangzók elvesztése stb.
A szóalakok fejlődése is előmozdította a differenciálódást. Ide tartozik a semleges nem elvesztése, amely kétféle módon mehetett végbe, éspedig vagy maszkulinizációval, vagy feminizációval. Ezenkívül jellemző még a duális pluralizációja; a főnév többes számú dativus, locativus és instrumentális esetében azonos végződések általánossá válása mindhárom nemben *(-am/-ax/ -ami* vagy *–em/ -ex/ -emi* vagy *-im/ -ix/ -imi)*; a főnévi igenév különböző alakjainak megjelenése (hosszú és rövid főnévi igenév használata) stb.

Hasonló módon találunk eltéréseket a szókincsben, a szóalkotás módjában és a mondattanban is. A perifériális szlovén nyelvjárások sok régi és újabb német, furlán, olasz, magyar jövevényszóval is gazdagodtak (vö. LOGAR 1993: 13-15).

2.4. A Rába-vidéki nyelvjárás főbb variánsainak bemutatása

A Vas megyei szlovén nyelvjárás a murántúli szlovén nyelvjáráshoz tartozik. Történelmi okokból a Murántúl és a Rába-vidék lakói közel ezer évig Magyarországon éltek, s csak ritkán kerültek kapcsolatba a szlovén nemzeti központtal. Ezért a pannon elemek miatt e nyelvjárásnak sajátos fejlődése volt. A trianoni békeszerződés után viszont a vasi szlovéneket politikai határok választják el a murántúli szlovénektől, így ez a nyelvjárás a murántúlitól is lényegesen eltér. Jellegzetes vonásokat figyelhetünk meg hanglejtésében, hangtanában, szótanában, mondattanában és szókészletében.

A nyelvjárást máig nem dolgozták fel teljesen. Az eddig elkészült, nyelvjárással foglalkozó munkák elsősorban fonetikai, fonológiai, morfológiai és lexikai jellegűek. A megjelent nyelvjárási tanulmányokban egy-egy Rába-vidéki település tájszólásának fonetikai, fonológiai, morfológiai és lexikai elemzésére került sor.

A szlovén nyelvjáráskutatók közül a vasi dialektussal, elsősorban annak hangtanával dr. Anton VRATUŠA (1939), dr. Tine LOGAR (1974) és dr. Zinka ZORKO (1982, 1989, 1994, 1998, 2002, 2003) foglalkoztak.

Tine LOGAR szlovén nyelvjáráskutató a felsőszölnöki nyelvjárásváltozat fonológiai rendszerét mutatta be a *Govor Slovencev v Porabju na Madžarskem* („A magyarországi Rába-vidéki szlovének tájszólása”) című munkájában. Zinka ZORKO szlovén nyelvész és nyelvjáráskutató pedig az apátistvánfalvi változatot kutatta, és tanulmányaiban e variáns fonológiai, morfológiai és részben lexikai elemzését adta. Tájszólás jellegű munkáiban az irodalmi nyelvvel való elemző összevetésre, valamint a két nyelvjárásváltozat eltérő elemeinek vázolására is sor került. Fonológiai és morfológiai elemzéssel foglalkozó művei a következők: *Od slovenskega porabskega narečja k slovenskemu knjižnemu jeziku* („A Rába-vidéki szlovén nyelvjárástól a szlovén irodalmi nyelvhez”); *Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem* („Muravidéki nyelvjárás a magyarországi Rába-vidéken”). Lexikai jelenségek vizsgálatával foglalkozó munkája pedig a *Besedje v porabskem andovskem govoru* („A Rába-vidéki orfalui beszélt nyelv szókészlete”).

A nyelvjárásbeszélők közül MUKICS Ferenc dolgozta fel a felsőszölnöki tájszólás hangtanát és alaktanát a *Seniški govor* („Felsőszölnöki tájszólás") című szakdolgozati munkájában. A tájszólás lexikai anyagának összegyűjtését is elvégezte, amelynek eredményeként a „*Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*" c. tájszólási szótár jelent meg.

A felsőszölnöki beszélt nyelv sajátosságainak kutatásával (főiskolai tanulmányaim óta) magam is foglalkozom. Eddig elsősorban annak idegen (magyar) elemeit kutattam („*Magyar elemek a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban")*, valamint vizsgáltam a nyelv szóalkotási jellegzetességeit a *Glagolske tvorjenke v seniškem govoru* („Képzett igék a felsőszölnöki tájszólásban") és az *Vpliv madžarskega besedotvorja oz. madžarskega jezika na besedotvorje seniškega govora* („A magyar nyelv, ill. szóalkotás hatása a felsőszölnöki tájszólás szóalkotására") című tanulmányokban.

A kutatási munkák során KOSSICS József egyes nyelvjárásban írt műveinek nyelvi elemzését is elvégezték. Zinka ZORKO a *Zobriszani Szloven i Szlovenka med Műrov i Rábov* c. mű morfológiai sajátosságait mutatta be az *Oblikoslovna analiza besedila Zobriszani Szloven i Szlovenka med Műrov i Rábov* című tanulmányában, Irena STRAMLJIČ BREZNIK pedig a mű szóalkotási sajátosságait dolgozta fel a *Tvorjenke v Košičevem Zobriszani Szloven i Szlovenka...* c. munkájában.
Marko JESENŠEK szlovén nyelvész KOSSICS József műveinek szintaktikai elemzését végezte el („*Primeri skladenjskega zgoščevanja pri Jožefu Košiču")*, L. BAJZEK Mária pedig a *Krátki Návuk Vogrszkoga Jezika* c. mű lexikai feldolgozását adta meg.

A tájszólásban íródott nyelvi források között meg kell említenünk két Rába-vidéki kéziratot is, ezek a Szibilla-könyvből való részlet nyelvjárási változata és egy 1893-ból származó felsőszölnöki kézirat. Mindkét kézirat nyelvi elemzését magam végeztem el. Az első nyelvemlék fonetikai, fonológiai, morfológiai és szintaktikai elemzését a *Pisna raba porabščine ob koncu 19. stoletja na primeru odlomka Sibiline knjige* („A Rába-vidéki nyelv írott változata a 19. század végén a Szibilla-könyvből való részlet alapján") c. tanulmányomban, a szóalkotási jellegzetességeket pedig a *Samostalniške tvorjenke odlomka Sibiline knjige* c. munkámban mutattam be. Az említett másik kéziratnak pedig a szóalkotási sajátosságait dolgoztam fel a *Tvorjenke v rokopisu z Gornjega Senika* („Alkotott szavak egy felsőszölnöki kéziratban") c. tanulmányomban.

A Rába-vidéki dialektológiai kutatási munkák[12] két fő változatról szólnak: a felsőszölnöki és az apátistvánfalvi variánsról. Az egyik változatot Felsőszölnökön, Alsószölnökön és Kétvölgyön beszélik, a másikat Apátistvánfalván és a többi szlovén községben (Szakonyfaluban, Rábatótfaluban és Orfaluban). A két változat kialakulását feltehetően az is elősegítette, hogy körülbelül ilyen módon voltak felosztva a szlovén falvak mind gazdasági (dobrai birtok és szentgotthárdi apátsági birtok) mind egyházközségi szempontból (felsőszölnöki és apátistvánfalvi egyházközség) (vö. KOZAR-MUKIČ 1984: 96). A Rába-vidéken végzett kutatások során felmerült egy harmadik változat megléte is,[13] mégpedig az apátistvánfalvai csoporton belül a rábatótfalui és szakonyfalui tájszólás mint önálló változat, de a részletesebb elemzések után megállapítható, hogy csak egy alváltozatról van szó az apátistvánfalvai csoporton belül. Az apátistvánfalvi és a rábatótfalui nyelvváltozat hosszú és rövid, hangsúlyos magánhangzórendszere, valamint a mássalhangzórendszere kisebb eltérésektől eltekintve megegyezik. Mivel különbségek csupán a hangsúlytalan magánhangzórendszerben jelentkeznek, így egy csoportba sorolhatók, hiszen bármely falu tájszólása bizonyos mértékben különbözik a két főváltozattól.

A két tájszólásváltozat, azaz a felsőszölnöki és az apátistvánfalvi nyelvjárás hangsúly és időtartam tekintetében nem különböznek egymástól. A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban megőrződött a kvantitatív ellentét a régi, hosszú, eső (cirkumflex) és emelkedő (akut) magánhangzók között, mint ahogyan a muravidéki nyelvjárásban. A régi, új és a hangsúlyeltolódás révén fiatal hangsúlyú magánhangzók nem hosszabbodtak meg. Hosszú és rövid hangsúlyos magánhangzók a több szótagú szavak valamennyi szótagjában előfordulhatnak. A tájszólás nem ismeri az intonációs oppozíciókat, a hangsúly dinamikus, hosszú vagy rövid. A legrégibb hangsúlyeltolódásokat, mint amilyen az *òko* > *ôko* > *okô* és a *dušà* > *dùša*, a Rába-vidéki nyelvjárás is ismeri. A *ženà*>*žèna, kosà*>*kòsa* típusú szekunder hangsúlyeltolódás ugyancsak végbement, de az újonnan hangsúlyozott magánhangzó rövid maradt. Végbement a *meglà(→məgla)* > *mègla* típusú hangsúlyeltolódás is, ahol a rövid hangsúly a hangsúly előtti redukált hangra tevődött át.

[12] ZORKO, Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem. *XXV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* 1989: 23-35; Besedje v porabskem andovskem govoru. *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* 2002: 26-31; Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem. *Družbenogeografska in narodnostna problematika slovenske manjšine v Porabju na Madžarskem.* 2003: 17-34; Besedje v porabskem andovskem govoru. *Družbenogeografska in narodnostna problematika slovenske manjšine v Porabju na Madžarskem.* 2003: 35-43. MUKIČ, *Seniški govor,* 1978.

[13] 1995-ben a Kossics Alapítvány szervezésében a Maribori Pedagógiai Akadémia vezetésével, a maribori hallgatók, valamint a szombathelyi Derzsenyi Dániel Főiskola Szlovén Nyelv és Irodalom Tanszék oktatóinak és hallgatóinak közreműködésével folytak nyelvjáráskutatások Rábatótfaluban és Szakonyfaluban.

A két főváltozat közötti eltérések főként a fonológiai rendszerek különbözőségében mutatkoznak meg, éspedig elsősorban a hosszú és a rövid, hangsúlyos magánhangzórendszerekben és a mássalhangzórendszerekben.
Morfológiai és szintaktikai eltérések a két nyelvjárásban vannak ugyan, de nem meghatározók, nem jellemzők, s többnyire visszavezethetők a fonológiai különbségekre. Hasonló módon a szóalkotás területén jelentkező különbségek is elsősorban fonológiai eredetűek, így csak a két főváltozat magán- és mássalhangzórendszerét mutatom be röviden. Az apátistvánfalvi nyelvjárás fonológiai rendszerének bemutatásánál Zinka ZORKO *Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem* („Muravidéki nyelvjárás a magyarországi Rába-vidéken") c. tanulmányát, a felsőszölnöki nyelvváltozat bemutatásánál pedig Francek MUKIČ *Seniški govor* („Felsőszölnöki nyelv") c. munkáját vettem figyelembe, illetve saját kutatásaimra támaszkodtam.

2.4.1. A felsőszölnöki nyelvjárásváltozat

A felsőszölnöki nyelvjárásváltozat magán- és mássalhangzórendszerének bemutatásánál saját kutatásaim mellett Francek MUKIČ diplomamunkája is segítségemre volt.[14]

2.4.1.1. A magánhangzórendszer

2.4.1.1.1. A hosszú, hangsúlyos magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

i: *ü:* *u:*

ẹ: *ọ:*

+ •:

*e:*Ç *o:*²

a:

A hosszú, hangsúlyos magánhangzók monoftongusokból és diftongusokból állnak.

[14] MUKIČ, *Seniški govor*, 1978.

A hosszú *i* hang az ősszláv hosszú *i*-ből keletkezett, a magyar és a német jövevényszókban is előfordul: *'si:n, 'i:gla, 'li:st, b'ri:tfa, 'mi:, m'li:n, 'pi:šen, 'ši:van, 'zi:dan, mla'ti:tef, 'zi:ma, do'bi:la; f'ri:ško, ma'ši:n, 'ti:šlar, 'ti:fus.*

A hosszú *ü* fonéma az ősszláv hosszú *u* megfelelője, jövevényszókban is előfordul: *'dü:ša, f'kü:per, g'rü:ška, k'lü:č, 'lü:k, 'lü:kńa, 'vü:š, p'lü:ča, 'lü:patę, 'sü:ję; 'nü:catę, g'rü:nt, 'pü:ngrat, 'mü:vęs, 'mü:heÇ.*

A hosszú *u* az állandóan[15] hosszú, szótagképző *ł* reflexe, jövevényszókban is megtalálható: *'du:gę/'du:ga, 'vu:k, 'ču:n, 'pu:nęn, 'du:k; 'gu:t, 'gu:čatę, 'žu:tę, 'cu:ker, s'pu:calę, š'pu:le.*

A hosszú, zárt *ę* az állandóan hosszú, eső (cirkumflex), etimologikus *e*-t, az állandóan hosszú, nazális *ę*-t, s az állandóan hosszú, redukált hangot képviseli, valamint a muravidéki nyelvjárásban meghosszabbodott *e* hangot, az *r* előtti *e* magánhangzót, s részben az eső (cirkumflex), redukált magánhangzót a nem utolsó szótagokban: *'lę:t, 'pę:č, sar'cę:, va'čę:r, zob'gę:, bres 'mę:na; da'sę:t, da'vę:t, g'lę:datę, g'lę:dan, g'rę:da, ę'mę:, 'pę:t, 'pę:ta, 'pę:tek, s'rę:čatę; 'dę:n, 'lę:n, 'vę:s, s'tę:bla, vę'hę:r; ras'tę:, ro'gę:, pa'čę:n, ba'rę:n, pa'rę:; 'mę:ra, 'pę:rge; 'pę:nskę, 'sę:ńe, 'tę:nkę.*

Hosszú, zárt *ǫ*-t a jövevényszókban, valamint a *j* és *n* zengőhangok előtt hallhatunk: *pla'fǫ:n, 'sǫ:tar, 'sǫ:daš; g'nǫ:j, 'lǫ:j, 'pǫ:nętę, za'pǫ:nętę sę.*

Az *e:Ç* diftongus az állandóan hosszú *ě* - ból keletkezett: *'le:Çs, k'le:Çt, b're:Çk, 'me:Çsec, 're:Çsan, s'me:Ç, s'ne:Çk, s're:Çda, c've:Çt, m'le:Çko, s've:Çča, z've:Çzda, 'be:Çlę.*

Az *o:²* diftongus az eső (cirkumflex), etimologikus *o*-ból, az állandóan hosszú, nazális *Y*-ból és a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *o*-ból fejlődött ki, a jövevényszókban is előfordul: *'bo:²k, ko'ko:²t, ma'so:², 'mo:²č, 'mo:²st, 'no:²č, 'no:²s, o'ko:², s'po:²vet, 'to:², 'no:²vę, sa'no:², tas'to:², gos'po:²t.*

A hosszú, nyílt *a* fonéma az állandóan hosszú *a*-t képviseli, átvett szavakban is előfordul: *do'ma:, d'va:, 'ma:, 'pa:lec, o'ra:t, s'pa:t, p'ra:, 'za:vec, 'da:lę, 'la:pec, v'ra:k, t'ra:va, g'la:va; 'ša:jba, 'fa:jn, 'va:ge, 'va:raš, 'sa:laš, ta'na:č.*

A hosszú, szótagképző • a hosszú, emelkedő (akut), vokális *r* visszatükröződése: *'b•f, 'č•f, 'm•tvec, 'p•st, s'm•t, 't•dę, 't•s, 'ž•t, 't•gatę, 'z•ńe.*

2.4.1.1.2. A rövid, hangsúlyos magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

[15] A kifejezés alatt az 'állandóan hosszú' szókapcsolatban olyan hosszú magánhangzókat értünk, amelyek nem a magánhangzó-változás eredményeként jelentek meg, hanem eredetileg is hosszúak voltak.

i *ü* *u*

ę *[ö]*[16] *ǫ*

e + •

å

A rövid, hangsúlyos magánhangzók monoftongusok.

A rövid *i* a régi és az újonnan akutált *i*-t, a rövid *i*-t, valamint a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *i*-t képviseli: *f'tičę, 'iža, k'riš, 'lipa, la'sica, ša'nica, 'riba, ro'čica, 'žila, 'žito, ž'lica, 'vilca, 'iskra; 'bik, f'tič, 'nit, 'sit; 'pisala, p'rimenę, p'rinas, p'rivas.*

A rövid, hangsúlyos *ü* a régi, emelkedő (akut) és a rövid *u*, valamint a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *u* reflexe, jövevényszókban is előfordul, s mint pozíciós variáns az *i*-vel váltakozik: *'günec, kla'bük, k'rüja, 'küpa, 'küra, 'müja, 'püta, 'güžna; f'küp, k'rü, 'küp, 'tü; s'tüdanec, 'vüja, 'lüdę, 'küpla; 'püšeo, g'rünt, ška'tüla, 'pükša, 'fürdö; 'müš, 'vüdo, 'üšo, 'füža, 'bü², 'pü².*

A rövid *u* a régi, emelkedő (akut) és a rövid, vokális ł megfelelője, továbbá az *o* magánhangzót váltja fel az *n* fonéma előtt, előfordul átvett szavakban is: *'buja, 'duga, 'puna, 'žuna, 'gutnętę, za'muknętę, s'kuza; 'pun; 'un, 'una, 'unę; 'cuk, 'župa, 'kukarca, k'rumplę, 'buča, 'furt.*

A rövid, zárt *ę* a rövid *ö* variánssal a régi, emelkedő (akut) *ě* visszatükröződése, átvett szavakban is előfordul: *b'ręza, 'lęto, lętos, 'męsto, na'dęla, v'lętę, 'rępa, 'ręzatę, 'sękatę, 'dęlo, 'dęlatę, 'žęvętę, ža'lętę; 'söver, z'vödo, na'vöke; 'šęnkę, 'šęnkatę.*

A rövid, zárt *ǫ* az újonnan akutált *o*-ból, a régi, emelkedő (akut), nazális *Y*-ból, a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *o*-ból és a szekunder hangsúlyú *o*-ból keletkezett, jövevényszókban is fellelhető: *'bǫtra, 'cǫta, 'dǫber, g'rǫp, 'mǫj, 'ǫsan, 'pǫs(t), 'mǫlęn, 'nǫsęn, p'rǫsęn, 'vǫla; 'gǫba, 'tǫča, 'kǫča, g'lǫpek, 'mǫškę; 'nǫsla, 'ǫÇdla; 'dǫbra, 'kǫsa, 'kǫsec, 'kǫza, 'mǫja, 'ǫča, 'ǫfca, 'vǫda; 'fǫrma, 'pǫnef, 'ǫrgona.*

[16] Az *ö* fonéma a rövid, zárt *ę* pozíciós variánsaként jelenik meg (*ę>ö)*, általában a *v* mássalhangzó környezetében fordul elő.

A rövid, nyílt *e* igen gyakori, a régi, emelkedő (akut), nazális ę, az újonnan akutált *e*, a szekunder hangsúlyú *e*, valamint a rövid, az újonnan akutált és a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált redukált magánhangzó visszatükröződése, továbbá a régi, emelkedő (akut) *ě* képviselője *m* és *n* előtt, s a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *e* megfelelője: *'gezęk, p'restę, s'reča, nas'reča, 'gečman, 'več; 'melemo, 'melen, 'neso, 'peko, 'česen (sa/se), 'ženska; 'čela, 'mekla, 'eden, 'nesla, 'pekla, 'sestra, 'zemla, 'žena, 'meja; 'deš, 'pes, na 'teške; 'meša, 'gene, 'zemen; 'čeber, 'megla, 'pekeo, s'teber; 'ren, ko'lena, 'pene, 'semen; 'četartek, 'leko, 'metala, 'nes(ę)mo.*

A rövid, ajakkerekítéses *å* hang a régi és az újonnan akutált *a* fonéma és a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *a* utódja, átvett szavakban is előfordul: *'dåle, g'råba, 'kåča, 'kåmen, 'kåša, k'råva, 'måtę, m'låka, o'råtę, s'låma, 'žåba; b'råt, 'kåt, p'råf, p'så, zd'råf, 'nåš, 'våš; 'zåčnejo, d'ab'lånę; 'fåšanek, g'låš, '(x)åmer, š'tåla, 'žåkeo.*

A rövid, szótagképző • a régi, emelkedő (akut), vokális *r* reflexe: *'d•va, 'k•ma, 'm•kefca, 's•na, 'v•ba.*

2.4.1.1.3. A hangsúlytalan magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

-	*[ü]*[17]	*u*
ę		-
e		*o*
	a	

A hangsúlytalan magánhangzók rendszere monoftongusokból áll.

A hangsúlytalan *i* és *ü* hangok *ę*-vel váltakoznak (*i, ü* > *ę*).

A hangsúlytalan, szótagképző • szabályszerűen vokális és konszonális részre (*ar/ra*) bomlik.

A hangsúly előtti zárt *ę* az etimologikus *i*-ből és a hangsúly előtti *u*-ból keletkezett: *cę'ga:ń, zę'da:r, lę'sica, žę'vi:na; kę'püvatę, kę'püjen, sę'ši:n, sę'ši:lę, vę'ši:, pęs'ti:mo.*

[17] A hangsúlytalan *ü* magánhangzó általában csak jövevényszókban fordul elő.

A hangsúly utáni zárt *ę* az etimologikus *i*-t, ill. a hangsúly utáni *ĕ*-t képviseli; határozószóknál mint képző is előfordul, valamint gyakori morfonéma a grammatikai nem, szám és eset kifejezésére: *'ọdęn, g'råptę, na s'to:²lę; č'lọvęk, 'ọrę, 'ọlę; f'ča:sę, f'čåsę, 'nütrę, 'gọrę; 'viskę, 'niskę, m'la:dę; d've:Ç k'råvę, 'ọknę, tar'gę: 'piskrę; k'råvę, b'råtę, 'måmę, par 'ženę, na 'męstę.*

A hangsúlytalan *u* a hangsúlytalan, szótagképző *ł* utódja; átvett szavakban is előfordul: *'d'åbuke/'d'åboke, gu'či:/go'či, bu'ję:/bo'ję:; 'Jęzuš/'Jęzoš, 'kultur/'kultor, 'påpuč/'påpoč, 'kåpu, 'kåpuš, t'ri:fus.*

A hangsúlytalan, nyílt *e* az etimologikus *e*, a nazális *ę* és az *-ec, -ek* szuffixumokban a *ə* reflexe: *'mo:²rd'e, d'e'sę:n, so'da:cke, s'tåręške; 'tele, 'semen, v're:Çmen; 'go:²bec, 'la:pec, 'kọsec, 'kọnec, 'pa:lec, 'pe:Çsek, 'pę:tek, 'tọrek, 'vo:²sek, 'česnek.*

A hangsúlytalan *o* etimologikus *o*-ból, nazális *Y*-ból, az *-ił, -ał, -ěł, -əł* hangcsoportokból és részben a szótagképző *ł*-ből keletkezett; jövevényszókban is előfordul: *go'lo:²p, ko'lena, ko'ko:²t, o'či:, na no'ge:Ç, par mos'te:Ç; mo'ža:, ro'kę:, zob'gę:, ro'ko:², v ro'ke:Ç, 'lipo; 'ọdo, 'nọso, p'rọso; 'dęlo, 'pi:so, 'čåko; 'vüdo, (z)'vędo/(z)'vödo; 'neso, 'peko; po'ža:k, so'da:k, 'd'åboke/'d'åbuke, go'či:/gu'či; 'Jęzoš/'Jęzuš,'förtok, 'fårof.*

A hangsúlytalan *a* etimologikus *a*-ból, nazális *ę*-ből, etimologikus *e*-ből, hangsúlytalan *ĕ*-ból, szótagképző *r*-ből és *o* fonémából keletkezett, valamint gyakori morfonéma a grammatikai nem, szám és eset kifejezésére, határozószókban és jövevényszókban is előfordul: *dva'na:Çsat, ka'męńe, na'va:da, 'dęlat, 'žågat, g'la:va, k'råva, 'čåkatę, 'pi:satę, 'no:²ga, 'ro:²ka; ma'so:², za'bę:, pat'na:Çsat, ma'sa:r, kla'čę:; za'lę:nę, va'sę:lę, ta'leta, pa'čę:n; pla'nica, vas'nica, ca'di:, sa'no:², tas'to:²; sar'cę:, kars'titke, ra'dę:čę, ra'd'a:vę; 'vüja, 'čüda, 'pera, 'rešada; 'dęlala, 'dọbra; d'va: b'råta; ta'leta, b'råta, 'lękoga; 'nigdar 'ne:Ç, 'åjak; 'ka:mra, 'šo:²štar, ma'ši:n.*

A hangsúlytalan *ü* elsősorban csak átvett szavakban fordul elő: *püšpe'kija, vü'zenskę.*

2.4.1.2. A mássalhangzórendszer

A felsőszölnöki nyelvjárás mássalhangzórendszerét zengőhangok (szonoránsok): *l, r, m, n, n', v, j (Ç)* és nem zengőhangok[18]: *p, b, t, d, d'<j, k, g, x*[19]*> j, f, c, č, s, z, š, ž* alkotják.

Jellemző sajátossága a nyelvnek a zöngés-zöngétlen oppozíció eltűnése, éspedig mássalhangzó-kapcsolatokban szóközi pozíciókban és szóvégi helyzetekben a zöngés, nem zengőhangok zöngétlenekkel váltakoznak: *'lẹ:t, 'b•f, go'lo:²p, 'deš, 'ge:Çš.*

A lágy ínynél képzett *x* réshang magánhangzók közötti pozíciókban, mindhárom nemben a L pl *-ax* végződésében *j* hanggal váltakozik; viszont szóeleji helyzetekben, mássalhangzó előtt és után, valamint szóvégeken eltűnhet: *v'rẹjek, 'måčẹja, 'mü:ja, 'buja, 'kü:jatẹ, 'vü:ja, g'råjovẹ, par 'ženaj, po vas'nicaj, v 'ižaj, par k'ra:laj, na 'mẹstaj; 'iža, 'åsek, 'åla, 'ọdẹtẹ, 'la:dno, 'ra:nẹtẹ, 'rås(t), 'le:Çf, 'låče, 'ren, 'fa:la, 'fa:lẹtẹ, 'ra:n, 'či:, 'la:pec, 'ma:ra, po'senẹtẹ, ž'la:ta, 'leko, 'lẹkẹ, 'p•kẹ, p'ra:, st'ra:, g'rå, k'rü.*

A *xč* hangkapcsolat *ščʃšk* hangkapcsolattá fejlődött: *'nišče/'niške;* a *xt* csoport pedig *st/št* –vé asszimilálódott: *s'te:Çla/šte:Çla.*

A szóvégi *m* fonéma *n*-nel váltakozik, de néhány esetben a szó belsejében és elején előforduló *m* is *(m > n): g'rọn, 'di:n, s'ra:n, 'd'a:ren, 'seden, 'ọsan, 'dẹlan, 'pi:šen, s'pin, g'lẹ:dan, k'råvan, 'dẹklan, 'le:Çpẹn, 'ta:n, 'ka:n; 'zinskẹ, 'Nẹncẹ, 'nẹnško, vü'zenskẹ, 'nåpa, nad 'se:²f.*

Zöngés mássalhangzók után a hímnemű N pl *-je* végződésében szekunder *g* jelenik meg *(j>d'>g): zob'gẹ:, po'pevge, 'tišlarge, 'šo:²large, o'ba:dge, vraz'gẹ:, tar'gẹ:, ma'sa:rge, so'ma:rge;* zöngétlen mássalhangzók után viszont szekunder *k* fonéma fejlődött ki *(j>d'>k): s'nọpke, so'da:cke, s'tåręške, š'kọnẹcke, ko'va:čke, vlas'kẹ:.*

A *d'* fonéma *j*-ből fejlődött ki a nem elölképzett magánhangzók előtti, és elsősorban szóeleji pozíciókban (kivétel az *ü* előtti pozíció), valamint zengőhangok utáni helyzetekben:

---

[18] A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000: 45) a mássalhangzókat zengőhangokra („zvočniki") és ún. nem zengőhangokra („nezvočniki") osztjuk. A magyar szakirodalomban (SIPTÁR, *Hangtan,* 1998: 326) a mássalhangzók képzésük módja szerint két nagy csoportra oszlanak: zengőhangok és zörejhangok.
A mássalhangzók két nagy csoportba való besorolása, a *v* fonéma kivételével, azonos a szlovén és a magyar nyelvben. A szlovén grammatika a *v* mássalhangzót a zengőhangok közé sorolja (TOPORIŠIČ 2000: 74), ez nagymértékben összefügg azzal, hogy a *v* fonéma négy variánssal is rendelkezik, ezek a labio-dentális [v], amelyet magánhangzók előtt ejtünk, a bilabiális magánhangzójellegű [²], amely magánhangzók után fordul elő, a zöngés bilabiális [w] és a zöngétlen bilabiális [*Û*], amelyek nem magánhangzós környezetben hallhatók. A *w* és *Û* változatok *u*-val váltakoznak.
A magyar szakirodalomban pedig a *v* a zörejhangok réshangok csoportjában fordul elő (SIPTÁR, *Hangtan,* 1998: 328), de külön alfejezet tárgyalja a *v* viselkedését. A *v* mássalhangzó ugyanis a szabály működése szempontjából felemásan viselkedik, azaz végbemegy rajta a hasonulás, viszont a *v* nem zöngésíti az előtte álló zörejhangot (vö. SIPTÁR 1998: 333).

[19] A tájszólásban a laringális *h* (ún. garatréshang) nem fordul elő, helyette a */h/* veláris alternánsa a *x* használatos (vö. KASSAI 1998: 116-118).

’d’åblan, ’d’åpka, ’d’a:gar, ’d’ågda, ’d’åÇca, ’d’a:rek, ’d’a:strẹk, ’d’o:²ša, d’a’måtẹ, d’a’rẹ:p, ’d’o:²katẹ, ’d’åma, ’d’åra, ’d’a:ren, ’d’a:zbec, ’d’u:daš, ’d’uk, bo’d’åtẹ sa/se, sma’d’åtẹ sa/se, vla’d’a:tẹ, pẹ’d’a:nẹ; ’mo:²rd’e, ’pẹrd’e, ’bild’e, va’sẹld’e, gar’mo:²vd’e, zd’ra:vd’e, karp’livd’e, d’re:Çvd’e, ’pọ(Ç)d’e, žar’d’a:vẹ, po’tüld’enẹ, za’keld’enẹ, ’di:vd’ẹ, k’ra:vd’ẹ.

A *v* fonéma magánhangzók és zöngés mássalhangzók előtt zöngés, fog-ajak hangként ejtődik, zöngétlen mássalhangzók előtt és szóvégeken viszont zöngétlen *f*[20] hanggal váltakozik: *’vọda, k’råva, s’vińa, s’vẹ:tek, ’ši:vatẹ, lo’vi:tẹ, v’ro:²čẹ, v’re:Çmen, v’rẹtẹna, v’låžno, v’la:čẹtẹ, v ’Måribor, v ’bo:²to, v ’ga:nk, v ’ọvodo; f’čera, f’čåsẹ, f’ča:sẹ, (f)’küp, (f)’se, (f)’såkšẹ, (f)’si, ’cẹrkef, p’råf, zd’råf, ’č•f, ’b•f, f ’cẹrkvẹ, f ’ku:čẹ, f ’pẹ:čẹ, f ’šo:²lẹ.*

Előfordulnak olyan esetek is, amikor a könnyebb kiejtés miatt a *v* fonéma eltűnik: *’dọvec, do’vica, ’se, sepo’sẹ:dẹk, ’såkšẹ, ro’kåÇca, t’ra:nẹk, ’zẹ:tẹ, ob’la:datẹ, b’rọÇca;* viszont: *v’la:s, cv’rẹ:n, st’vo:²rẹtẹ, s’vo:²ra.*

A *v* szóeleji *ü, ö, o, u* magánhangzók előtt protetikus hangként is előfordul: *’vüja, ’vüjec, ’vüna, ’vüsta, ’vüpatẹ, ’vüpańe, ’vü:zda, ’vöra, ’vörar; ’vo:²geo, ’Vọgrẹn, vo’g•skẹ, vuž’gẹ:, vuž’ga:tẹ, vuče’ni:k, ’vuÇtẹ.*

A nyelvjárásban veláris *ł* → *l* fejlődés figyelhető meg, viszont a szóvégi veláris *ł* hangsúly alatt ²-vá, hangsúlytalan szótagban pedig *o*-vá változott: *’dẹlala, go’lo:²p, p’lü:k, ’dẹlat, ’lọ:j; o’rå², s’på², ’då², p’rå², ’že², ’me², p’le², p’re², c’ve²; ’dẹlo, ’pi:so, g’lẹ:do, ’ọdo, ’nọso, ’mọlo, p’rọso, ’vüdo, z’vödo/z’vẹdo;* a *l’* depalatalizálódott és hasonló fejlődést mutat, mint az ún. közép-európai *l*[21]: *k’lü:č, ’vọla, ’ọlẹ, k’ra:la, k’lüka, ’kåšeo, k’rå².*

A hangsúlyos *-ol* hangcsoportnak a hosszú *u* fonéma felel meg, s mellette a *b* előtti pozíciókban szekunder nazális *m* jelenik meg: *’du:k, ’vu:k, ’ču:n, ’gu:čatẹ, s’ku:za, ’tu:čtẹ, ’žu:tẹ; ’du:mbatẹ.*

A palatális *ń* a felsőszölnöki nyelvjárásban megőrződött: *p’rọšńa, šk’rińa, ’vi:šńa, ko’påńa, cẹ’ga:ń, s’tọńatẹ, gos’tüvańe, ma’ńa:k, ’šińek;* depalatalizációs fejlődést csak néhány esetben figyelhetünk meg *(ń > n): po’vo:²den, k’nige, ’so:²dnẹ, ’ọd’en, š’ked’en.*

A felsőszölnöki nyelv fontosabb mássalhangzó-változásai:

t → k: *k’mica, k’låčẹtẹ, k’låčo, ’mekla, ’nåkle s’pa:dne, s’ve:Çklo, svak’lina, svak’li: sa/se, ’keden, so’da:k, ’påmok;*

x → k: *’v•kaÇ, ’m•ka, š’pẹk, ’förtok, ’riktatẹ;*

---

[20] A *v* fonéma *f* hanggal való váltakozásánál a magyar nyelv hatása figyelhető meg, ugyanis a magyar szakirodalomban a *v* zöngés zörejhang zöngétlen párja az *f* réshang (SIPTÁR 1998: 328).
[21] Vö. H. TÓTH, *Bevezetés a szláv nyelvtudományba,* 1995: 111.

k → g: *gos'ta:ń, go'le:Çr, goš'kica;*

dn → gn, n: *g'ni:, g'nes, g'no:²k, pog'nęk/po'nęk, 't•no(k);*

sk → šk: *šk'rińa, š'ked'en, šk'ra:batę, škarb'låstę, š'kęr;*

st → stv: *st'vo:²rętę.*

2.4.2. Az apátistvánfalvi nyelvjárásváltozat

Az apátistvánfalvai nyelvjárásváltozat magán- és mássalhangzórendszerének bemutatásánál nagyrészt Zinka ZORKO kutatási eredményeire támaszkodtam.[22]

2.4.2.1. A magánhangzórendszer

2.4.2.1.1. A hosszú, hangsúlyos magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

i: *ü:* *u:*

ę:Ç *ö:Ç* *ǫ:²*

ę: *ǫ:*

+ •*:*

ä:Ç *å:²*

a:[23]

Hosszú, hangsúlyos *i* hallható ritka szlovén szavakban, átvett magyar szavakban, valamint nevekben: *'di:van, Ma'ri:ja, 'pi:reci, 'i:ža.*

A hosszú *ę:Ç* diftongus a zárt *ę*-vel a hosszú, ősszláv *i*-ből keletkezett: *'bę:Çjo, do'bę:Çjo, do'ję:Çjo, 'lę:Çst, 'tę:Ç, t'rę:Ç, 'tę:Çsti, 'tę:Çti, 'zę:Çt, ži'vę:Ç, za'pę:Çtala.*

Az *ü:/ö:Ç* fonéma a hosszú *u*-ból keletkezett: *'čü:jen, 'dö:Çša, g'lö:Çpi, g'rö:Çška, 'lö:Çctvo, 'lö:Çč, 'lö:Çpin, p'lö:Çče, ka'pü:sta, 'sü:knice.*

---

[22] ZORKO, *Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem*, 2003.

[23] Z. ZORKO szlovén nyelvjáráskutató, aki a tájszólás nem anyanyelvi beszélője, által bemutatott hosszú magánhangzórendszert kutatási eredményeim figyelembevételével részben megváltoztattam, vagyis az *ü:Ç* diftongust *ö:Ç*-vel, az *a:Ç* kettőshangzót *ä:Ç*-vel és az *a:²* diftongust az *å:²* kettőshangzóval cseréltem fel, megállapításaimat a nyelvterületen élő informátoraim is megerősítették.

A hosszú *u* ritka hang, hiszen nem mindegyik szótagképző *ł*-ből keletkezett *u* magánhangzó; többnyire *-olt→ọ:²nt* váltakozás figyelhető meg: *'pu:n, 'ču:n, 'ku:čt'e; 'fu:di; 'gọ:²nčati, 'žọ:²nta, s'kọ:²nza, 'tọ:²nčti, 'dọ:²mbati.*

Az *ä:Ç* diftongus az állandóan hosszú *ě* utódja: *'bä:Çli, g'rä:Ç, k'lä:Çšt, 'lä:Çpi, 'mä:Ç, 'nä:Ç, 'nä:Çsterin, 'mä:Çsec, m'lä:Çko, s'mä:Ç, s'vä:Çča, z'vä:Çzda.*

Az *å:²* fonéma az eső (cirkumflex), etimologikus *o*-ból és az állandóan hosszú, nazális *Y*-ból keletkezett: *'bå:²k, 'må:²č, 'nå:²č, 'rå:²k; 'rå:²p, go'lå:²p, 'gå:²bec, 'må:²d•, 'må:²š, 'på:²t, t'rå:²be, 'då:²d'a, 'rå:²ka, že'nå:².*

A hosszú, zárt *ę* gyakori fonéma, hiszen az I. igei csoportból számos ige jelen idejű ragozása véghangsúlyos: *-ę:n, -ę:š, -ę: - na'sę:n, na'sę:š, na'sę:.* Hasonlóan gyakori a véghangsúlyozás a főnévi ragozásokban *(č•p'ńę:).* Hosszú, zárt *ę* keletkezett az etimologikus, eső (cirkumflex) *e*-ből, az állandóan hosszú, nazális *ę*-ből és a hosszú, eső (cirkumflex), redukált magánhangzóból: *na'sę:n, p•'dę:n, za'bę:, ta'čę:n, m•'gę:n; 'lę:t, 'mę:t, 'pę:č, pa'pę:o, 'pę:rd'a, va'čę:r; 'd'ę:tra, g'lę:dan, 'mę:ńa, 'pę:ta, p'lę:šen, s'rę:ča,'zę:la, 'čę:st, 'dę:n, 'lę:n, s'nę:ja, 'zę:men; bar'bę:r.*

A hosszú, zárt *ọ* igen ritka, elsősorban *r, n, m, j* előtti pozíciókban és szóvégi helyzetekben, valamint jövevényszókban fordul elő: *g'nọ:j, 'tọ:rba, pla'fọ:n, s'tọ:, z'jọ:, m'lọ:.*

A hosszú, nyílt *a* az állandóan hosszú *a*-ból keletkezett; átvett szavakban is előfordul: *'a:te, d'va:, ko'ša:r, po'ka:pańe, 'ra:nč, 'pa:, 'ta:, za'ba:damo, ko'ba:t, 'na:stela; bi'ka:, si'na:, vra'ga:; g'ra:ta.*

A szótagképző • lágy redukált mellékhanggal hallható: *'b•van, 'č•f, 'd•va, 'k•f, 'k•st, 'p•st, 'p•p•, s'm•tan, s'k•p, 't•t, 'ž•t;* a *t•l* hangkapcsolatból *t'råo* fejlődött ki (*t•l→ t'råo*)*: d'råo, m'råo, ž'råo.* (vö. ZORKO 2003: 21).

2.4.2.1.2. A rövid, hangsúlyos magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

i	*ü*	*u*
ie	*[ö]*	*uo*
e/ä		+ •

å[24]

A rövid, hangsúlyos *i* az akcentuált *i*-t, a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *i*-t, zárt szótagokban a rövid, hangsúlyos *i*-t, s átvett szavakban az akcentuált *i*-t képviseli: *ko'pita, la'sica, 'lipa, pok'rivao, 'riba, s'liva, pše'nica, vas'nica, spovad'nica, 'žito, p'rinas, v'sigdar; f'tič, 'sit; ma'šin.*

A rövid, hangsúlyos *ü* az akcentuált *u* reflexe, s pozíciós variánsa az *i*-nek az *m, b, v* utáni és az *m* előtti pozíciókban: *'bük, 'ümo, 'üšo, 'müš, 'vü.*

A rövid, hangsúlyos *u* ritkán fordul elő; az akcentuált *ł* képviselője: *'buja, 'dužan, 'žuna.*

A rövid, hangsúlyos *ie* diftongus nagyon gyakori, hiszen az újonnan akutált, redukált magánhangzót, zárt szótagokban a rövid, redukált hangot, a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált redukált magánhangzót, az akcentuált *ĕ*-t, az akcentuált, nazális *ę*-t, az újonnan akutált *e*-t és a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *e*-t képviseli: *'mieša, 'piesja, p•'miekne, 'sieńa, 'vieški; 'pies, na 'tiešt'e; 'biečka, 'miegla, 'piet'eo, s'tieb•; pok'liekniti; b'rieza, 'lieto, 'miesto, 'piena, po'viedati, 'riezati; 'žienska, 'žienin, 'nieso, 'pieko, 'čielo, 'riebra, s'piekla, 'žiena.*

A rövid, hangsúlyos *ö* hang pozíciós variánsa az *e* és *u* hangoknak *v* utáni vagy *r, j* előtti pozíciókban: *d'vöma, f'čöra, k'röÇ, 'möja, 'söja, 'vöja, 'vörvan.*

A rövid, zárt *uo* diftongus az akcentuált, nazális *Y*-ból, az újonnan akutált *o*-ból, a hangsúlyeltolódás révén hangsúlyossá vált *o*-ból és a szóvégi zárt szótagokban előforduló *o*-ból keletkezett: *'guoba, 'muošt'i, 'tuoča, 'nuoša, 'nuosim, p'ruosim, 'vuola; 'kuonac, 'kuoza, 'uofca, 'kuoš, k'ruop, 'puop.*

A rövid, hangsúlyos nyílt *e* ritka: *'edan.*

A rövid, hangsúlyos, ajakkerekítéses *å* az akcentuált *a*-ból és a zárt vagy szóvégi szótagban előforduló rövid *a*-ból keletkezett: *'båba, 'fåra, k'råva, 'måti, 'påmet, za'kåpčati; b'råt, b'råo, 'kå, k'lå, 'måk, 'nåš, 'rån.* (vö. ZORKO 2003: 22).

2.4.2.1.3. A hangsúlytalan magánhangzórendszer és diakronikus áttekintése

i *u*

[24] Z. ZORKO szlovén nyelvész és nyelvjáráskutató tanulmányaiban a rövid, hangsúlyos *å* fonéma mellett rövid *oa* diftongust is feltüntetett. A nyelvterületen végzett kutatásaim során arra a megállapításra jutottam, hogy a rövid *å* fonéma diftongizálódása általában nem jellemző az apátistvánfalvi nyelvjárásra.

ę(<i) -

e(ä) *o*

a

Bizonyos esetekben előfordul a hangsúlytalan *i, ü* > *ę* váltakozás.

A hangsúly nélküli *i* minden helyzetben gyengül, redukálódik.

A hangsúlytalan *o* hangsúly előtti pozíciókban *u* hanggal váltakozik, hangsúly utáni helyzetekben pedig redukálódik.

Az e-jevsko akanje „az ún. *e*-típusú ázás" minden pozícióban előfordul, azaz a rövid hangsúlytalan *e* hang *a* hanggal váltakozik, s ezáltal a hangsúlytalan *a* hang nagyon gyakorivá válik.

A hangsúlytalan *i* fonéma *i*-ből vagy hangsúlyos *i* előtti szótagban *u*-ból keletkezett: *ig'lå:², 'pu:ni, 'lü:št'ili, k'ra:li, 'kåpčica, p'rieslica, 'žieni, m'rä:Çti; st'i'bę:n, pis'ti:li, vi'šę:Ç.*

A hangsúlytalan *u* ritka, a hangsúlytalan *ł*-ből keletkezett: *pu'ža:k.*

A hangsúlytalan, igen nyílt *e (ä)* a hangsúlytalan *e, ę, ə*, s részben a *ě* reflexe: *v'riemena, cve'tę:, zg'rę:Çžen, 'mieše.*

A hangsúlytalan, zárt *o* az etimologikus *o*-ból, nazális *Y*-ból, szóvégi hangsúlytalan szótagokban pedig *-ał, -ił, -əł, -ěł* hangcsoportokból is, valamint szóvégi *lj* hangkapcsolatból keletkezett: *s'vę:čao, ko'pita, oz'rä:Çli, o'dę:Çti, 'rå:²žo, s'pådnola, 'la:žao, t'kåo, 'mę:Çslo, z'digno, 'sę:o, p'rę:o, k'ra:o, 'kåšao.*

A hangsúlytalan pozíciókban az *a* magánhangzó az etimologikus *a*-ból, a hangsúly előtti szótagokban a hangsúlytalan *e, ę, ě, ə* hangokból keletkezett, valamint *ə*-ból a hangsúly utáni szótagokban: *'gọ:²nčali, 'kåpčica, 'kå:²ca, 'ka:lac, kla'pa:č, sa'čę:, cva'tę:n, kla'čę:n, pas'nica, va'čę:r, ba'tę:žna, na'sę:n, 'vietar, 'd'a:ram, ž'riebac, 'd'a:jac, 'la:pac, 'tiedan.*

A hangsúlytalan • az etimologikus, szótagképző *r*-ből keletkezett, redukció révén *-ər* → •, *trět* →*t•t, trit* → *t•t* változás ment végbe, szó eleji helyzetekben viszont a vokális • > *ri-, ro-* hangkapcsolatokra bomlott; valamint sajátos fejlődést figyelhetünk meg a *'za:Çtrek*

szóban: *sp•to'lä:Çt, p•'dẹ:Çva, p•'vẹ:žemo, so m•'lẹ:Ç, 'p•p•, p•ž'ga:na; 'ga:b•; ri'd'a:va, ri'dẹ:ča, ro'd'ẹ:mo.* (vö. ZORKO 2003: 23).

2.4.2.2. A mássalhangzórendszer

Az apátistvánfalvi nyelvben a következő mássalhangzók fordulnak elő: *p, b, t, t', d, d', k, g, f , s, z, š, ž, c, č, v, u, m, n, n', l, r, j;*

A lágy ínynél képzett *x* réshang eltűnt, szóvégi pozíciókban viszont, amikor esetmorfémáról van szó, a *x* helyett *j* jelent meg, hasonló jelenség figyelhető meg szóközi pozíciókban magánhangzók között: *g'rå, 'rå:²pti, 'rien, g'rä:Ç, t•'bö:Ç; p•'žienaj, 'möja, 'dü:ja, 't'üjati, 'vöja.*

Jellemző sajátossága a nyelvjárásnak a zöngés-zöngétlen oppozíció eltűnése, éspedig mássalhangzó-kapcsolatokban szóközi pozíciókban és szóvégi helyzetekben a zöngés, nem zengőhangok zöngétlenekkel váltakoznak: *'lẹ:t, 'b•f, go'lå:²p, g'ruop, 'dieš, 'puoplat, v'ra:k, b'rä:Çk.*[25] A szóvégi *-m* hang *-n*-nel váltakozik, mint ahogyan más muravidéki nyelvekben is.

Különös érdekessége az apátistvánfalvi nyelvnek a *k* palatalizációja *(k > c)* a régi többes számú *-i* végződés előtt, melyet később a *-je* végződés váltott fel; ez a végződés zöngétlen mássalhangzók után, mint lágy *-t'e* ejtődik, zöngések után viszont, mint lágy *-d'e* végződés: *d'vọ:rnict'e, 'lä:Çšńact'e, k'linčect'e, mar'tinčect'e.*

A *g* mássalhangzó az *e* magánhangzó előtt *d'* fonémává vált: *'ånd'eo, 'uod'eń.* Hasonló módon a *j* fonéma is *d'*-vé fejlődött a hátulképzett magánhangzók előtt és az *e* előtti pozíciókban, ha a *j* előtt zengőhang állt vagy ha a *j* szóelején fordult elő: *'d'å, 'd'åblan, 'd'iesan, 'd'å:²ša, 'd'iesti, 'd'ä:Çn, 'd'a:Çca, t•'d'ẹ:, d'rä:Çvd'e, ko'ša:rd'e, zord'e'nica, s'kuord'a.*

Zöngétlen mássalhangzók utáni és elölképzett magánhangzók előtti pozíciókban viszont a *j*-ből *t'* fonéma fejlődött: *d'vọ:rnict'e,'sü:knict'e, 'vä:Çt'e.*

A *kj* hangkapcsolatból is *t'* keletkezett *(kj →t'): 'vielt'e, 'u:nut'a, 'fa:šent'e, slo'vienst'e, 'buÇcet'e, 'ciect'e, das't'ẹ:,* továbbá a *-ške* csoportból *-št'e* lett*: 'muošt'e, člo'viešt'e, na'bešt'e; a -šč* mássalhangzócsoportból pedig *-št' (-šč→-št')* fejlődött: *goš't'ica, 'ešt'e, 'tiešt'e, g'ruobišt'e, 'küšt'er.*

---

[25] Z. ZORKO nyelvjáráskutató szóvégi zöngés mássalhangzókra vonatkozó megállapítása: „A zöngés mássalhangzók szünet előtti helyzetekben megőrződtek, ami ritka jelenség a szlovén nyelvjárások között." (2003: 23) csak szórványosan érvényes (egy-egy informátor sajátossága), kutatási eredményeim alapján a zöngétlenedés általában az apátistvánfalvi nyelvjárásra is jellemző.

A *v* fonémát magánhangzók és zöngés mássalhangzók előtt fog-ajak hangként ejtik; zöngétlen mássalhangzók előtt és szótag- vagy szóvégi pozíciókban pedig elveszti zöngésségét, és *f* fonémával váltakozik: *'č•f, 'č•čefka, f'čöra, f'küpar, of'cẹ:, mo'li:tef, 'tikef, 'za:fca, f k•č'mo:², f 'cierkef, zd'råf, p'råf.* A *v* hang protetikus funkcióban is előfordul: *'vüjec, 'vöra.*

A veláris *ł* egybeesett az ún. közép-európai *l* fonémával, szó végén viszont *o*-vá fejlődött; a palatális *l' (lj)* depalatalizálódott, és hasonló fejlődést mutat, mint a veláris *ł*: *z'jọ:, m'råvla,'kåšao, k'ra:o.*

Az *n* fonéma megnövelte gyakoriságát az *m* rovására: a konjugáció sg 1. személyében: *na'sẹ:n;* a hímnemű főnevek I sg alakjainál: *s s'tiebron;* egyes lexémákban*: 'vüzen, t'ra:n.*

Sajátos fejlődésen ment keresztül az *-olt* hangkapcsolat, amelyben szekunder nazális n jelent meg *(-olt→ -ọ:²t→ -ọ:²nt),* a *b* fonéma előtt pedig *m: 'gọ:²nčati, s'kọ:²nza, 'tọ:²nčti, 'žọ:²nti; 'dọ:²mbati.*

A palatális *ń* az apátistvánfalvi nyelvben megmaradt: *g•'ba:ńa, gos'tüvańe, 'ka:meńe, 'kuońa, mrav'li:ńak, 'ńiva, 'uod'e ń, s'vińa, š'tiedań, z'na:meńa.*

Az apátistvánfalvi nyelvre jellemző mássalhangzó-differenciációk:

tl → kl: *mek'lå:², k'lå;*

dn → gn, n: *g'nies, 't•no;*

tm → km: *k'mica;*

sv → stv: *st'vå:²ra.* (vö. ZORKO 2003: 24-25).

2.4.3. Fonológiai különbségek a két főváltozat között

A felsőszölnöki nyelvváltozatban a diftongusok száma kisebb, mint az apátistvánfalvaiban. Egyrészt a hosszú, hangsúlyos magánhangzórendszerből hiányoznak az *ẹ:Ç, ö:Ç, ọ:Ç* diftongusok, s helyettük monoftongusok állnak, másrészt viszont a rövid, hangsúlyos magánhangzórendszerben a felsőszölnöki zárt *ẹ* és *ọ* helyett az apátistvánfalvai változatban *ie* és *uo* rövid diftongusok fordulnak elő. A hosszú, ősszláv *ě* és a hosszú, etimologikus *ō* megfelelői mindkét változatban diftongusok, de a felsőszölnöki *e:Ç* és *o:²* diftongusok zártabbak, mint Apátistvánfalván, ahol *ě* > *ä:Ç, ō* > *å:²* fejlődést figyelhetünk meg.

A mássalhangzórendszerben a legfőbb különbség a *j* hang fejlődésében figyelhető meg az elölképzett magánhangzók előtti pozíciókban. Apátistvánfalván ugyanis az ilyen pozíciójú *j* hang zöngés mássalhangzók után *d'* hanggal váltakozik (*po'pevd'e, 'šå:²lard'e, o'ba:dd'e*), Felsőszölnökön pedig a *g'* variánson át *g*-vel (*po'pevge, 'šo:²large, o'ba:dge*);

zöngétlen mássalhangzók után pedig az apátistvánfalvi nyelvváltozatban *t'* fordul elő (*d'vọ:rnict'e, 'lä:Çšńact'e, k'linčect'e*), a felsőszölnökiben viszont *j>k* fejlődést figyelhetünk meg (*so'da:cke, s'tåręške, š'kọnęcke*).

A *šč>št'* mássalhangzócsoport Apátistvánfalván megőrződött, Felsőszölnökön pedig *šč>šk* disszimiláció következett be: *goš't'ica, 'ešt'e, 'tiešt'e, g'rå:²bišt'e, 'küšt'er - goš'kica/ koš'kica, 'eške, 'teške, g'ro:²biške, 'küšker.*

3. SZÓALKOTÁSI ALAPFOGALMAK ÉS KRITÉRIUMRENDSZER A SZLOVÉN ÉS A MAGYAR NYELVBEN

3.1. A szóalkotás fogalma

Az emberi tevékenységek nagy része a nyelvben is tükröződik. Az új élettartalmaknak megfelelően új kifejezések is keletkeznek. Az olyan nyelvi jelenséget, amikor egy vagy több szóból új szó keletkezik, szóalkotásnak nevezzük.

A szóalkotás a grammatikának az az ága, amely a már meglévő szavak képzési struktúráját tanulmányozza abból a célból, hogy az új szavak alkotásának szabályait felismerje.

Új szavak elsősorban lexikai felépítés útján keletkeznek. A más nyelvekből átvett szavak, az ún. jövevényszók nemcsak fonológiailag és morfológiailag, hanem szóképzés szempontjából is hasonulnak az adott nyelvhez.

CRYSTAL: „A szóalkotás szavak létrehozása egymást követő morfémákból." (1998: 540)

A szóalkotás definiálása a szlovén szakirodalomban:

„A szóalkotás a szótannak az a része, amely megmutatja, hogyan keletkeznek az új szavak (alkotott szavak), s hogyan értelmezzük az alkotott szavakat. Az új (alkotott) szavakat szókapcsolatokból hozzuk létre úgy, hogy a kiindulási szókapcsolat egy részét képzővel fejezzük ki az ún. szóalkotási algoritmus segítségével, a többi részt (vagy az egészet) pedig az alkotott szó alkotóelemeinek feleltetjük meg." (TOPORIŠIČ 1992: 8)

„A szóalkotás új szavak alkotásának a tana. Új szavakat már adott szavakból és szókapcsolatokból alkotunk. A szóalkotás az alkotott szavak értelmezésére is megtanít minket." (TOPORIŠIČ 2000: 149)

A szóalkotás fogalma a magyar szakirodalomban:

„A szóképzés és a szóösszetétel a szóalkotás két legfontosabb módja. Szóalkotásról akkor beszélünk, ha egy szóból morfológiai művelet révén új szó jön létre. A szóképzéssel

keletkezett szó általában egyetlen szótövet tartalmaz, a szóösszetételben egynél több szótövet találunk.” (KIEFER-LADÁNYI 2000: 137)

„A valóság, amelyről az ember képet alkot magának, s amelyről a nyelv útján közölnivalója van, állandóan fejlődik, változik. Ez a változás s vele párhuzamosan a gondolkodás fejlődése, új fogalmak keletkezése, elnevezésük szükségessége a szókincs állandó gyarapodását, sőt gyarapítását igényli.

A szókészlet gazdagodásának legjelentősebb, s egyben legváltozatosabb módja a szóképzés. Ezt fontosságban a szóösszetétel követi. Vannak ezenkívül a szóalkotásnak ritkább módjai is, ilyenek: az elvonás, a szóhasadás s a legfiatalabb szóalkotási mód: a mozaikszók alkotása.” (Rácz (szerk.) 1991: 114)

3.2. A szlovén és a magyar nyelv szóalkotásának rövid áttekintése

A szlovén grammatikák a szóalkotást általában külön fejezetben („Besedotvorje”) tárgyalják, vagy pedig a Besedoslovje („Szótan”) részének tekintik. (vö. TOPORIŠIČ 1976, 1984, 2000a)

A magyar grammatikákban a szóalkotást vagy külön fejezetben mutatják be („A szóalkotás módjai”) (vö. KESZLER (szerk.) 2000a), vagy pedig az „Alaktan/Morfológia” című fejezeten belül tárgyalják (vö. KIEFER 1998, 2000a; RÁCZ (szerk.) 1991).

A szóalkotás bemutatása, ill. feldolgozása is alapvetően eltér a két nyelvben. A szlovén szakirodalomban a bevezető rész általános áttekintést nyújt a szóalkotásról és annak alapfogalmairól (pl. a szótő és a képző, a képzők fajtái, a szótövek fajtái stb.). Továbbá ebben a bevezető fejezetben kerül sor a szóalkotási módok általános jellemzőinek és algoritmusainak bemutatására is. Az általános részt követi a különböző szófajú szavak alkotása (pl. főnévi szavak, igék alkotása stb.), ezen belül pedig a szóalkotás különböző módjainak konkrét, az adott szófajra vonatkozó feldolgozása.

A magyar szakirodalmakban az egyes szóalkotási módokat külön-külön fejezetben mutatják be, ezek általában a szóképzés, a szóösszetétel és a ritkább szóalkotási módok címet viselik. (vö. KESZLER (szerk.) 2000a; KIEFER 1998, 2000a; RÁCZ (szerk.) 1991) Az egyes szóalkotási fejezetek az alapfogalmak és a főbb jellemzők, ill. problémák vázolása után a szóalkotási módokat részletesebben mutatják be a kritériumrendszer függvényében, az osztályozási szempontoknak megfelelően.

A szóalkotás eltérő megközelítéseinek következménye néhány alapfogalmi eltérés a szlovén és a magyar nyelvben: a szlovén nyelvben gyakran használatosak a tvorjenka („alkotott szó”) és a tvorba („alkotás”) kifejezések, a magyarban ezzel szemben a képzett szó és a szóképzés, valamint az összetett szó és a szóösszetétel az általános használat.

3.2.1. Szóalkotási alapfogalmak

A szlovén és a magyar szóalkotás alapvető különbsége, hogy a szlovén szóalkotásra a tőalapúság, a magyar szóképzésre és szóösszetételre a szóalapúság a jellemző. Ritkább esetekben a magyar nyelvben is találhatók tőalapú képzések (pl. az *sz*-es és *v*-s változatú tövek), de ezek rendhagyó eseteknek számítanak. Egyetlen egy esetben fordul elő csonka tőhöz járuló képző: az *-i* becéző képző nem a teljes szóhoz, hanem annak csonkult formájához illeszkedik. (KIEFER-LADÁNYI 2000: 140) Ennek alapján a szlovén nyelvben a szóalkotás alapfogalmai a szótő és a képző, a magyarban pedig általában alapszóról és képzőről beszélhetünk.[26]

A magyar szakirodalomban két fő szóalkotási módot különböztetnek meg: a szóképzést és a szóösszetételt. A szlovén grammatikákban viszont négy szóalkotási módról van szó, ezek a szuffixáció, a szerves szóösszetétel, a prefixáció és az ún. szervetlen szóösszetétel. A különbség egyrészt a rendszerezésben, csoportosításban keresendő (szóösszetétel: szerves és szervetlen szóösszetétel), másrészt a nyelvek tipológiai és genealógiai különbözőségében lelhetők fel (a szlovén nyelvben vannak prefixumok a magyarban viszont nem találunk prefixumokat).[27]

---

[26] A legújabb magyar szakirodalmak az alapszó helyett gyakran használják a szótő kifejezést, pl. a szóképzés definiálásánál: „A szóképzés a szóalkotásnak az a módja, amikor a szótőhöz egy képző hozzájárulásával új szó jön létre.” (KESZLER 2000c: 307)

[27] Véleményem szerint a szlovén prefixumos képzéshez közel áll az igekötős igék képzése a magyar nyelvben, melyről a magyar szakirodalomban azt olvashatjuk, hogy néha a szóképzéssel, néha pedig inkább a szóösszetétellel mutat rokonságot. Ennek ellenére egyikhez sem sorolható, mivel a képzés eredménye sem nem képzett, sem nem összetett szó. Az igekötő szóképző funkciója ugyanis az igekötőnek csak az egyik funkciója, amelyről általában akkor beszélhetünk, amikor vagy (a) az alapige nem létezik, vagy (b) az igekötős ige és az alapige vonzatkerete különbözik, vagy (c) az igekötős ige jelentése az alapigéhez képest megváltozik. (vö. KIEFER (szerk.) 2000a: 453)
„Az igekötők a magyarban nem prefixumok, mivel az igével nem alkotnak szintaktikailag szétválaszthatatlan egységet. Szintaktikai viselkedésük alapján az igekötőket a hozzájuk hasonlóan viselkedő elemekkel együtt igemódosítóknak (preverbumoknak) nevezzük.” (KIEFER (szerk.) 2000a: 459-461)
A magyar nyelvben vannak nem tipikus összett szavak, amelyek prefixumszerű előtagot tartalmazhatnak (*alorvos, alvezér*), de a nem tipikus összetett szó is összetett szónak számít. (vö. KIEFER 2000b: 521)

3.2.2. Szóalkotási kritériumrendszer

A szóalkotás bemutatása, feldolgozása különböző szempontok alapján történhet.

A szlovén szakirodalomban Jože TOPORIŠIČ szóalkotásról szóló munkájában (2000b) a szóalkotást négy kritérium alapján mutatja be: 1. az alkotott szó szófaji hovatartozása (főnév, melléknév, ige, határozószó); 2. az alkotott szó szóalkotási mód szerinti hovatartozása (szuffixummal képzett szó, összetett szó, prefixummal képzett szó, ún. szervetlen szóösszetétel); 3. a szótő motiváltsága (pl. főnevek képzése igei, melléknévi, főnévi, határozószói tövekből stb.); 4. az alkotott szó szóalkotási jelentése (pl. cselekvő, cselekvés, a cselekvés eredménye, a cselekvés helye és ideje stb.).

A magyar szakirodalomban a szóalkotás bemutatása nem általánosságban történik, hanem a szóképzés és a szóösszetétel külön fejezetekben kerül bemutatásra.

A szóképzés feldolgozása a képzők osztályozása, ill. az egyes képzők részletesebb vizsgálata alapján történik. A képzőket egyrészt a bemenet, másrészt a kimenet szempontjából osztályozhatjuk. A bemenet szempontjából főnévből képezhetünk főnevet, melléknevet és igét (főnév alapú képzések: igeképzés, főnévképzés, melléknévképzés); melléknévből képezhetünk főnevet, igét, melléknevet és határozószót (melléknév alapú képzések: főnévképzés, igeképzés, melléknévképzés, határozószó-képzés); végül igéből képezhetünk főnevet, melléknevet, igét és igenevet (ige alapú képzések: főnévképzés, melléknévképzés, igenévképzés, igeképzés). A kimenet szempontjából megkülönböztetünk főnévképzést, melléknévképzést, igeképzést, határozószó-képzést és igenévképzést. (vö. KIEFER 1998: 232-259; KIEFER-LADÁNYI 2000: 158-159)[28] A magyar szakirodalomban a különböző jelentések, jelentésmozzanatok bemutatására csak az egyes képzők összefüggésében kerül sor.

A szóösszetétel bemutatása a magyar szakirodalomban az összetett szavak fajtái szerint történik: endocentrikus szóösszetétel, exocentrikus szóösszetétel, mellérendelő típusú szóösszetételek. (vö. KIEFER 1998: 263-264, 2000b: 522-524)[29]

---

[28] A szóképzés bemutatása KESZLER Borbála munkájában is a képzők osztályozása szempontjából történik. A képzőket viszont aszerint osztályozhatjuk, hogy milyen szófajú szóból milyen szófajú szót hozunk létre. E szerint a képzők csoportjait az alapszó és a származékszó szófaja szempontjából határozhatjuk meg, s így a következő csoportokat különböztetjük meg: igeképzők (deverbális verbumképzők, denominális verbumképzők), névszóképzők (deverbális nomenképzők, denominális nomenképzők), igenévképzők. (vö. KESZLER 2000c: 314-317)

[29] LENGYEL Klára az összetett szavak grammatikai csoportosításáról a következőket írja: „A grammatikai szabályok által összekapcsolódó szóalakok szerves összetételeket hoznak létre. A szerves szóösszetételek szószerkezetekké vagy szószerkezet-kapcsolatokká alakíthatók át. A szintagmákra visszavezethető összetételek altípusai az alárendelő és a mellérendelő összetételek. Az úgynevezett szervetlen összetételek alkotó szóalakjai között nincsen grammatikai viszony." (2000: 324-325)

A magyar szakirodalomban is találunk olyan megközelítési módot, amely a szóképzést nem a képzők osztályozása, hanem az egyes jelentéscsoportok szempontjából mutatja be, amelyekkel a különböző alapú szavakból képzett különböző szófajú származékszók rendelkeznek. Ily módon a deverbális névszóképzés jelentéscsoportjai a következők lehetnek: cselekvésnevek, a cselekvés eredménye, a cselekvés tárgya, cselekvő, a cselekvés eszköze, a cselekvés helye, a cselekvés elmaradása. A denominális névszóképzés jelentései pedig: kicsinyítés kifejezése, nagyítás, fokozás, nyomatékosítás kifejezése, a valamihez való tartozás kifejezése stb. (vö. E. ABAFFY Erzsébet (szerk.) 1992: 290-299)

3.3. A szlovén és a magyar nyelv szófajrendszerének összevetése

A szlovén és a magyar szófajrendszer összevetésének szükségességét az indokolja, hogy a szlovén nyelvjárási szóalkotás feldolgozásának két kritériuma is a szófaji felosztásra épül: az alkotott szó szófaji hovatartozása (főnév, melléknév, ige, határozószó) és a szótő motiváltsága (pl. főnevek képzése igei, melléknévi, főnévi, határozószói tövekből stb.).

A szlovén és a magyar nyelv szófaji rendszereit BERNJAK Elizabeta *A magyar és a szlovén nyelv szófaji rendszereinek kontrasztív összevetése* (2004: 151-159) c. összehasonlító tanulmánya alapján mutatom be.

A szlovén és a magyar nyelvben az egyes szófajkategóriák nem fedik egymást teljesen, a két nyelv szófaji rendszere között radikálisnak tűnő számszerű különbség figyelhető meg: KESZLER mintegy 23 szófajt különít el, míg TOPORIŠIČ kilencet. Ennek egyik oka az, hogy genealógiailag és tipológiailag is eltérő nyelvekről van szó, másik oka pedig a rendszerezésekben felmerülő kritériumok részben eltérő belső differenciáltságában keresendő.

A legújabb magyar szakirodalomban a szófaji felosztás a hagyományos három szempontón alapul: a szó mondattani szerepe, a szó alaktani viselkedése és a szó jelentése. E szempontok alapján három nagy szófaji osztályt különböztetnek meg, ezek az alapszófajok, a viszonyszók és a mondatszók. (vö. KESZLER 2000b: 67-68)

A szlovén szófajtani tanulmányok három nagy szemantikai-szintaktikai (autoszemantikus jelentésű, szinszemantikus jelentésű, mondatértékű szavak) és két nagy morfológiai (flektív, nem flektív szófajok) csoportba sorolják a szófajokat, továbbá elsősorban az autoszemantikus flektív csoporton belül alosztályokat különböztetnek meg a szerzők.

3.3.1. Alapszófajok

A szlovén nyelv csaknem minden alapszófajának megvan a párhuzamos megfelelője a magyar nyelvben. Ezek a kategóriák ugyanis, mint nyelvi univerzálék, a nyelvek többségében alapvető funkciót töltenek be. Van azonban az alapszófajokon belül három olyan szófajkategória, amelyet a magyar szakirodalom önnálló szófajként sorol a rendszerbe: ezek a számnevek[30], a névmások és az igenevek. A szlovén szakirodalom a névmásokat a főnévi szavak („samostalniške besede") és a melléknévi szavak („pridevniške besede") alszófajaként tárgyalja, sőt a számneveket is a melléknévi szavak szófajkategóriába sorolja.

Az igeneveknek[31] a szlovén nyelvben nincsen sem alapszófaji sem pedig alszófaji státusza, hanem az ige konjugációs paradigmájának (kivéve a gerundium, infinitivus, supinum) részeként veszik számba, és a személyragozott igealakoktól elkülönítve szerepelnek mint személytelen igealakok.

A szlovén szófajrendszer is megkülönböztet egy olyan alapszófaji kategóriát, amelynek a magyar nyelvben nincs szófaji ekvivalense: ez a predikatívum („povedkovnik"). A predikatívumok azok az alapszófajba sorolt autoszemantikus szavak, amelyek az igeinévszói állítmány névszói részét képezik, vagy ilyen szerepben használatosak.

3.3.2. Viszonyszók/grammatikai szavak

A két nyelv rendszerének objektív különbözőségéből fakadóan négy olyan szófaj létezik, amelynek a másik nyelvben nincsen lexémaszintű, funkcióbeli ekvivalense: közülük egy csak a szlovénban fordul elő, három pedig csak a magyar nyelvben.

A szlovénban meglevő és a magyarban nem létező szófaji kategória az elöljárószó, melynek funkcióját a magyar nyelvben ragok és névutók látják el. A névelők, a névutók és a névutó-melléknevek csak a magyarban használatosak.

---

[30] A magyar szakirodalomban is felvetődik a számnevek nem önnálló szófajisága. Ezzel kapcsolatban KESZLER Borbála *A mai magyar nyelv szófaji rendszere* c. munkájában a következőket írja: "Már a hatvanas évektől kezdve voltak olyan nézetek a külföldi és a magyar szakirodalomban, hogy a számnév nem önnálló szófaji osztály, hanem csupán a melléknév alkategóriája." (2000b: 70)

[31] Az igenevekről KESZLER Borbála (2000b: 72) tanulmányában a következőket állapítja meg: „Az igeneveket egyetlen európai grammatika sem tartja külön szófaji kategóriának, hanem mindenütt az igével együtt tárgyalja őket. Valószínűleg azért, mert az indoeurópai nyelvekben az igenév sokkal fontosabb szerepet tölt be, mint a magyarban. "

3.3.3. Mondatszók/mondatértékű szavak

A csoportmegjelölés gyűjtőfogalomként jelenik meg a magyar szófaji felosztásokban, mely több szófajt is magában foglal (indulatszó, interakciós indulatszó, módosítószó, hangutánzó mondatszó). (vö. KESZLER 2000b: 70)

A szlovén grammatikák a sem az alapszófaji, sem a viszonyszói csoportba be nem sorolható egyéb lexémákat az indulatszók kategóriájába utalják, ezen belül pedig a hagyományos felosztást alkalmazzák (érzelemkifejező, akaratkifejező és hangutánzó indulatszók).

4. A RÁBA-VIDÉKI SZLOVÉN NYELVJÁRÁS SZÓALKOTÁSA

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárás szóalkotási sajátosságait, jellegzetességeit, az alkotott szavak rendszerét és felosztását, a szóalkotási módok és a különböző algoritmusok bemutatását Jože TOPORIŠIČ szlovén nyelvész *Slovenska slovnica* („Szlovén nyelvtan") című munkájának *Besedotvorje* („Szóalkotás") (2000a: 143-234) c. fejezete alapján mutatom be úgy, hogy a különböző szóalkotási fogalmakat nyelvjárási példákkal illusztrálom. Az összegyűjtött nyelvjárási anyagot négy kritérium alapján csoportosítom: 1. az alkotott szó szófaji hovatartozása (főnév, melléknév, ige, határozószó); 2. az alkotott szó szóalkotási mód szerinti hovatartozása (szuffixummal képzett szó, összetett szó, prefixummal képzett szó, ún. szervetlen szóösszetétel); 3. a szótő motiváltsága (pl. főnevek képzése igei, melléknévi, főnévi, határozószói tövekből stb.); 4. az alkotott szó szóalkotási jelentése (pl. cselekvő, cselekvés, a cselekvés eredménye, a cselekvés helye és ideje stb.).

4.1. A szóalkotás általános jellemzői

4.1.1. A szavak motiváltsága

Szóalkotás szempontjából motiválatlan és motivált szavakat különböztetünk meg. A motiválatlan szavak olyan szavak, amelyeket nem tudunk két részre bontani: arra, ami eredetileg adott (szótő), és arra, amivel az eredetileg adottból az új szót alkotjuk (képző). Motiválatlan szavak például: *'si:n, 'måtę, ko'lo:². m'la:dę, bo'ga:tę, 'pitę, 'gu:čatę, f'čera, ca'lo:², pod* stb. A többi motivált szó, azaz szótőből és képzőből áll, pl. *'si:nko, 'måtarẹn, m'lådost, prem'la:dę, bo'ga:stvo, na'pitę sa/se, 'gu:č, fče'ra:ńę.*

4.1.2. A szótő és a képző

A motivált szavak szótőből és képzőből állnak. A szótő az alkotott szónak az a része, amelyből az új szót létrehozzuk, azaz amelyhez a képzőt illesztjük. A képző pedig annak a toldaléknak a neve, amely valamely szóhoz hozzájárulva új szót hoz létre. A fent említett motivált szavak szótövei a következők: *si:n-, måtar-, mlåd-, -mla:dę, boga:t-, pitę, gu:čatę, fčera:-;* képzői pedig *-ko, -ẹn, -ost, pre-, -stvo, na- sa/se, -ø, -ńę.*

4.1.2.1. A szótövek fajtái

A szótő lehet egytagú és többtagú. A fent említett szótövek mind egytagúak, vagyis egyetlen eredetileg adott főnévi, melléknévi, igei, határozószói tőből állnak. A többtagú szótövek pedig két vagy több, eredetileg adott főnévből, melléknévből, igéből állnak, pl. *'čüdo'delnęk, 'go:²log'la:vę, 'fa:lev're:Çden, 'ko:²lna'po:²t, 'č•no-'be:Çlę,* amelyek a *'čüde 'dęlatę, 'go:²la g'la:va, v're:Çden (za)'fa:le, 'po:²t za 'ko:²la, 'č(a)ren pa 'be:Çlę* szókapcsolatokból keletkeztek. A felsorolt összetett szavak szótövei a következők: *'čüd- -'del-, 'go:²l- -g'la:v-, 'fa:l- -v're:Çd-, 'ko:²l- -'po:²t, 'č•n- -'be:Çlę*; a képzők pedig *-o- -nęk, -o- -ę, -e- -en, -na-, -o-.*

4.1.2.2. A képzett szavak szótöveinek hangváltozásai

A szlovén irodalmi nyelvben az alkotott szó szóalkotási töve az ún. kiindulási tővel egybevetve, összehasonlítva sokszor megváltozik. Hasonló módon a Rába-vidéki szlovén tájszólásban is előfordul, hogy az új szó szóalkotási töve a kiindulási tővel egybevetve megváltozik. A tőváltozások két csoportra oszthatók: mássalhangzó- és magánhangzó-változások.

4.1.2.2.1. Mássalhangzó-változások

Különösen fontos jelentőséggel bírnak az ún. kiindulási tő végmássalhangzójának (ill. mássalhangzócsoportjának) változásai, melyek a következők:

1. palatalizációs változás (1. palatalizáció): e változás értelmében a *k, g, x* és *c* mássalhangzók az *i, e* és redukált magánhangzókkal kezdődő szuffixumok előtt, e magánhangzók hatására *č, š, ž, č* hangokká változtak:

Főnevek

-ica *'ro:²ka – ro'čica, 'mü:ja – mę'šica;*

-ija *so'da:k – soda'čija;*

-ęna *dęv'd'a:k – dęv'd'a:čęna, 'dęklęca – 'dęlęčęna;*

-ina *g'lǫpek – globo'čina, 'visek – vę'šina;*

-ek *sar'ma:k – sar'måček, 'pǫtok – po'tǫček;*

-ęček *'lü:k – 'lü:(Ç)čęček.*

Melléknevek

-en *'du:k – 'du:žen, v'låga – v'låžen, k'mica – k'mę:čen, 'pe:Çsek – 'pe:Çsačen, 'd'åboka – 'd'åbočen, st'ra: – st'råšen, m'le:Çko – m'le:Çčen, 'pa:lęnka – 'pa:lęčen, 'beteg – ba'tę:žen.*

Igék

-atę *'mǫker – 'mǫčatę;*

-ętę *v'låga – v'låžętę, 're:Çtek – 're:Çtčętę, g're:Ç – g're:Çšętę, sve'dǫk – sve'dǫčętę, p'lük – p'lüžętę;*

-itę *'süję – sę'šitę.*

2. jotációs változás, azaz a *j* asszimiláló hatása az előtte álló mássalhangzóra: ennek révén palatalizált mássalhangzó keletkezett, vagyis a *j* mássalhangzó hatására a következő változások jelentkeztek: *t, d, s, z, c ~ č, j, š, ž, č; n, r, l ~ nj, rj, lj; p, b, m, v, f ~ plj, blj, mlj, vlj, flj.* A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban *lj > l* változás következett be, így a *plj, blj, mlj, vlj, flj* hangkapcsolatok helyén *pl, bl, ml, vl, fl* kapcsolatok fordulnak elő (*kęp'lę:nę, pozab'lę:nę, potarp'livost, k'råpla*).

Főnevek

-a *s've:Çtętę – s've:Çča, 'go:²stę – 'go:²ščа, 'dü:(Ç) – 'dü:ša, k'våpętę – k'råpla;*

-ęca *d'våÇstę – d'våÇščęca;*

-java[32] *ž'meten – ž'mečava;*

-jan *'Sǫbota – 'Sǫbočan, Štęva'nǫfce – Štęva'nǫfčan;*

-jar *Saka'lo:²fce – Saka'lo:²fčar, 'Vęręca – 'Vęręčar, 'Ritkarofce – 'Ritkarofčar, 'A:ndofce – 'A:ndofčar;*

-ja:r *Sę'ni:k – Sęn'ča:r;*

-ivost *potar'pętę – potarp'livost.*

[32] A *j* mássalhangzóval kezdődő képzők hatására a *t* mássalhangzóra végződő szótövekben *t+j > č* változás következett be.

Melléknevek

-ę *’Bo:²k – ’bǫžę, v’ra:k – v’råÇžę;*

-enę *pogę’bi:tę – po’güblenę, o’k•stętę – o’k•ščenę, zapęs’ti:tę – za’püščenę, ’nüza’råstę – ’nüza’råščenę, zagra’di:tę – zag’råjenę, spar’nętę – s’p•ńenę;*

-ę:nę *’küptę – kęp’lę:nę, po’za:btę – pozab’lę:nę.*

3. disszimiláció (e hangváltozás során lágyulás is végbemehet): két nem tartós mássalhangzó közül az elsőt tartós hang váltja fel: *sar’ma:k – sar’måškę, sar’ma:k – sar’måštvo, so’da:k – so’dåčkę, Ro’va:t – ro’våčkę.*

4. asszimiláció: két fajtáját különböztetjük meg: a) a zöngétlenedés, amely a Rába-vidéki tájszólásnak alapsajátossága (*’rę:dętę – ’rę:t, ’la:den –’la:t, m’råzętę – m’rås, ’zi:datę – ’zi:t, spo’vędatę – s’po:²vet, zapo’vędatę – za’po:²vet, spar’vǫdętę – sp’ręvet, potko’våtę – pot’ko:²f, pot’re:Çben – pot’re:Çpščina*); b) a sziszegő hangok susogó hangokkal való váltakozása susogó hangok előtti pozíciókban, amelyre viszont a Rába-vidéki nyelvben csak kevés példát találunk: *’go:²stę – ’go:²ščа, o’k•stętę – o’k•ščenę, zapęs’ti:tę – za’püščenę, ’nüza’råstę – ’nüza’råščenę.*

5. néhány példát találunk az ún. mássalhangzó-kiesés hangváltozásra is: *bo’ga:tę – bo’ga:stvo, ’žålost – ’žålosen, ’k•st – ’k•sen, ’pa:lęnka – ’pa:lęčen, ka’püsta – ka’püsen, ’ti:tę – o’di:tę, da’vę:t – da’vę:da’sę:t, ’pę:t – ’pę:da’sę:t; oca’di:tę < odcediti.*

4.1.2.2.2. Magánhangzó-változások

A magánhangzó-változások közül a Rába-vidéki tájszólásban csak az ún. prevoj („ablaut”) változásra találhatók példák, az ún. preglas („a magánhangzók palatálissá válása”) hangváltozás a tájszólásban nem ment végbe. Az ablaut hatására monoftongusok váltakoznak diftongusokkal, különböző nyelvállású magánhangzók váltakoznak egymással, ill. azonos nyelvállású, elölképzett magánhangzók hátulképzett magánhangzókkal.

1. monoftongusok váltakozása diftongusokkal: *c'vestę – c've:Çt, spo'vędatę – s'po:²vet, zapo'vędatę – za'po:²vet, 'se:Çčtę – 'sęča/'šęča, 'rọbętę – 'ro:²bar, potko'våtę – pot'ko:²f;*

2. különböző nyelvállású hangok váltakozása: *'pes – 'pę:nskę, nab'råtę – nab'ra:nę, zaž'gåtę – zaž'ga:nę, sar'ma:k – sar'måček, st'ra: – st'råšen, k'mica – k'mę:čen, 'di:n – dę'nęčę, s'råtę – s'rọńek;*

3. azonos nyelvállású, elölképzett magánhangzók váltakozása hátulképzett magánhangzókkal: *'xireš – 'xirošen, spar'vọdętę – sp'rę̣vet, 'örök – 'öročen, 'süköš > 'sükęšen.*

4.1.2.3. A képzők fajtái

A képzők sokfélék: többnyire valódi képzők (***-ek, -ina, -ęn***, ***ne-, sa/se***), de lehetnek deklinációs esetvégződések is (pl. a ***-ø*** a *'gu:č* szóban, az ***-a*** a *'påša* szóban stb.). Az ún. hanggal jelölt képzők vagy hangsúlytalanok, vagy hangsúlyosak (a ***-ko, -ęn*** képzők az ***-a:č, -ni:k*** képzőkkel szemben); a szótő után (*'dęč**ko***), a szótő előtt (***pre**s'ta:rę*), a szótő belsejében (*'pe:Çšk**a**'po:²t*), a szótő belsejében és utána (*'vek**ę**'več**en***) fordulhatnak elő, de lehetnek szabad morfémák is (pl. a ***sa/se*** a *na'pitę* ***sa/se*** szóban). A képzők egytagúak vagy többtagúak; az egytagúak egyetlen megbonthatatlan egységből, a többtagúak pedig két vagy több egységből állnak. Egytagúak például az ***-ek, ęn, -ø, pre-, -a-, -+-*** *('si:n**ek**, 'måtar**ęn**, 'gu:č,* ***pre**s'ta:rę, 'pe:Çšk**a**'po:²t, 'ọčanaš),* kéttagúak pedig például a ***na- sa/se, -ę- -en, -e- -en, -o- -ę*** *(**na**'pitę* ***sa/se**, 'vek**ę**'več**en**, 'fa:l**e**v're:Çd**en**, 'go:²l**o**g'la:v**ę**)* képzők. Mindemellett természetesen a hangsúlyozást (pl. a *'si:n –'si:nek* kapcsolat a *spo'vędatę sa/se – s'po:²vet* párral szemben), valamint a különböző igeszemléletű pároknál a szótő hangváltozásait is (*pla'čüjen – p'la:čan, 'po:²kan – 'po:²čęn, s'ka:čen – s'ko:²čęn*) figyelembe kell vennünk.

A képzők különböző típusainak saját nevük van: a szótő után álló képzők a szuffixumok, az előtte állók a prefixumok, a szó belsejében lévők az interfixumok, ill. a szabadon álló képzők a szabad morfémák, azaz ún. fixumok: *'si:n**ek**, **pre**m'la:dę, 'go:²l**o**g'la:vę, na'pitę* ***sa/se***.

A szótő egyes képzők hozzáadásával nem változik meg, míg bizonyos képzők használata/alkalmazása a szótövet szembetűnően megváltoztatja, mégpedig nemcsak a hangsúly

szempontjából, hanem hangváltozásokat is előidézhetnek (*'si:n – 'si:nek, 'ro:²ka – ro'čica, 'müja – mę'šica, bo'ga:tę – bo'ga:stvo*). Különösen gyakoriak a tővégződések hangváltozásai.

Előfordulnak szinonim képzők is, amelyek különböző hangalakkal, de azonos jelentéssel rendelkeznek: *'čęrk**ęn** – b'råt**o**.* Az ***-ęn*** képző főként nőnemű főnevekhez járul, az ***-o*** képző pedig inkább hímneműekhez, ha a tulajdont akarjuk kifejezni. Vannak esetek, amikor a képzőt arra való tekintettel választjuk meg, hogy hímnemű, nőnemű vagy semleges nemű főnevet akarunk képezni (*'dęč**ko**, 'čęr**ka**, 'de:Çt**ece***).

4.1.3. Szóalkotási algoritmusok az egyes szóalkotási módokhoz

Az új szavakat előírt szabályok meghatározott rendszere alapján alkotjuk. A szabályok effajta rendszerét algoritmusnak nevezzük, melynek lépései pontosan meghatározott sorrendben követik egymást. A szóalkotás folyamatában összesen hat lépés fordul elő (vö. TOPORIŠIČ 2000b: 156):

1. olyan szókapcsolatból indulunk ki, amelyből az új szó keletkezik; ezt a szókapcsolatot ún. szóalkotási tőnek nevezzük (megkülönböztetve az alkotott szó tövétől);
2. az ún. kiindulási szókapcsolat egyik részét képzővel fejezzük ki;
3. a szótő képzővel ki nem fejezett részét bevisszük a további szóalkotási folyamatba;
4. a kiválasztott képzőre való tekintettel a tő képzővel ki nem fejezett részének elveszszük az egyes grammatikai sajátosságokat kifejező morfémái(ka)t (a kihagyott vagy megcsonkított részt, szükség szerint a szóvéget és/vagy a szókezdetet is kötőjellel jelöljük);
5. a 2. lépés képzőjét és az alkotott szó 4. lépésben kapott szótövi részét megfelelően elrendezzük;
6. javítjuk a morfémasort, és az alkotott szó hangsúlyát kijelöljük.

A szótő és a képzők alapján négy szóalkotási módot különböztetünk meg: izpeljava („szuffixumos szóképzés/szuffixáció"), zlaganje („ún. szerves szóösszetétel"), sestavljanje („ún. prefixumos szóképzés/prefixáció") és sklapljanje („ún. szervetlen szóösszetétel"). (vö. TOPORIŠIČ 2000b: 156)

Szuffixáció / Izpeljava	Szóösszetétel / Zlaganje
1. *d'ra:gę 'si:n*	*š'tọ 'čüde 'dęla*

2.	*-ek*	*-o-, -nęk*
3.	*’si:n*	*’čüde ’dęlatę*
4.	*’si:n-*	*’čüd- -’dęl-*
5.	*’si:n- + -ek*	*’čüd- + -o- + -’dęl- + -nęk*
6.	*’si:nek*	*’čüdo’delnęk*

	Prefixáció / Sestavljanje	Szervetlen szóösszetétel / Sklapljanje
1.	*ca’lo:² m’la:dę*	*z ’ǫvga s’ve:Çta*
2.	*pre-*	*-*
3.	*m’la:dę*	*z ’ǫvga s’ve:Çta*
4.	*-m’la:dę*	*z- -ovga- -s’ve:Çta*
5.	*pre- + -m’la:dę*	*z- + -ovga- + -s’ve:Çta*
6.	*prem’la:dę*	*zovgas’ve:Çta*

4.1.4. A szóalkotási módokról részletesebben

1. Szóképzés: Az új szót úgy kapjuk meg, hogy az egytagú szótőhöz (egyszerű, elöljárós, összetett) szuffixumot vagy szabad morfémát (fixumot) adunk: *’si:nek, o’da:vatę, ’po:² ’no:²čnęca, ’buÇtę sa/se;* eközben az eredeti tőnek gyakran megváltoznak a grammatikai sajátosságai (pl. a tárgyatlan *’buÇtę sa/se* a tárgyas *’buÇtę* igével szemben). E szóalkotási mód által kapott új szavakat képzett szavaknak vagy származékszóknak, a szóalkotási folyamatot pedig ún. szuffixumos szóképzésnek (szuffixációnak) nevezzük.

A szóképzés pontos algoritmusa a következő:

1. induljunk ki a szókapcsolatból (igei, melléknévi, főnévi, határozószói kapcsolatból), amely a képzett szó jelentéstartalmát hordozza;
2. válasszuk ki a szuffixumot a szókapcsolat azon részének jelentésével, amelyet az eredeti, teljes szókapcsolatból nem választunk ki a képzett szó tövének;
3. tekintettel a szóképzés fajtájára döntsük el, melyik szóból képezzük az új szót;
4. a kiválasztott szónak vegyük el a grammatikai sajátosságait (a szófaji és a grammatikai esettel, nemmel, számmal kapcsolatos jellemzőit), hogy megkapjuk az új szó tövét;
5. egyesítsük a szótövet és a képzőt az új szó ún. vég-, ill. nem végelemének elve szerint (konkrétan: a tő a képző elé kerül);

6. javítsuk a morfémasort a hangváltozási törvényeknek megfelelően, és jelöljük a hangsúlyt. Mindkét lépés szükségességét a kiválasztott képző irányozza elő. (vö. TOPORIŠIČ 2000: 157)

Példák:

1.	*'ma:la 'iža*	*'ti:stę, š'terę proro'küje*
2.	*-ęca*	*-ø*
3.	*'iža*	*š'terę proro'küje*
4.	*iž-*	*prorok-*
5.	*iž- + -ęca*	*prorok- + -ø*
6.	*'ižęca*	*p'rǫrok*

1.	*'ta:(k)šę z 'bükfę*	*'ta:(k)šę, 'kå sa s'kü:ja*	*d'ra:ga 'måma*
2.	*-ovę*	*-anę*	*-ęca*
3.	*'bükef*	*s'kü:jatę*	*'måma*
4.	*bük-*	*skü:j-*	*måm-*
5.	*bük- + -ovę*	*skü:j- + -anę*	*måm- + -ęca*
6.	*'bükovę*	*s'kü:janę*	*'måmęca*

A szóalkotás folyamatában kétfajta szóképzést különböztetünk meg: az ún. általános és a modifikációs szóképzést. Az általános szóképzés a szóképzés fő fajtája, melynek során a szókapcsolat nem alárendelt részét fejezzük ki képző segítségével: *'ti:stę, š'terę proro'küje > p'rǫrok, s'vę:tę č'lǫvęk > s'vę:c, 'ta:(k)šę z la'sa: > la'senę, 'dęlatę g're:Ç > g're:Çšętę.* Ilyen módon valamennyi szófajon belül képezünk bizonyos számú jelentéscsoportot, a főneveknél például hatot (a cselekvő; tárgy, amely a cselekvést végzi; cselekvés; a cselekvés eredménye; cselekvés, állapot, folyamat helye, ill. ideje; anyag, amellyel valamit csinálnak) (TOPORIŠIČ 2000: 157), ami valójában hetet jelent, mivel a 'cselekvés helye és ideje' jelentéscsoport együtt szerepel. Hasonlóan hét jelentéscsoportot mutat be a szóalkotásról szóló munkájában A. VIDOVIČ-MUHA szlovén nyelvész (1988: 54), melyek a következők: cselekvés, cselekvő, tárgy, amely a cselekvést végzi, cselekvés eredménye, cselekvés eszköze/anyaga, cselekvés helye és cselekvés ideje.

Modifikációs szóképzésről pedig akkor beszélünk, ha a szóalkotási tő alárendelt elemét fejezzük ki képzővel, pl.: *d'ra:ga 'či: > 'čęrka, ca'lo:² 'ma:lę > 'ma:ńckę, na d'ro:²vnę s'ta:patę > s'ta:pkatę.* A szóképzésnek ennél az alfajánál is több jelentéscsoportot külön-

böztetünk meg, a főneveknél például kicsinyítő, becéző, nagyító, lekicsinyítő stb. jelentéseket.

A fent vázolt képzési minták közül az első és az utolsó modifikációs szóképzést, a másik három (a második, a harmadik és a negyedik) pedig általános szóképzést mutat be.

A szóképzés egyik fajtája az ún. konverzió, azaz egy adott szófajú szó másik szófajba történő átvitele, beillesztése különböző grammatikai morfémák, ill. szintaktikai sajátosságok segítségével. Példákat a konverzióra valamennyi nem grammatikai szófajnál találunk. Ilyen módon kapunk a *p're:Çd'en* melléknévből főnevet, a *ža'lẹzo* anyagnévből tárgyat jelölő főnevet, a *po'kọÇnẹ* melléknévből főnevet stb.

Az ún. konverzió algoritmusa is hat lépésből áll:

1. induljunk ki abból a szókapcsolatból, amely az adott jelentést kifejezi;
2. az eredeti szókapcsolat azon részét, amelyet nem választunk ki a képzett szó tövének, fejezzük ki toldalékkal;
3. a szókapcsolat többi részét vigyük be a folyamatba;
4. vegyük el az adott grammatikai sajátosságokat;
5. mindkettőt egyesítsük;
6. javítsuk a morfémasort, esetleg még a hangsúlyt. (vö. TOPORIŠIČ 2000: 158)

Példák:

1.	*'fålat ža'lẹza*	*po'kọÇnẹ č'lọvẹk*
2.	*-o (számosítható)*	*-ẹ (hímnem)*
3.	*ža'lẹza*	*po'kọÇnẹ*
4.	*ža'lẹz-*	*po'kọÇn-*
5.	*ža'lẹz-* + *-o*	*po'kọÇn-* + *-ẹ*
6.	*ža'lẹzo*	*po'kọÇnẹ*

A fenti példákban a *'fålat, č'lọvẹk* szavak vannak képzővel kifejezve.

A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000: 158) a szóképzés sajátos fajtája a močna krnitev („ún. nagymértékű szóelvonás"), amelyre viszont a Rába-vidéki szlovén tájszólásban egyetlen példát sem találunk.

2. Szóösszetétel: Az ún. többtagú szótő többnyire *-o-, -e-, -i-(>-ẹ-)* interfixumokkal, alany-, tárgy- vagy birtokos eset végződéssel kapcsolódik össze; a szótő utolsó részéhez szuffixum járulhat vagy pedig csak az eredeti tő alakja jelenik meg benne. A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000: 158) az összetett szavak három fajtáját különböztetjük

meg: A – ún. interfixummal és szuffixummal alkotott szavak, B – ún. csak interfixummal alkotott szavak, C – mozaikszók. A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az összetett szavak száma igen csekély, s csak az első két típusra találunk néhány példát:

A *'čüdo'delnęk* ← *'ti:stę, š'terę 'čüde 'dęla*
'vekę'večen ← *'ta:(k)šę, š'terę je 'večen na 'veke/'vöke*
'go:²log'la:vę ← *'ta:(k)šę, z 'go:²lo g'lavo*

B *'ko:²lna'po:²t* ← *'po:²t za 'ko:²la*
'pe:Çška'po:²t ← *'po:²t za 'pe:Çške lę'di:*

Az ún. interfixummal és szuffixummal alkotott összetett szavak esetén az eredeti szótő grammatikai sajátosságai gyakran megváltoznak (*'go:²la g'la:va – 'go:²log'la:vę*), míg a másik típusnál e sajátosságok a szótő azon része szerint igazodnak, amelyik az összetett szó végére kerül.

Az összetett szavak alkotásának pontos algoritmusa a következő:

1. induljunk ki legalább két autoszemantikus szót tartalmazó szókapcsolatból, amely az összetett szó jelentéstartalmát hordozza;
2. válasszuk ki a képzőt: az interfixumot és a szuffixumot, vagy csak a szuffixumot;
3. a szókapcsolatból két (vagy több) autoszemantikus szót vigyünk a szóalkotási folyamatba;
4. a kiválasztott autoszemantikus szónak/szavaknak vegyük el a grammatikai sajátosságait; megfelelően rendezzük el a 2. és 4. lépés elemeit;
5. egyesítsük a kiválasztottakat, mégpedig úgy, hogy az a szó, amelynek elvettük a grammatikai sajátosságait, az első helyre kerüljön (amennyiben mindkét szónak elvettük a grammatikai sajátosságait, marad az eredeti sorrend, ill. az alárendelt rész az első helyre kerül); ha még szuffixumot is kiválasztottunk, az a végére kerül;
6. a megfelelő törvényszerűségek alapján javítsuk a morfémasort, és jelöljük a hangsúlyt. (vö. TOPORIŠIČ 2000: 158-159)

Példák:

1.	*'ti:stę, š'terę 'čüde 'dęla*	*'ta:(k)šę, z 'go:²lo g'lavo*
2.	*-o-,* -n*ęk*	*-o-, -ę*
3.	*'čüde, 'dęlatę*	*'go:²la g'lava*

4.	*čüd-, -dęl-*	*go:²l-, -glav-*
5.	*čüd- + -o- + -del- + -nęk*	*go:²l- + -o- + -glav- + -ę*
6.	*'čüdo'delnęk*	*'go:²log'lavę*

1.	*'ta:(k)šę, 'večen na 'vöke*	*'po:²t za 'pe:Çške lę'di:*
2.	*-ę-, -en*	*-a-*
3.	*'večen na 'vöke*	*'po:²t za 'pe:Çške*
4.	*-več-, vek-*	*-po:²t, pe:Çšk-*
5.	*vek- + -ę- + -več- + -en*	*pe:Çšk- + -a- + -po:²t*
6.	*'vekę'večen*	*'pe:Çška'po:²t*

3. Ún. prefixummal való képzés/prefixáció során az egytagú tőhöz prefixumot adunk, a tő grammatikai sajátosságai azonban változatlanok maradnak: *prem'la:dę, nas'rečen, nas'råmen, 'na:Ç'vękšę, 'na:Ç'lępšę.*

A szóalkotás pontos algoritmusa:

1. induljunk ki abból a szókapcsolatból, amely az új szó jelentéstartalmát kifejezi;
2. a szókapcsolat egyik részét fejezzük ki prefixummal;
3. a szókapcsolat többi részét vigyük a további szóalkotási folyamatba;
4. az új szó tövéül szolgáló szónak vegyük el az adott grammatikai sajátosságait;
5. egyesítsük a kiválasztottakat;
6. javítsuk a morfémasort. (vö. TOPORIŠIČ 2000: 159-160)

Példák:

1.	*ca'lo:² m'la:dę*	*'bọle 'lępšę*
2.	*pre-*	*'na:Ç-*
3.	*m'la:dę*	*'lępšę*
4.	*-m'la:dę*	*-'lępšę*
5.	*pre- + -m'la:dę*	*'na:Ç- + -'lępšę*
6.	*prem'la:dę*	*'na:Ç'lępšę*

4. Ún. szervetlen szóösszetétel esetén a többtagú tő egységeit egyszerűen új szóvá kapcsoljuk össze: *'bo:²k've:Ç, 'ọčanaš, 'nikaneÇv're:Çden, zovgas've:Çta, š'tọkolę, za'tę:n,*

po'tẹ:n ← 'bo:²k 've:Ç, 'ọča 'nåš, 'nika 'ne:Ç v're:Çden, z 'ọvga s've:Çta, š'tọ 'kọlẹ, za 'tẹ:n, po 'tẹ:n.

A képzés során előfordulhat, hogy valamely hangsúly elveszik vagy pedig a tő valamilyen más módon változik meg (*'nikaneÇv're:Çden, zovgas've:Çta, p'rimenẹ, p'rinas ← par 'menẹ, par 'na:n.*

4.1.5. A szóalkotási módok és eszközök termékenysége, gyakorisága

A szóalkotási módok és eszközök nem egyformán gyakoriak és termékenyek. A szóalkotási módok közül a leggyakoribb a szóképzés, az igéknél az ún. prefixumos is, ezután következnek az összetett szavak és végül az ún. szervetlen összetételek.

4.2. Főnévi szavak alkotása

4.2.1. Főnévképzés

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban főnévi szavakat valamennyi szófajból képezünk, főként igékből, valamint melléknévi és főnévi szavakból.

4.2.1.1. Általános főnévképzés

4.2.1.1.1. Főnevek képzése igékből

Az igei tőből képzett főnevek a szlovén irodalmi nyelvben ismert valamennyi szóalkotási jelentést felölelik. E jelentéscsoportok a következők: 1. emberi (vagy állati) cselekvő, hímnemben vagy nőnemben, ritkább esetben semleges nemben (*p'rọrok, 'kọsec, zẹ'da:r, 'pẹsmar, 'leranca, compar'nica, 'vẹ:rtẹńa, dre'målo, star'šilo);* 2. cselekvés tárgya vagy eszköze, amely a cselekvést végrehajtja *(k'ra:mpec, 'ri:baš, to'ka:č, star'gåča, šp'rickanca, b'ri:tfa, ka'dilo);* 3. cselekvés *('d'ọÇ, p'les, 'd'åÇ, k'ri:ča, 'råšča, ko'si:tef, mla'ti:tef, 'zü:vańe, 'po:²vańe, z'da:vańe);* 4. cselekvés eredménye *(š'pọt, 'cọn, 'zi:t, 'la:š, 'mi:ta, 'råna, 'so:²dba, 'žåganca, po'la:gańe, 'vüpańe);* 5. hely, ill. idő *(p'rẹdganca, 'kü:ńa, ko'påńa, 'sẹdalo, 'pọs/t/);* 6. anyag, amely a cselekvés végrehajtását lehetővé teszi *(pẹ'jåča, 'je:Çstvẹna, ma'zålo).*

4.2.1.1.1.1. Cselekvő (az igei sajátosság hordozója)

('ti:stẹ̱, š'terẹ pa'sẹ: > pas -'tẹ:r)

Hímnem

-ø	*p'rọrok, fa'lo:²t, pa(Ç)'da:š, st'vo:²r, pat'rọn, gos'po:²t, 'pẹk, 'vẹ:rt, k'rå²;*
-a	*'gåzda, s'lüga;*
-oša	*'la:ngoša, 'va:ndroša, 'a:ngloša, ba'la:nckoša, zapo've:Çdoša, 'påckoša, z'bẹroša, sa'kẹroša, re'gẹroša, ra'ketoša, cve'ketoša, 'f•koša, 'ẹnckoša, 'ńefkoša, 'fifńoša, 'f•fńoša;*
-ec	*'gẹdec, 'gẹzdec, d'rážbec, p'lẹsec, 'kọsec, 'küpec, poz'na:nec, 'pezdec, m'låtec;*

-lec	*’ka:lec;*
-a:lec	*poslü’ša:lec;*
-anec	*lo’bọtanec, depor’tẹranec, ’fẹrmanec;*
-enec	*o’bẹšenec, ’k•mlenec;*
-vec	*’pivec, omed’le:Çvec/omad’le:Çvec, ’pẹvec;*
-avec	*’dẹlavec, š’k•klavec;*
-a:vec	*zape’la:vec;*
-a:č	*ko’va:č, b(e)’ra:č, spa’ja:č, no’sa:č, pẹ’sa:č, ve’za:č, se’ja:č, v’ra:č, z’va:č, zaprav’la:č, razbẹ’ja:č, o’ra:č, garb’la:č;*
-ẹ	*’lübẹ/’lubẹ, pars’mọjenẹ;*
-lẹ	*’šåmlẹ, ’fuklẹ, ’båklẹ;*
-ńa:k	*compar’ńa:k, papa’ńa:k;*
-ek	*’žib(r)ek;*
-nẹk	*’so:²dnẹk, š’kọnẹk, raz’bọÇnẹk, pro’tivnẹk, za’müdnẹk, d’vọrnẹk;*
-ni:k	*pomoč’ni:k, zaroč’ni:k;*
-eni:k	*vuče’ni:k, odreše’ni:k;*
-ok	*s’vẹdok;*
-a:teo/-a:tel	*pẹ’sa:teo/pẹ’sa:tel;*
-ẹteo/-ẹtel	*zve’ličẹteo/zve’ličẹtel, ot’küpẹteo/ot’küpẹtel;*
-iteo/itel	*vu’čiteo/vu’čitel, vo’diteo/vo’ditel, kars’titeo/kars’titel, stvo’riteo/ stvo’ritel, re’šiteo/re’šitel, lü’biteo/lü’bitel, fko’piteo/fko’pitel;*
-ar	*’kü:jar, ’d’a:gar, ’gọslar, ’tišlar, ’pẹsmar, ’ro:²bar, ’lẹrar/’lerar, ’båsar, ’mọlar, ’ma:lar, ’fa:Çbekar, p’rẹdgar, k’låÇfar, ’šo:²lar, ’kölnar, ’cọmpar, ’rọmar, ’lo:²far, ’šo:²šńar, ’liflandar, š’vẹrcar, ’še:Çftar, š’la:Çfar, ’mẹ:rar;*
-a:r	*te’sa:r, ču’va:r, zẹ’da:r, stra’ža:r, pozla’ta:r, kle’pa:r, dar’va:r, zvo’na:r, ma’sa:r, vla’da:r;*
-er	*’bọter, ’ma:Çster/’mọÇster, ’pa:ver;*
-ẹ:r	*štan’dẹ:r;*
-tẹ:r	*pas’tẹ:r;*
-e:Çr	*ča’le:Çr, pa’le:Çr, bar’be:Çr;*
-or	*’ka:ntor;*
-us	*par’fukus;*

-aš	*’kǫndraš, ’a:nglaš, ’b•blaš, ’la:ngaš, ’va:ndraš, š’k•klaš, ’xe:Çcaš, ’ẹrbaš, ’la:rmaš, ’čǫbaš, ’a:mpaš, š’lębaš, ’tepaš, ’lǫkaš;*
-a:š	*pa(Ç)’da:š;*
-ęš	*’ko:²dęš, fęš’ka:lęš;*
-a:nt	*proteš’ta:nt, špeku’la:nt.*

Nőnem

-a	*süš’ńa:va, k’vǫka;*
-ca	*’kü:jarca, k’låÇfarca, ’šo:²šńarca;*
-ęca	*’lübęca /’lubęca;*
-nica	*pomoč’nica, compar’nica, zaroč’nica;*
-oÇca	*š’kǫnękoÇca;*
-anca	*s’ka:zanca, ro’ga:tanca, šo’ma:tanca, po’cükanca, nastar’ga:vanca, ’kukanca, kla’fo:²tanca, k’resanca, cve’ketanca;*
-ęńa	*’vẹ:rtęńa;*
-kęńa	*pa(Ç)’da:škęńa, ’šo:²larkęńa.*

Semleges nem

-ålo	*dre’målo, bre’čålo, zbes’ńålo, zę’jålo, kla’fålo, bes’ńålo;*
-ilo	*moto’vilo, star’šilo, vo’ńilo.*

Az igei tőből képzett főnevek közül a legtöbb, mind számuk, mind pedig a képzők száma szerint a ’cselekvő’ jelentéscsoporthoz tartozik. A leggyakoribb szuffixum az ***-ar/ -a:r*** (*’kü:jar, ’d’a:gar, ’gǫslar, zvo’na:r, ma’sa:r, vla’da:r*), amely a szlovén irodalmi nyelvben is gyakori, valamint az ***-oša*** képző (*’a:ngloša, ba’la:nckoša, zapo’ve:Çdoša*), amely a magyar ***-(V)s*** továbbképzett változata. Hasonlóan magyar hatást figyelhetünk meg az ***-aš*** képző segítségével képzett derivátumok esetében is (*’b•blaš, ’la:ngaš, ’va:ndraš*). Viszonylag gyakori az ***-ec*** képző is, amely megcsonkítja az igei szuffixumot és összekapcsolódik a mássalhangzóra végződő szótővel *(kos -itę + -ec → ’kǫsec).* Ha pedig a szótő magánhangzóra végződik, az ***-ec*** képző helyett a ***-vec*** képző használatos *(pi -tę + -ec→ ’pivec).* A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000b: 162) archaikus jelzővel ellátott ***-eni:k ’-enik’*** képzővel derivált főnevek a tájszólásban előfordulnak, amelyek jelentése határozottan mutatja az igei tőből való képzést: *vuče’ni:k < ’ti:stęž, š’terę sa/se f’či:.*

A *protešta'livatę, špeku'liratę* igei tövek mellett idegen eredetű ***-a:nt*** képző fordul elő (*proteš'ta:nt, špeku'la:nt*). A *'ko:²dęš* származékszó idegen eredetű tőből és idegen eredetű képzőből áll, ugyanis a magyar *kolduš* szóból keletkezett ***-ęš*** képzővel. A *'pa:ver* származékszó német eredetű. Tájszólási színezetű a ***-tę:r*** képző is (*pas'tę:r)* az irodalmi ***-tir*** szuffixummal szemben. Nyelvjárási jellegű mind a szótő, mind pedig a képzők tekintetében a hangsúlytalan ***i*** magánhangzó hangsúlytalan ***ę*** hanggal való váltakozása.

Az ***-iteo/-itel*** szuffixum az irodalmi ***-itelj*** tájszólásbeli megfelelője. Ezt a szóalkotási sajátságot M. OROŽEN fedezte fel[33], hiszen éppen az igei tő + ***-itel*** képző minta jellemző a kaj horvát és a kelet-szlovén (főként muravidéki) irodalmi nyelvre azzal a különbséggel, hogy a kaj nyelvben a szó végén az *-l* megmarad (*krstitel*), a muravidéki nyelvben pedig a szóvégi *-l* átmegy *-o* -ba (*krstiteo*). (vö. STRAMLJIČ-BREZNIK 1994: 138)

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban több, az irodalmi nyelvben előforduló szuffixummal nem képzünk származékszókat (pl. a ***-ja, -c, -inec, -unec, -ič, -and, -uh, -avh, -aj, -un, -alin, -olin ...*** képzőkkel). E szuffixumokkal képzett számazékszók általában csekély számban fordulnak elő nemcsak a tájnyelvben, de az irodalmi nyelvben is. Nagyrészt újkeletű és/vagy idegen eredetű derivátumokról van szó, amelyeket a tájszólás magyar szókörnyezetből kölcsönöz, tehát valójában ezek a képzett szavak magyar szuffixumokkal használatosak.

4.2.1.1.1.2. Tárgy, dolog, amely a cselekvést végzi vagy arra szolgál

('ti:stę-ž, š'terę b'rü:sę > b'rü:s -ø)

Hímnem

-ø	*š'kęr, po'ta:č, š'la:Çf, b'rü:s, pos've:Çt, c've:Çt, š'råÇf, k'ra:mp, 'ku:mat, d'råks;*
-ec	*m'låtec, k'ra:mpec, klo'fo:²tec, klo'po:²tec;*
-a:lec	*ka'za:lec;*
-a:č	*parko'va:č, kla'pa:č, to'ka:č;*
-ęč	*'ọblęč;*
-loč	*p're:Çloč;*

[33] M. OROŽEN, Kontinuiteta starocerkvenoslovanskega besedišča v slovenskem jeziku. *Slavistična revija 41*. 1993: 158.

-lę *’cuclę, ’gǫslę, ’mo:²dlę, š’to:²plę, š’templę, d’råkslę, ’füčlę, ’ke:Çglę, ’binklę, ’ma:clę;*

-ek *’cecek;*

-teo/-tel *o’büteo/o’bütel;*

-ar *’sęčkar;*

-or *’kǫmpresor;*

-tor *’kǫnvektor;*

-ator *t’rånsformator, ’generator;*

-aš *’ri:baš, ’sęčkaš, ’pikaš, k’la:nfaš.*

Nőnem

-a *š’pila, p’ręša, p’rǫčka, ’žåga, ’du:da, ’za:glazda, ’za:plada, ’še:Çpka, ce’dila, p’rička, ’rešada, s’ve:Çča, ’na:lafka, tro’pe:Çta, ’pe:Çgla, ’pila;*

-ca *’igarca;*

-ęca *’kåpčęca;*

-lęca *’t•lęca;*

-ilnęca *mla’tilnęca;*

-anca *šp’rickanca, star’gütanca, pla’jutanca, ’xupkanca;*

-åča *bar’såča, star’gåča;*

-fa *b’ri:tfa;*

-ka *’a:ška, ca’pika, (o)’de:Çka, o’de:Çfka;*

-la *g’rebla, š’pila, ’mekla;*

-va *star’liva;*

-java *po’ńa:va;*

-ø *pot’ko:²f;*

-e *’va:ge, ’fude (pl.);*

-ke *’dǫÇke (pl.);*

-le *’vile, ’kukole, vo’ja:le (pl.);*

-ef *o’bütef.*

Semleges nem

-lo *g’reblo, ’šilo, ’na:kvalo;*

-ålo *gla’dålo, obla’kålo/obla’čålo, parko’vålo, ča’sålo, brü’sålo, pę’sålo;*

-ilo *star’šilo, škro’pilo, ka’dilo.*

E jelentéscsoportnál hímnemben leggyakoribb a ***-ø***, nőnemben az ***–a***, semleges nemben pedig az ***-ålo*** szuffixummal való képzés. Tájszólási jellegzetességként jelenik meg a hímnemű *š'kẹr* származékszó (*'to:², s 'kẹn sa/se š'kẹrẹ*), valamint nyelvjárási jellegű a ***-teo/-tel*** (*o'büteo/o'bütel*) szuffixum is az irodalmi ***-alo*** (*obuvalo*) képzővel szemben. A *'za:glazda, 'za:plada, 'na:lafka, 'na:kvalo* derivátumok ún. prefixumos igei tőből keletkeztek: *za-glaz'di:tẹ > 'za:glazda, za-pla'ti:tẹ > 'za:plada, na-'le:Çvatẹ > 'na:lafka, na-ko'våtẹ > 'na:kvalo.* Szakkifejezések esetén a szlovén származékszók helyett magyar jövevényszók használatosak *(pl. 'vẹgzö:dẹš, 'ed'enlö:šẹgjel, 'felkialto:jel stb.).*

4.2.1.1.1.3. Cselekvés

('to:², ka sa/se 'vüpa > 'vüpa -ńe)

Hímnem

-ø	*'d'ọÇ, p'les, 'd'o:²k, t'rü:(Ç)t, 'd'åÇ, t'råp, 'ọbet, s'me:Ç, 'gu:č, 's•t, 'bọÇ, b'lågoslof, pog'lẹt, po'be:Çk;*
-tek	*'ži:tek.*

Nőnem

-a	*k'ri:ča, 'gü:žna, 'k•ma, par'sẹ:ga, 'råšča, 'd'åja, 'ńefka, po'ko:²ra, 'ma:ntra, 'fa:la, p'rọba, kaš'tiga, 'sila;*
-anca	*'g•manca, ob'liskanca;*
-ba	*s'lü:žba, d'råžba, 'so:²dba, ob'ra:mba, d'vọrba;*
-fa	*'žẹ:tfa;*
-ja	*'påša, s'våja, k'låja;*
-ẹja	*pro'cesẹja, agẹ'ta:cẹja;*
-ija	*kurva'rija, čara'lija, masa'rija;*
-nija	*compar'nija;*
-rija	*lumpa'rija;*
-na	*'bọÇna;*
-ńa	*'nọšńa, p'rọšńa,'vọžńa;*

-ø	*po'mo:²č, s'po:²vet, s'k•p, 'la:š, sp'rẹvet/sp'rẹvot;*
-a:tef	*se'ja:tef, o'ra:tef;*

-i:tef	*mla'ti:tef, mo'li:tef, že'ni:tef/ža'ni:tef, ko'si:tef, ce'pi:tef, do'gi:tef, sę'ši:tef, plo'di:tef, ta'gi:tef, oslobo'di:tef, ka'di:tef, ko'pi:tef, ga'si:tef, gno'ji:tef, de'li:tef;*
-åzen	*bo'd'åzen/bo'jåzen;*
-ę:zen	*bo'lę:zen, lü'bę:zen.*

Semleges nem

-ke	*'bi:tke, 'pi:tke;*
-ńe	*k'la:ńe, s'pa:ńe, z'na:ńe, z'va:ńe;*
-ańe	*'d'o:²kańe, 'čåkańe/'ča:kańe, 'gi:bańe, 'fę:rmańe, na'la:gańe, 'lecańe, 'po:²vańe, po'lågańe/po'la:gańe, pla'čüvańe, 'me:Çšańe, 'kọpańe, 'sü:kańe, 're:Çzańe, 'vę:zańe, p'lückańe, kę'püvańe, 'zü:vańe, z'digańe, š'pilańe, na'pa:jańe, zmar'züvańe, zgę'ńa:vańe, 'la:jańe, o'bü:vańe, sk'ri:vańe,'sölknęvańe, par'sę:gańe, 'cọnańe, 'vö'pitańe, z'da:vańe, ža'lüvańe, f'küpsp'ra:vlańe, 'a:nglańe, 'kinčańe, po'pe:Çvańe, podę'ga:vańe, st're:Çlańe, f'kü(p)'pi:sańe, 'la:ngańe, ban'tüvańe, 'ro:²pańe, po'ka:pańe, po'bo:²kšańe, 'vüpańe, al'düvańe, 'ko:²dęvańe, 'åpkańe;*
-eńe	*žęv'leńe, smę'leńe, 'gọrsta'neńe, fčę'ńeńe, naka'neńe;*
-ńę:	*šta'ńę:, fča'ńę:, žga'ńę:, spa'ńę:;*
-d'eńę:	*plo(d)d'e'ńę:, ka(d)d'e'ńę:, cürd'e'ńę:;*
-o	*'dęlo.*

Az igei tőből képzett főnevek 'cselekvés' jelentéscsoportjában legtermékenyebb a semleges nemű ***-ańe*** képző. Emellett hímnemben a ***-ø***, valamint nőnemben az ***-a*** és a ***-(V:)tef*** képzők is nagy számban jelennek meg. Hímnemben csak két szuffixum fordul elő: ***-ø*** és ***-tek***. A ***-ø*** szuffixum esetében zöngés mássalhangzók zöngétlenedése figyelhető meg (*t'rü:(Ç)t, 'ọbet, 's•t, pog'lęt, po'be:Çk*). Hasonló jelenségről van szó, amikor nőnemben a *v* végmássalhangzó zöngétlen *f* hanggal váltakozik (*mla'ti:tef, mo'li:tef, že'ni:tef/ža'ni:tef, ko'si:tef*). Semleges nemben legtermékenyebb az **-ańe** szuffixum, amellyel ún. prefixumos igékből (*po'pe:Çvańe, podę'ga:vańe, na'la:gańe*), valamint ún. összetett igékből (határozószó és ige kapcsolatából, ún. tükörfordításokból, azaz magyar, ill. német nyelv hatására

keletkezett igékből) is képzünk főnévi derivátumokat: *'vö'pitatę > 'vö'pitańe, f'küpsp'ra:vlatę > f'küpsp'ra:vlańe, f'kü(p)'pi:satę > f'kü(p)'pi:sańe.*

4.2.1.1.1.4. Cselekvés eredménye, azaz ami a cselekvés során keletkezik vagy kapcsolatban áll annak teljesülésével

('to:², 'kå sa/se 'mọlę > mo'l -i:tef)

Hímnem

-ø	*b'lisk, (f)p'reš, 'gu:č, 'šenk, š'pọt, 'cọn, 'zi:t, š'vic, k'va:r, 'sa:t, 'na:vuk, spo'min, g'rọn, g'la:s, st'ra:, g'la:t, 'šik, 's•t, 'po:²f, 'mẹ:r, pog'lẹt, št'råf, p'ra:, m'rås, 'rẹ:t, 'da:r, sta'gẹč, 'pą̊k, t'rü:(Ç)t, 'rọt, ot'gọvor, g're:Ç, 'za:kon, 'tå², š'vẹrc;*
-ec	*'p•dec, 'm•tvec, 'kọnec;*
-ge	*ča'mẹrge (pl.);*
-ancę	*z're:Çzancę (pl.);*
-kę	*os'ta:nkę (pl.);*
-of	*'a:ldof;*
-a:Ç	*sto'pa:Ç, pe'la:Ç;*
-ek	*'åsek, st'rọšek, c'vẹrek, z'ribek, raz'lọček, po'vitek, po'žẹrek, 'cü:rek;*
-anek	*g'råčanek, 'v•tanek, st'ro:²šanek;*
-inek	*po'činek;*
-ńek	*post'rüžńek;*
-ętek	*za'čętek;*
-itek	*po'čitek;*
-eo/-el	*po'gübeo/po'gübel;*
-aš	*št'rikaš, f'rigaš;*
-a:š	*grab'la:š.*

Nőnem

-a	*'čüda, 'mi:ta, 'k•ma, 'råna, 'cẹ:na, z'güba, p'rędga, 'fẹrma, 'såpa, 'o:²prava, par'sẹ:ga, b'riga, p'la:ča, 'sila, 'fa:la, na'va:da, 'mela, 'megla, 'ẹrba, 'pẹlda, v'låga, k'mica, š'kọda, st're:Çla, 'cüka, 'sẹča/*

	’šęča, ’rǫsa, ’muka/’mǫka, ’dika, ’vöra, ’tǫča, ’erd’a, z’güba, ’zǫrd’a, ’sęčka, ’tuta;
-ba	*d’rüžba, ’so:²dba/’sǫdba, ’tǫžba, s’lüžba;*
-åÇca	*ra’d’åÇca;*
-anca	*’žåganca, par’te:Çpanca, ob’liskanca, t’rǫskanca, ’me:Çšanca, ’tučanca, f’riganca, ’g•manca;*
-ęnga	*’fålęnga, ’cęręnga, ’šåtręnga, š’tölęnga;*
-ja	*’påša, ’nǫša, o’dåja;*
-ina	*lo’pina, loš’kina;*
-lina	*svak’lina;*
-ńa	*s’tǫpńa, ’lükńa, ’šatręńa, p’rǫšńa;*
-e	*’pene (pl.);*
-ø	*sp’rǫvot/sp’rǫvet, s’po:²vet, za’po:²vet, ’re:Çč, ob’la:st, ’la:š;*
-i:tef	*mo’li:tef, ko’si:tef;*
-sen	*’pęsen;*
-t	*parpo’ve:Çst.*

Semleges nem

-je	*po’mije;*
-ke	*’bi:tke, poprę’jętke;*
-ńe	*p’ra:ńe, ’sęńe, z’na:ńe;*
-ańe	*’žågańe/’ža:gańe, park’lińańe, ’pi:tańe, po’la:gańe, ’pi:sańe, ’vüpańe, ’d’ufkańe, gos’tüvańe, raz’bi:vańe, ’ri:bańe, ’ma:lańe, ’sejańe, na’de:Çvańe, ot’püščańe, zve’ličańe;*
-eńe	*o’čiščeńe;*
-ę:ńe	*pa’čę:ńe, smę’lę:ńe, ę’mę:ńe, zna’mę:ńe;*
-kę:	*raspat’kę:;*
-ńę:	*pošta’ńę:, fča’ńę:, šta’ńę:, brodd’e’ńę:, capla’ńę:;*
-ilo	*pla’čilo;*
-mo	*’pismo;*
-(s)tvo	*d’rüštvo, park’lęstvo, gos’pǫstvo, k’ra:lestvo, ’vörstvo /’vęrstvo, dosto’ja:stvo.*

A ’cselekvés eredménye’ jelentéscsoportnál hímnemben legnagyobb számban a ***-ø*** szuffixummal képzett főnévi derivátumok fordulnak elő, míg nőnemben az ***-a***, semleges nemben pedig az ***-ańe*** képző a leggyakoribb. A zöngétlenedés jelenségére e jelentésen belül is számos példát találunk (*sp’rẹvot, ’sa:t, ’la:š, ’zi:t, s’po:²vet, za’po:²vet, mo’li:tef, ko’si:tef*). Teljes mértékben tájszólási alak a *’mela* származékszó.

4.2.1.1.1.5. Cselekvés, állapot, folyamat helye, ill. ideje

Hely:

(’ta:n, ’gẹ sa/se la’di: > lad -av’nica)

Hímnem

-ø	*’sö(l)k, ’ọgrat, g’rọp;*
-ec	*’kọnec;*
-avec	*š’på̊ravec;*
-a:Ç	*kuple’ra:Ç, štrẹka’ra:Ç;*
-ek	*’cürek, ’cecek;*
-ńek	*s’rọńek, p’rečńek, ’pa:šńek, do’gińek;*
-ẹtek	*za’čẹtek;*
-o:²rẹum	*purga’to:²rẹum;*
-ulum	*taber’na:kulum;*
-eo	*’pekeo;*
-t	*’pẹ:č.*

Nőnem

-nẹca	*ma’sa:rnẹca;*
-alnẹca	*obedo’va:lnẹca;*
-ilnẹca	*vu’čilnẹca;*
-nica	*spoved’nica/spovad’nica;*
-avnica	*ladav’nica;*
-anca	*p’rẹdganca, ’ko:²panca;*
-nija	*sod’nija;*
-ala	*’sẹdala;*
-ẹna	*v’rẹtẹna;*

-ina *pe'čina;*

-ńa *'kü:ńa, ko'på̊ńa.*

Semleges nem

-išče *ple'sišče;*

-lo *'sedlo;*

-å̊lo *gla'då̊lo.*

Idő:

('tẹ:, 'då̊ sa/se 'pọstẹmo > 'pọs/t/ -ø)

Hímnem

-ø *'pọs(t);*

-d'a:n *zor'd'a:n;*

-t *'a:dvent.*

Nőnem

-a *na'dẹla, 'meša.*

A 'hely' jelentéscsoporthoz tartozó származékszók helyett a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban általában szókapcsolatokat, ill. magyar jövevényszókat találunk *('ha:lo:soba, 'va:ro:terem stb.).* Az ***-alnęca, -ilnęca*** képzővel derivált származékszók tájszólási jelleget képviselnek (*vu'čilnęca < 'ta:n, 'gę sa/se f'či:, obedo'va:lnęca < 'ta:n, 'gę sa/se obedo'va:*), mivel az irodalmi nyelv szempontjából a melléknévből való képzés kerül előtérbe: *vu'čilna 'sọba > vu'čilnęca, obedo'va:lna 'sọba > obedo'va:lnęca.* A *ladav'nica* típusú derivátum kétféleképpen elemezhető, egyrészt igei tőből *('ta:n, 'gę sa/se 'la'di:)*, másrészt viszont melléknévi tőből keletkezhet *('ta:n, 'gę je 'la:d/av/no).* Hasonló kettősség figyelhető meg a *ma'sa:rnęca, spoved'nica/spovad'nica* származékszóknál is, ahol vagy igei (*'ta:n, 'gę sa/se ma'sa:rę > ma'sa:rnęca, 'ta:n, 'gę sa/se spo've:Çda > spoved'nica/ spovad'nica*), vagy főnévi bázisból képzett derivátumokról beszélhetünk (*'ta:n, 'gę 'dẹla ma'sa:r > ma'sa:rnęca, 'ta:n, 'gę 'ma:jo s'po:²vet > spoved'nica/spovad'nica*). A *pe'čina* származékszót a főnévből képzett főnevek közé is sorolhatnánk ugyanolyan jelentéssel és szuffixummal.

A tájszólásban mindkét szóalkotási jelentéscsoport (hely, idő) csekély számú derivátummal van képviselve; hasonló jelenség figyelhető meg a mai szlovén irodalmi nyelvben is, főként a ’cselekvés ideje’ jelentéscsoport tekintetében.

4.2.1.1.1.6. Anyag, amellyel valamit csinálnak

(’to:², s ’kẹn sa/se v’ra:čẹ > v’ra: -stvo)

Hímnem

-ø	*g’nọ:Ç, ’biks, ča’mẹr;*
-er	*’ma:Çter.*

Nőnem

-a	*’fa:rba, ’ra:na, ’k•ma, p’reja, ’ma:Çta, ’na:stala;*
-ca	*’na:stalca;*
-anca	*st’ro:²šanca, ’tučanca;*
-åča	*pẹ’jåča;*
-vẹna	*’pitvẹna, ’je:Çstvẹna.*

Semleges nem

-ẹ	*’gẹstẹ, ’pitẹ;*
-ńẹ:	*žga’ńẹ:;*
-ålo	*ma’zålo, oble’jålo;*
-ilo	*ka’dilo, vo’ńilo;*
-ivo	*par’divo;*
-stvo	*v’ra:stvo.*

Stilisztikai érték

A származékszók stilisztikai szempontból nem azonosak. A stilisztikailag neutrális szavak mellett, mint például a *p’rọrok, s’lü:žba, ’kü:jar, zẹ’da:r, ka’dilo stb*., vannak stilisztikailag jelölt szavak is, pl. *dre’målo, moto’vilo, vo’ńilo, ča’sålo, brü’sålo stb.* A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban, mint ahogyan az irodalmi nyelvben is, a neutrális főnévi

derivátumok sokkal nagyobb számban fordulnak elő, mint a stilisztikailag jelölt, motivált szavak, amelyek száma a tájszólásban igen csekély.

4.2.1.1.2. Főnevek képzése melléknévi szavakból

Melléknévi tőből képzett főnevek jelentései: 1. személy (vagy állat), mint a tulajdonság hordozója *(’nọrc, s’tårec, pẹ’d’a:nec, ba’da:k, div’d’a:k, g’re:Çšnẹk, ’bu:taš, velẹ’ka:š)*; 2. tárgy, mint a tulajdonság hordozója /mindaz, ami a kaj ’mi’ kérdőszóra vonatkozik, az állatok kivételével/ *(’lẹskovec, ’šipkovec, ba’zọnovec, tar’ninovec, mla’dika);* 3. elvont tulajdonság *(mod’rija, s’tårost, čis’to:²ča, ’milošča, d’rågoča);* 4. konkrét tulajdonság *(’nọrost, s’låbost, va’sẹ:ld’e, zd’ra:vd’e);* 5. hely, ill. idő *(’kürńek, ladav’nica, ko’la:rnẹca, da’la:vnẹca, s’vẹ:tek, ’pẹ:tek);* 6. anyag *(’pa:ntovec, s’livoÇca, ’kọńšček, ’v•ńe).*

4.2.1.1.2.1. A tulajdonság hordozója (személy, állat), amelyet a szótő jelöl

(’ti:stẹž, š’terẹ je gẹz’da:vẹ > gẹz’da:v -ec)

Hímnem

-ø	*p’re:Çd’en;*
-c	*’nọrc, s’vẹ:c;*
-ec	*e’dinec, s’tårec, pẹ’d’a:nec, poz’na:nec, ’m•tvec, gẹz’da:vec, s’lẹpec, ’sa:mec, z’na:nec, bo’ga:tec, pos’ra:nec, š’k•klavec, ’fẹrmanec, ’čọndravec, vozg’rivec, špot’livec, g’rintavec, b’rečlavec, ’gọbavec;*
-ẹnec	*mla’dẹnec;*
-inec	*tẹ’xinec*
-ẹč	*’xü:(Ç)dẹč;*
-ẹške	*s’tåręške (pl.);*
-ẹ	*s’ta:rẹ, d’ra:gẹ, ’semo’go:²čẹ, po’kọÇnẹ, b’la:Çženẹ, parmẹ’no:²čẹ, ’xüdẹ, gos’pọčkẹ, do’ma:čẹ, sta’re:Çšẹ, m’la:Çšẹ, na’zo:²čẹ, bo’gẹčẹ, ’mọškẹ, ’vöz’råščenẹ, ’lübẹ,’ma:lẹ, e’di:nẹ, p’ra:vẹ, s’ko:²pẹ, sk’ritẹ, ’le:Çvẹ, odeb’ra:nẹ, pra’vičnẹ,’milẹ, ’m•tvẹ, na’vọnẹ, d’ak’la:vẹ, ’re:Çzanẹ, po’tüld’enẹ, vẹ’ši:vẹ, ’živẹ;*
-šẹ	*m’la:Çšẹ (pl.);*
-a:k	*ba’da:k, div’d’a:k, ma’ńa:k, amẹč’ńa:k;*

-ek	*sar'måček;*
-ęk	*g're:Çšnęk, dü'xǫvnęk, 'du:žnęk, 'vörnęk, dob'ro:²tnęk, pro'tivnęk, 'fa:rnęk;*
-ček	*d'vǫÇček;*
-i:k	*batež'ni:k/betež'ni:k, k(a)ršče'ni:k, svet'ni:k, mantar'ni:k, vuče'ni:k;*
-ęča:n	*evangęlę'ča:n, katolę'ča:n;*
-aš	*'bu:taš, 'tupaš/'tǫpaš, 'čǫndraš;*
-a:š	*velę'ka:š, boga'ta:š;*
-eš	*'heteš;*
-ęš	*s'tåręš.*

Nőnem

-a	*d'ra:ga, po'kǫÇna, 'ženska, 'Li:ša, 'd'åra;*
-ęca	*'lubęca/'lübęca, nas'ra:mnęca;*
-ica	*tro'jica, ma'ńica;*
-ka	*'ŠeÇka, 'Piroška.*

Semleges nem

-ålo	*ba'ńålo;*
-ilo	*ma'ńilo.*

E jelentéscsoportban a legnagyobb gyakorisággal az ***-ę*** (a szlovén irodalmi megfelelője az ***-i***) képzővel derivált ún. konverziós származékszók vannak jelen, amelyek az irodalmi nyelvben is rendkívül termékenyek. A második legtermékenyebb szuffixum a szlovén irodalmi nyelvhez hasonlóan az *-en* melléknévi tőhöz kapcsolódó ***-ęk/-i:k*** (a szlovén irodalmi nyelvben ***-ik***) képző. Mindez arra enged következtetni, hogy mindkét szóalkotási morféma a melléknévi tövekből való képzés igen régi és szilárd, reproduktív módját képviseli.
Említésre méltó az a jelenség is, hogy az ún. konverziós szóképzés nem korlátozódik csak a minőséget kifejező melléknévi tövekre, hanem a fajtát jelölőknél is előfordul, pl. *gos'pǫčkę*. Tájszólási sajátosságot képviselnek a melléknévi igenévből derivált főnevek, pl. *parmę'no:²čę, bo'gęčę, na'zo:²čę,* az ún. prefixumos tövekből történő képzés (*parmę'no:učę, na'vǫnę*), sőt az összetett melléknévi tövekből való deriválás is, pl. *'semo'go:²čę, 'vöz'råščenę.*

A *’tupaš/’tọpaš, velę’ka:š, boga’ta:š* származékszóknál a magyar képzők hatása mutatkozik meg, a *’bu:taš, ’heteš* típusú főnévi derivátumok viszont mind szótő, mind képző tekintetében idegen eredetűek.

Figyelemre méltó a *dob’ro:²tnęk* származékszó is, amely a nagyító, hangsúlyozó jelentésű *dob’ro:²ten* modifikált melléknévből keletkezett.

4.2.1.1.2.2. A tulajdonság hordozója (dolog, tárgy), amelyet a szótő jelöl

(’ti:stę-ž, š’terę je m’la:dę > mla’d -ika)

Hímnem

-ø	*z’la:t;*
-ec	*’šipkovec, ba’zọnovec, tar’ninovec, s’tüdanec/s’tüdenec, ’lęskovec;*
-jek	*m’le:Çčńek.*

Nőnem

-ęca	*’za:dńęca, d’våÇščęca, ’sunčavnęca;*
-ica	*pra’vica;*
-åÇca	*ra’d’åÇca;*
-ka	*’pę:tka, de’vę:tka, da’setka, s’tọtka, ge’zęrka/d’ezęrka;*
-ika	*mla’dika;*
-ęna	*’påvlęčęna;*
-ina	*sta’rina;*
-ava	*’tučava;*
-ęne	*’nọvęne (pl.);*
-a:zen	*sę’ja:zen, p(a)rko’la:zen.*

Semleges nem

-kę:	*raspat’kę:;*
-stvo	*t’rọÇstvo, s’vestvo.*

A ’tulajdonság hordozója (dolog, tárgy)’ jelentést kifejező morfémák között leggyakoribb a hímnemű ***-ec*** képző és nőnemben a ***-ka*** szuffixum, amely tőszámnevekhez járulva képez főnévi derivátumokat. E jelentéscsoportban előforduló többi szuffixum csak egy-két

példával képviselteti magát a tájszólásban. A tájszólás hatása legszembetűnőbb a *’påvlęčęna* származékszónál.

4.2.1.1.2.3. Elvont tulajdonság

(’to:², ka je b’ritko > bręt’k -o:²ča)

Hímnem

-ø	*’žö², ’beteg.*

Nőnem

-a	*s’lọboda, v’låga;*
-ca	*z’me:Çšanca, s’me:Çšanca;*
-anca	*sk’lizanca/šk’lizanca;*
-ča	*’sü:(Ç)ča/’sü²ča;*
-oča	*d’rågoča;*
-ošča	*’milošča;*
-o:²ča	*čęs’to:²ča, tę’xo:²ča, bręt’ko:²ča, top’lo:²ča, mok’ro:²ča, svek’lo:²ča;*
-ga	*’fålęnga;*
-ija	*mod’rija, xüdo’bija, no’rija, amę’čija/xamę’šija, lago’vija, folę’šija;*
-ęna	*’istęna, ’sükęšęna;*
-čęna	*mę’rọfčęna;*
-ina	*globo’čina, vę’šina, vro’čina, top’lina, svak’lina, lago’vina;*
-ota	*’låkota, ’lępota, s’råmota, s’lępota;*
-o:²ta	*dob’ro:²ta;*

-ø	*po’vo:²den;*
-ost	*s’tårost, m’lådost, s’veklost/s’vęklost, g’lüpost, na’ma:rnost, ’semo’go:²čnost, f’låÇsnost, bo’jåznost, t’rü:dnost, na’zo:²čnost, ’pọštanost, po’bọžnost, v’re:Çdnost, na’vårnost, pot’re:Çbnost, ’mo:²drost, po’ko:²rnost, ’du:žnost, ko’ra:Çžnost, ’milost, ’to:²post, ’čednost, gęz’da:vost, potarp’livost, ’vekę’večnost, ne’du:žnost, ’gizdost, navoš’kęnost, b’lo:²dnost, ’šåmlavost, ’vöz’råščenost.*

Semleges nem

-e	*v'ro:²če, ra'dẹ:če, do'ma:če;*
-o	*'č•no, 'be:Çlo, za'lẹ:no, ra'd'a:vo, s'ta:ro, m'la:do,'lå(g)vo;*
-stvo	*bo'ga:stvo, gos'pọstvo, sar'måstvo, t'rọÇstvo, zado'vọlstvo.*

Az 'elvont tulajdonság' kifejezésénél az ***-ost*** szuffixummal történő képzés a legtermékenyebb, amely a szlovén irodalmi nyelvre is jellemző. Ilyen jellegű származékszókat ún. prefixumos melléknévi tövekből (*na'ma:rnost, nas'råmnost*) és összetett melléknévi tövekből (pl.*'vekẹ'večnost, 'semo'go:²čnost*) is képezünk.

A *'beteg* származékszó magyar jövevényszó, amely ún. konverziós szóképzéssel került a melléknévből derivált főnevek közé.

4.2.1.1.2.4. Konkrét (tárgyiasult) tulajdonság (metonimikus képzés)

(’ti:sto-ž, ’kå je ’le:Çpo > ’lęp -ota)

Hímnem

-ø	*’rę:t, ’mę:r.*

Nőnem

-o:²ča	*čęs’to:²ča;*
-ija	*amę’čija;*
-ęna	*’istęna;*
-ina	*vro’čina, top’lina, vad’rina, svek’lina;*
-ščina	*slo’bǫščina;*
-ota	*’lępota, s’råmota, ’såmota;*
-java	*ž’męčava;*
-ost	*s’låbost, ’nǫrost, ’na:glost, t’re:Çznost, ’bistrost, ’čüdnost, v’re:Çdnost, na’vårnost.*

Semleges nem

-d’e	*va’sę:ld’e, zd’ra:vd’e;*
-ję:	*zala’ńę:, pošta’ńę:, stvord’e’ńę:;*
-stvo	*sar’måstvo.*

A ’konkrét (tárgyiasult) tulajdonság’ valójában csak a megnevezett állapot vagy tulajdonság jelentésbeli átvitele konkrét tárgyra vagy élőlényre, így a két jelentéscsoport között bizonyos átfedések fordulnak elő. E két jelentéscsoportban a nőnemű főnevek vannak túlsúlyban, a hímnemű származékszók képzésénél egyetlen szuffixum fordul elő (*’rę:t**-ø**, ’mę:r**-ø***). A tulajdonság jelentéscsoport leggyakoribb képzője az ***-ost***, ami a mai irodalmi nyelvállapotra is jellemző. A Rába-vidéki tájszólásban ún. prefixumos melléknevekből is képzünk tulajdonságot jelölő főnévi származékszókat (*na’vårnost < na’våren, navoš’kęnost < navoš’kęnę, na’ma:rnost < na’ma:ren, ne’du:žnost < ne’du:žen*).

4.2.1.1.2.5. Hely, ill. idő

Hely:

(’ta:n, ’gę je ’la:dno > ladav’n -ica)

Hímnem

-ø	*’la:t;*
-ec	*s’tüdenec;*
-ńek	*’kürńek, ’purńek, glo’bińek;*
-ęk	*t’ra:nęk;*
-e:Çr	*gos’te:Çr.*

Nőnem

-a	*’go:²ščа;*
-ęca	*k/o/’våčnęca, ko’la:rnęca, da’la:vnęca, b’ližńęca;*
-ica	*ladav’nica;*
-ina	*globo’čina, svek’lina, čęs’tina;*
-a:va	*puš’ča:va.*

Semleges nem

-išče	*sve’tišče;*
-ke	*’go:²ške;*
-sko	*Š’tåjersko;*
-ovo	*’Židovo;*
-stvo	*g’rǫfostvo, k’ra:lestvo.*

Idő:

(’tę:, ’då je s’vęto > s’vę:t -ek)

Hímnem

-ek	*s’vę:tek, ’pę:tek, ’četartek.*

Nőnem

-ęca *s'večnęca, ob'le:Çtnęca, va'černęca, 'po:² 'no:²čnęca;*

-ica *papa'nica.*

Semleges nem

-o *'te:Çlovo, 'd'o:²žefovo, 'd'ürovo, 'štęvanovo, t'ri:k'ra:lovo, lę'cijovo, 'd'a:nošovo,'mårkovo, 'medardovo, męk'lo:²šovo,'si'sęcovo.*

A 'hely' jelentéssel bíró melléknévből képzett főnévi származékszók száma relatíve kevés, bár a képzők tekintetében elég színes képet mutatnak. A *k/o/'våčnęca, ko'la:rnęca* képzett szavak ugyanolyan valószínűséggel sorolhatók a főnévből derivált főnevek közé is, mégpedig a ***-nęca*** szuffixummal és 'hely' jelentéssel.

Az 'idő' jelentéscsoportnál kétféle megnevezés található: a jellegzetes napok (főként az ünnepek) és a napok elnevezései, ideértve a jellegzetes napszakokat is, amelyek az egyházi élettel kapcsolatosak (*va'černęca, 'po:² 'no:²čnęca*). A legtöbb 'idő' jelentésű származékszót az ún. birtokos meléknevekből a semleges nemű ***-o*** szuffixummal képezzük (*'d'o:²žefovo, 'd'ürovo, 'štęvanovo*), melyek között összetett tövekből képzett derivátumokat is találunk (*t'ri:k'ra:lovo, 'si'sęcovo*).

4.2.1.1.2.6. Anyag

('to:², 'kå je ma'čečje > ma'čeč -ńek)

Hímnem

-ec *'pa:ntovec;*

-a:k *kęsa'la:k;*

-ek *d'a'lenškek/d'a'lenšček, 'kǫńšček;*

-ęk *'d'åbočnęk;*

-ńek *ma'čečńek, 'müšńek, k'rečńek, s'vinšńek, mę'ječńek.*

Nőnem

-ca *g'nǫÇšnęnca;*

-ęca *stü'denčnęca;*

-Çca *s'livoÇca, b'rǫÇca;*

-ęna *s'låčęna;*

-ina *lago'vina, kęsa'lina;*

-a:zen *sę'ja:zen.*

Semleges nem

-e *'v•ńe;*

-ję: *zala'ńę:;*

-ińe *smola'tińe;*

-stvo *s'vestvo.*

4.2.1.1.3. Főnevek képzése határozószókból és predikatívumból

A határozószókból és predikatívumból képzett főnevek száma igen csekély, és csak három jelentéscsoportot képviselnek: 1. tárgy vagy dolog, amely a határozószó jelentésére utal; 2. tulajdonság, ill. állapot; 3. idő.

4.2.1.1.3.1. Tárgy vagy dolog, amely a határozószó jelentésére utal

('ti:stę-ž, š'terę sa/se 'ge:Ç va'čę:r > va'čę:r -d'a)

Hímnem

-inec *sre'dinec.*

Nőnem

-d'a *va'čę:rd'a.*

4.2.1.1.3.2. Tulajdonság, ill. állapot

('to:², ka je 'rådo > 'råd -ost)

Nőnem

-ščęna *zvü'ne:Çščęna;*

-ota *s'råmota;*

-ost *'rådost, 'žålost.*

4.2.1.1.3.3. Idő

('tę, 'då je zad'večara > zad'večar -ek)

Hímnem

-ø *va'čę:r, sparto'le:Çt;*

-ek *z'ra:nek, zad'večarek, zaz'ra:nek.*

Nőnem

-a *s're:Çda.*

Semleges nem

-ke *sparto'le:Çtke.*

Az 'idő' jelentéscsoporton belül napszakok, napok és évszakok elnevezései fordulnak elő.

4.2.1.1.4. Főnevek képzése főnevekből

A főnévből képzett főneveket két csoportra osztjuk: A) ún. általános szóképzéssel képzett főnevek, B) ún. modifikációs főnevek.

A) A főnévi tőből képzett ún. általános származékszók jelentései: 1. valaki vagy valami, azaz ember vagy állat, aki a) valamivel foglalkozik, dolgozik *('bọroša, 'bo:²toša, no'ta:roša, 'd'a:mar, zvo'na:r, 'ro:²rar, 'vörar, m'li:nar)*, azaz ún. végrehajtó, kivitelező, b) ország, vidék, lakott terület, nemzet képviselője *(S'la:f, Slo'venec, Mar'ka:nar, 'Englandar, ęndę'ja:nar)*, c) szervezet, ideológia, tudományos vagy művészeti irányzat tagja *(kala'vin, kręst'ja:n, k(a)ršča'ni:k/k(a)ršče'ni:k)*, d) sajátság hordozója *(ba'd'üsaš, 'kecaš, 'pipaš, 'o:²kolaš)*; 2. tárgy, amely valamivel kapcsolatban áll *('söverca, 'd'uk, 'p•stanek, s'tọlńek, 'bičńek)*; 3. elvont tulajdonság, ill. állapot *('mårksęzmuš, xüdo'bija, cę'gåństvo, 'åpoštolstvo, karš'ča:nstvo, po'gånstvo);* 4. konkrét tulajdonság, ill. állapot *(cęga'ńija, 'båsarstvo, k'ra:lestvo, 'ko:²dęštvo)*; 5. hely, ill. idő *(k/o/'våčnęca, 'kürńek, pos'večńek, kar'ti:ńek, marv'li:ńek); 6. anyag ('råske, 'd'o:²ške).*

B) Az ún. modifikációs származékszók jelentései a következők: 1. nőnemű/hímnemű elnevezés a hímnemű/nőnemű párjaként *(cęga'ńica, pa(Ç)'da:škęńa, 'båsarkęńa,*

’šo:²larkęńa, ka’ča:k); 2. gyűjtőnév *(’dęca, dar’žina, žę’vina, mla’dina, ’lüstvo)*; 3. fokozó (hangsúlyozó) alak, megnevezés *(mo’ža:k, pot’re:Çpščęna, ’judaš/’d’udaš)*; 4. valaminek a kicsinye, fiatalkorú *(’piškenec, š’kenec, žar’bę:)*; 5. kicsinyítés *(’bikec, ’piskerček, ’re:Çklęček, ’lü:(Ç)čęček)*; 6. kicsinyítő-becéző alak *(b’råtec, ’ro:²kęca, ’no:²gęca, ’vü:jęca, ’måmęca, ’d’åręca)*; 7. kicsinyítő-rosszalló alak *(’pọÇbęč, ’pọÇbęček, sar’måček)*; 8. rosszallás *(mla’šę:, ’dędaš)*.

4.2.1.1.4.1. Valamivel kapcsolatban álló személy vagy állat

E jelentéscsoport származékszóit négy alcsoportba soroljuk: 1. végrehajtó/kivitelező, azaz ember vagy állat, aki valamivel foglalkozik, dolgozik; 2. ország, vidék, lakott terület… lakója; 3. szervezet, intézmény, faj, ideológia, tudományos vagy művészeti irányzat tagja; 4. sajátság hordozója, viselője. E jelentések mindegyike a Rába-vidéki tájszólásban is megerősítést kapott.

4.2.1.1.4.1.1. Végrehajtó/kivitelező, azaz ember vagy állat, aki valamivel foglalkozik, dolgozik

(’ti:stęž, š’terę ’vöre pop’ra:vla > ’vör -ar)

Hímnem

-ø	*fę’na:nc;*
-a	*kot’riga;*
-oša	*’bọroša, ’bo:²toša, no’ta:roša, tar’pe:Çtoša, bo’bęnoša, pa’te:Çkoša, ’mọtoroša;*
-ęštå	*’ga:rdęštå, ’kåpętalęštå, ’sọcęalęštå;*
-vec	*’dęlavec;*
-ač	*’pådač;*
-a:č	*gla’va:č;*
-ęč	*’ribęč;*
-nęk	*’vo:²znęk, š’kọnęk, ’mę:šnęk;*
-ni:k	*spoved’ni:k;*
-an	*gos’tüvančan, d’rüžban;*

-ar	*’d’a:mar, š’penglar, ’ro:²rar, ’vörar, m’li:nar, fabrę’ka:nar, ’pådar, ’šo:²lar, š’pilar, p’ro:²škar, ’gǫslar, ’šiftar, ’šo:²štar, ’pintar, ’po:²varzar, ’nǫvęnar, f’čęlar, f’tičar;*
-a:r	*karč’ma:r, dar’va:r, zvo’na:r, lon’ča:r, sto’la:r;*
-e:Çr	*ban’ke:Çr;*
-aš	*’bikaš, ’ro:²raš, ’pǫštaš, ’judaš/’d’udaš, ’fudaš, ’xårmonękaš, ’čizmaš, d’rekaš, pa’te:Çkaš, tro’pe:Çtaš, p’ro:²škaš, ’pü:traš, ’bundaš, kla’bükaš,’mužękaš, ’kǫmędęjaš, ’a:rendaš;*
-a:š	*forǫn’ga:š, me’ja:š;*
-eš	*’betlexemeš;*
-ęš	*’kǫčęš, bę’ciklęš;*
-oš	*’dǫxanoš;*
-uš	*’pǫlętękuš, ’bučuš;*
-a:nt	*fabrę’ka:nt.*

A *’bǫroša, ’bo:²toša, ’kǫčęš, bę’ciklęš* főnevek idegen eredetű tőből, idegen képzővel jöttek létre, de teljes mértékben adaptálódtak a tájszólás szókincséhez. Hasonló módon a *’ga:rdęštå, ’kåpętalęštå, ’sǫcęalęštå, ’pǫlętękuš* szavak is idegen eredetűek mind a szótő, mind pedig a képző tekintetében, melyek azonban megőrizték idegen voltukat.

4.2.1.1.4.1.2. Ország, vidék, lakott terület… lakója

(’ti:stę̣ž, š’terę v ’Merkę par’bi:va > Mar’k -a:nar)

Hímnem

-ø	*S’la:f, S’lǫven, ’Rus, ’Törk, ’Tåtar, Ta’la:n;*
-c	*Š’tåjerc;*
-ec	*Slo’venec, ’Nemec, vara’ša:nec;*
-ja:nec	*Sobo’ča:nec;*
-of	*’Židof;*
-jan	*Štęva’nǫfčan, ’Sǫbočan;*
-ęn	*’Vǫgręn;*
-ar	*’Englandar, ęndę’ja:nar, ’Da:Çčlandar, Ro’ma:nar;*
-čar	*Sombo’telčar, Slo’venčar;*
-jar	*Saka’lo:²fčar, ’Vęręčar, ’Ritkarofčar, ’A:ndofčar;*

-ja:r *Sen'ča:r;*

-a:nar *Mar'ka:nar;*

-us *Fran'cus.*

4.2.1.1.4.1.3. Szervezet, intézmény, faj, ideológia, tudományos vagy művészeti irányzat tagja

('ti:stę$_{ž}$, š'terę je č'la:n organę'za:cęje > katolę'č -a:nec)

Hímnem

-ęštå *'ga:rdęštå, 'kåpętalęštå, 'sǫcęalęštå;*

-a:nec *katolę'ča:nec, fabrę'ča:nec;*

-ani:k *k(a)ršča'ni:k/k(a)ršče'ni:k;*

-a:n *lęte'ra:n;*

-ja:n *kręst'ja:n;*

-ka:n *francęš'ka:n;*

-in *kala'vin;*

-ka:nar *francęš'ka:nar;*

-ištar *komu'ništar.*

4.2.1.1.4.1.4. Sajátság hordozója, viselője

('ti:stę$_{ž}$, š'terę 'keco 'ma: > 'kec -aš)

Hímnem

-nęk *dob'ro:²tnęk;*

-aš *ba'd'üsaš, 'kecaš, 'pipaš, 'a:randaš, 'o:²kolaš, 'čǫbaš, 'rǫńaš, 'cǫtaš;*

A tájszólásban e jelentéscsoport mindegyik alfajánál csak hímnemű derivátumokat találunk. A 'sajátság hordozója' jelentéscsoport csak két szuffixummal képviselteti magát, ahol a hangsúlytalan ***-aš*** képző dominál. A *dob'ro:²tnęk* származékszó töve modifikált főnév (*'dǫber > dob'ro:²ta >dob'ro:²tnęk*), s a főnévi alapú főnévképzés helyett a melléknévből derivált főnévi származékok közé is sorolhatnánk a 'tulajdonság hordozója (személy, állat)' jelentéssel és ***-ęk*** szuffixummal.

4.2.1.1.4.2. Tárgy, amely valamivel kapcsolatban áll

('ti:stę-ž, š'terę 'ma: s kęn op'råftę > 'lęt -ęna)

Hímnem

-ø	*'d'uk;*
-ec	*'mürec;*
-inec	*sre'dinec;*
-lę	*'no:²tlę;*
-a:f	*ro'ka:f;*
-šček	*pla'minščk;*
-a:k	*smo'la:k;*
-anek	*'p•stanek;*
-ńek	*s'tǫlńek, 'bičńek, g'la:vńek;*
-aš	*'la:mpaš, 'rępaš.*

Nőnem

-a	*'dü:ša;*
-ca	*'söverca/'sövarca;*
-avnęca	*'sunčavnęca;*
-nica	*pas'nica;*
-åÇca	*ro'kåÇca, bra'dåÇca, ra'd'åÇca;*
-anca	*'vötranca, st're:Çšanca;*
-d'a	*va'čęrd'a;*
-ija	*gaz'dija, püšpe'kija;*
-ęna	*'lętęna;*
-lęčęna	*'påvlęčęna;*
-ina	*posta'lina, tar'nina;*
-arza	*'po:²varza.*

A *gaz'dija, püšpe'kija* főnevek idegen eredetű (magyar) tőből, szlovén képzővel keletkeztek, ami miatt ún. vegyes vagy hibrid képződményeknek nevezzük őket (vö. STRAMLJIČ-BREZNIK 1994: 148). Jelentés szempontjából a 'hely' jelentéscsoportba is sorolhatók (*'ta:n, 'gę je 'gåzda > gaz'dija, 'ta:n, 'gę je 'püšpek > püšpe'kija*). A tájszólás

jellemző sajátossága, hogy a hosszabb képzők megrövidülnek: ***-avica > -åÇca*** *(pl. ro'kåÇca).*

4.2.1.1.4.3. Tulajdonság, ill. állapot

('to:², ka je po'vẹzano s po'gånę > po'gån -stvo)

Hímnem

-ęzmuš *'ålkoxolęzmuš, 'cinęzmuš, 'duålęzmuš, 'mårksęzmuš.*

Nőnem

-ija *xüdo'bija, mašt'rija;*

-ęna *sar'måščęna;*

-i:na *bot'ri:na;*

-ost *bo'jåznost.*

Semleges nem

-stvo *cę'gåństvo, 'åpoštolstvo, karš'ča:nstvo, po'gånstvo, slo'venstvo, 'rọpstvo, 'to:²vanstvo, bot'rinstvo;*

-tvo *paÇ'da:štvo.*

4.2.1.1.4.4. Konkrét tulajdonság, ill. állapot

('ti:sto-ž, 'kå je po'vẹzano s cę'ga:ńę > cęga'ń -ija)

Nőnem

-ija *cęga'ńija, g(a)rdos'tija, mašt'rija, čara'lija;*

-nija *compar'nija;*

-arija *svęńa'rija.*

Semleges nem

-tvo *'ko:²dęštvo, paÇ'da:štvo;*

-stvo *'båsarstvo, k'ra:lestvo, sar'måstvo, gos'pọstvo;*

-štvo *sar'måštvo.*

A 'tulajdonság', ill. a 'konkrét tulajdonság' jelentéscsoportokban az ***-stvo*** képzős származékszók vannak túlsúlyban, ezenkívül még a 'konkrét tulajdonság' jelentésen belül az

-ija szuffixum is viszonylag gyakori. Az *'ålkoxolęzmuš, 'cinęzmuš, 'duålęzmuš, 'mårksęzmuš* főnévi derivátumok mind a szőtő, mind a képző szempontjából idegen eredetűek.

4.2.1.1.4.5. Hely, ill. idő

Hely:

('ta:n, 'gę so 'kürę > 'kür -ńek)

Hímnem

-of	*'fårof;*
-a:Ç	*kanca'la:Ç, šo²ša'ra:Ç;*
-ara:Ç	*pęka'ra:Ç;*
-ek	*za'ko:²tek;*
-šček	*Gar'bęnšček;*
-ńek	*'kürńek, pos'večńek, kar'ti:ńek, marv'li:ńek, 'ribńek, ž'ličńek, 'ža:bńek, sk'le:Çdńek, s've:Çčńek, k'rüšńek, glo'bińek;*
-nęk	*t'ra:nęk;*
-aręum	*'åkvaręum, 'xerbaręum;*
-ętum	*'årborętum;*
-ar	*ko'ta:r;*
-e:Çr	*vo'de:Çr;*
-oš	*'ko:²roš;*
-a:roš	*banko'la:roš;*
-uš	*t'rǫnuš.*

Nőnem

-nęca	*k(o)'våčnęca, ma'sa:rnęca, o'bödnęca, kola'te:Çšnęca;*
-a:rnęca	*ko'la:rnęca, so'la:rnęca, spove'da:rnęca;*
-enca	*cęg'lenca;*
-arca	*'pęsmarca;*
-ija	*püšpe'kija, bara'vija/bęro'vija, gaz'dija, sobo'lija, pinta'rija;*
-a:nka	*so'la:nka;*
-ęnka	*dar'vęnka;*

-lęčęna *'påvlęčęna;*

-ina *pe'čina.*

Semleges nem

-e *po'do:²kne;*

-ke *'d'o:²ške;*

-ške *k'rumplęške, 'kukarške, star'niške/star'ńiške;*

-ońe *'bükońe;*

-čko *Ro'våčko;*

-sko *S'la:sko,'Englandarsko;*

-oško *'Rusoško;*

-stvo *f'čęlarstvo.*

A *püšpe'kija, bara'vija, gaz'dija* származékszók idegen eredetű szótövekből, szlovén képzőkkel keletkeztek, ami miatt ún. vegyes vagy hibrid derivátumoknak nevezzük őket. Az *'åkvaręum, 'xerbaręum, 'årboręum* főnevek viszont idegen tövekből, idegen képzőkkel keletkeztek, s idegen voltukat meg is őrizték. A *za'ko:²tek, po'do:²kne* főnévi származékszók pedig elöljárós főnévi tövekből erednek (*za'ko:²tek < 'ta:n, 'gę je za 'ko:²ton, po'do:²kne < 'ta:n, 'gę je pod 'o:²knon*).

Idő:

('tę:, 'då je 'po:²'no:²č > 'po:²'no:²č -nęca)

Hímnem

-ø *bo'ži:č;*

-ek *'fåšanek;*

-ęleum *'jubęleum /'jubęleom.*

Nőnem

-a *s're:Çda;*

-nęca *'po:²'no:²čnęca, s'vęčnęca;*

-nica *zord'e'nica, pepe'nica.*

Az ’idő’ jelentéscsoporthoz tartozó képzett szavak száma igen csekély, köztük a *jubęleum /’jubęleom* származékszó teljes egészében (mind a szótő, mind a képző tekintetében) átvett szó. A *’po:²’no:²čnęca* származékszó összetett főnévi tőből keletkezett (*’po:²’no:²č- + -nęca > ’po:²’no:²čnęca*).

4.2.1.1.4.6. Anyag

(’to:², ’kå je ’ra:s/’rås(t) > ’rås -ke)

Nőnem

-oÇca	*s’livoÇca, b’rọÇca;*
-ęna	*k’rętęna, go’vędęna;*
-ọÇna	*gla’žọÇna.*

Semleges nem

-ge	*b’re:Çzge;*
-ke	*’råske, ’d’o:²ške;*
-o	*s’vińsko, ’kọńsko, go’vedo.*

A Rába-vidéki szlovén tájszólásra jellemző a hosszabb képzők megrövidülése: az ***-ovica > -oÇca*** *(pl. s’livoÇca)* és az ***-ovina > -ọÇna*** *(pl. gla’žọÇna)*, valamint az irodalmi ***-je*** képző ***-ge, -ke*** szuffixumokkal való váltakozása (*b’re:Çzge, ’råske*).

4.2.1.2. Modifikációs főnévképzés

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a nyolc jelentéscsoport (TOPORIŠIČ 2000: 175) mindegyike jelen van bizonyos számú származékszóval. A tájszólás ugyanis nagyrészt társalgás formájában valósul meg. A párbeszéd során a beszélgetés résztvevői nemcsak véleményt cserélnek, hanem az elmondottakhoz fűződő érzelmi viszonyukat is kifejezik, ami gyakran expresszív szavak használatában jut kifejezésre.

4.2.1.2.1. Femininumok (a hímnemű alak nőnemű párja) és maszkulinumok

Femininumok

(’vẹ:rt ’ženska > ’vẹ:rt -ęńa)

-a *’bọtra, pat’rọna, ’pü:tra;*

-ca *m’li:narca, ’pådarca, ’pẹsmarca, ’pọštarca, ’kü:jarca, k’låÇfarca, ’kölnarca, ’dọktorca, š’la:Çfarca, ’šọgorca;*

-ẹca *’lübẹca/’lubẹca, Sẹn’ča:rẹca, v’nükẹca, pro’tivnẹca, g’re:Çšnẹca, ’båsarẹca, ’so:²sedẹca;*

-ica *do’vica, čara’lica, cẹga’ńica, kra’lica, karčma’rica, apa’tica, sobo’lica, pomoč’nica, compar’nica, batož’nica, star’šica, svet’nica, vra’gica;*

-oÇca *g’rọfoÇca, š’kọnẹkoÇca, ’pọštašoÇca;*

-ka *Vog’rinka, mla’dẹnka;*

-oska *’pẹkoska;*

-na *st’rina, ’vüna;*

-ẹńa *’vẹ:rtẹńa;*

-kẹńa *pa(Ç)’da:škẹńa, ’båsarkẹńa, ’šo:²larkẹńa, bẹ’ro:²fkẹńa, ’pådarkẹńa, ’bo:²toškẹńa, ’pọštaškẹńa, Žẹ’dọfkẹńa, ’pa:verkẹńa.*

Maszkulinumok

(’reca ’mọškẹ > ra’c -a:k)

Bizonyos értelemben maszkulinum alaknak érezzük a *ka’ča:k, go’sa:k, ra’ca:k, ’cü:cek* elnevezéseket.

-a:k *ka’ča:k, go’sa:k, ra’ca:k, sar’ńa:k;*

-ek *’pucek, ’cü:cek.*

A hímnemű elnevezések nőnemű párjai a magasabb fejlettségű élőlényeknél többnyire külön szóval vannak kifejezve: *’mo:²š – ’žena, ’ọča – ’måtẹ, ’si:n – ’či:, ’mọškẹ – ’ženska, ’pọjep – ’dẹkla, ’zet – s’nẹja, ’dẹt – ’båba, ’kọń – ko’bila, ’kọza – ’båk, ta’lica – ’bikec, ’bik – k’råva, parš’kiček – par’sica, ’pes – p’sica stb.*

A tájszólás jellegzetességeként említést érdemel a hímnemű alakok nőnemű megfelelői között a ***-kẹńa*** összetett képző (*pa(Ç)’da:škẹńa, ’båsarkẹńa, ’šo:²larkẹńa)*, valamint az ***-oÇca*** képző is: *g’rọfoÇca, š’kọnẹkoÇca*, amelyek a *g’rọf, š’kọnẹk* nőnemű megfelelői.

4.2.1.2.2. Gyűjtőnevek

('več gar'mo:²f > gar'm -o:²vd'e)

Hímnem

-ara:Ç *klumpa'ra:Ç.*

Nőnem

-a *'dęca;*

-ca *b'rǫÇca;*

-ba *s'va:dba;*

-ija *soda'čija/solda'čija, gosla'rija;*

-ęna *div'ja:čęna/div'd'ačęna, 'rǫdbęna;*

-vęna *'je:Çstvęna, 'pi:tvęna;*

-ina *dar'žina, žę'vina, mla'dina, stva'rina, öro'čina;*

-ǫÇna *gla'žǫÇna;*

-a:zen *sü'ja:zen.*

Semleges nem

-d'e *g'ro:²zd'e, 'pęrd'e,'šibd'e, d're:Çvd'e, karp'li:vd'e, 'sild'e, 'bild'e, 'vo:²gald'e, s'ka:ld'e, g'rüdd'e, 'ga:berd'e, ža'le:Çzd'e;*

-o:²vd'e *gar'mo:²vd'e, bar'go:²vd'e;*

-ovd'ę: *vlatov'd'ę:, klasov'd'ę:;*

-ge *ža'le:Çzge, b're:Çzge;*

-ovgę: *vlatov'gę:, klasov'gę:;*

-je *'t•ńe, ka'męńe, kos'mińe, lo'pińe, mek'lińe, loš'kińe, 'z•ńe;*

-ke *'d'o:²ške, s'mętke, c've:Çtke, 'liske;*

-kę: *cep'kę:;*

-ańe *g'va:ntańe, 'vötrańe;*

-a:ńe *go'ta:ńe/gu'ta:ńe;*

-ę:ńe *pa'čę:ńe, sa'mę:ńe, ra'mę:ńe;*

-ońe *'råpońe;*

-ńę: *čarp'ńę:/črep'ńę:, kora'ńę:;*

-stvo *'lüstvo, 'pǫpostvo, pa'da:stvo/pa'da:štvo, 'rǫpstvo.*

A gyűjtőnevek legnagyobb számban semleges nemben fordulnak elő, megjelenésükben pedig a ***-d'e*** szuffixum a leggyakoribb (*'pęrd'e,'šibd'e, d're:Çvd'e, karp'li:vd'e, 'sild'e*). A gyűjtőnevek között a képző és a jelentés tekintetében tájszólási jellegzetességet képviselnek a *gla'žǫina* (az irodalmi nyelvben 'glaževina' jelentésben) és a *'je:Çstvęna, 'pi:tvęna* származékszók ('különféle ételek, italok' jelentésben).

4.2.1.2.3. Fokozó, ill. hangsúlyozó alak

('ve²kę/'velkę b're:Çk > bar'g -åča)

Hímnem

-ø *var'tö²;*

-ec *'dędec;*

-a:k *mo'ža:k, o'ča:k;*

-aš *'judaš/'d'udaš;*

-eš *'xerodeš.*

Nőnem

-ęca *'båbęca;*

-nica *vas'nica;*

-anca *'vötranca, ob'liskanca;*

-åča *bar'gåča;*

-ija *g(a)rdos'tija;*

-ščęna *pot're:Çpščęna;*

-ina *zę'dina, kra'jina, lęs'tina, obla'čina;*

-ava *'sü:čava, 'tü:čava, 'ma:ščava.*

Semleges nem

-ne *'gǫspodne.*

4.2.1.2.4. Valaminek a kicsinye, fiatalkorú

(m'la:dę/'ma:lę 'bik > 'bik -ec)

Hímnem

-ec *’bikec, ž’rębec;*

-nec *’piškenec, š’kenec;*

-ę *’pisę, ’pižę, ’ęcę;*

-iček *parš’kiček, vra’giček.*

Nőnem

-ica *ta’lica/te’lica.*

Semleges nem

-ę: *žar’bę:, par’sę:/pra’sę:, ma’čę:, mla’šę:;*

-e *’tele, ’piške.*

4.2.1.2.5. Kicsinyítés

(’ma:la ’lükńa > ’lükń -ęca)

Hímnem

-ec *’bikec, s’tǫlec, p’ra:sec, k’linčec, pa’pę:rec, ko’kǫtec, z’vǫnec, ’po:²tec, ’vęnčec, vaca’le:Çčec, k’linčec, k’rižec, g’va:ntec;*

-ęc *’no:²žęc;*

-ęč *g’rǫfęč, ’bǫręč, ’kǫlęč, š’tinglęč, ’püšlęč, ’pünklęč;*

-ič *kar’lič, bo’lič;*

-lę *ča’na:klę, po’ta:člę, pa’ge:Çtlę, ’pa:klę, pe’ča:tlę, pla’ka:tlę*

-ek *’ko:²tek, ’pǫpek, ’puÇcek/’buÇcek, ’muÇcek, g’låžek, ’vüzenek, f’tiček, ’råmek, ’pintek, ’öček, ’d’årmek;*

-ček *’piskerček, ’re:Çklęček, fa’la:(Ç)ček, ra’męnček, mo’zo:²ček, k’lünček;*

-ęček *’lü:(Ç)čęček, ’pǫÇbęček, ’žåklęček, ’pünklęček, ’püšlęček.*

Nőnem

-ca *š’le:Çca, ka’pelca, ’vilca;*

-ęca	*’lükńęca, ’ižęca, g’reblęca, ’ro:²žęca, k’råstęca, z’ve:Çzdęca, ’ve:Çčęca, š’tålęca, f’tičęca, o’de:Çfčęca, po’gåčęca, f’čęlęca, ’d’åręca, ’ba:rčęca, ’so:udęca, ’pikńęca;*
-ica	*mę’šica, ro’čica, sto’lica, ko’sica;*
-nica	*mos(t)’nica;*
-ka	*ta’ličk̦a, ’ve:Çka, ’la:boška, ’be:Çcka;*
-ina	*dek’lina;*
-ęce	*’jåslęce (pl.).*

Semleges nem

-ce	*’vince;*
-ca>-ce	*d’vęrca> d’vęrce, ’ko:²(l)ca>’ko:²(l)ce (pl.);*
-ece	*’ličece.*

A tájszólásban, az irodalmi nyelvhez hasonlóan a kicsinyítő alakok között, hímnemben leggyakoribb az ***-ec*** és az ***-ek*** képző, nőnemben pedig az ***-ęca*** szuffixum. Semleges nemű főnévi kicsinyítő derivátumokat szinte alig találunk, mivel a tájszólásra az ún. feminizáció jellemző, amelynek során a semleges nemű főnevek nőneműekké válnak (*’ma:la d’re:Çva > d’re:Çvęca, ’le:Çpa ’ọkna > ’ọknęca*).

4.2.1.2.6. Kicsinyítő-becézés

(d’ra:gę b’råt > b’råt -ec)

Hímnem

-oša	*’muÇckoša;*
-ec	*b’råtec, k’linčec, ’Bo:²gec;*
-ęč	*’pọpęč;*
-ę	*’muÇcę, ’D’o:²žę, ’D’ọžę, ’D’a:nčę, ’Mårcę, ’A:ndrę, ’Vęndę, ’Kårčę, ’Kådlę, ’Tọnę, ’Se:Çpę;*
-lę	*F’ra:nclę, Š’te:Çflę;*
-ek	*’sinek, ’a:tek, ’muÇcek, ’no:²sek, ’de:Çdek, ’Jęzušek/’Jęzošek, f’tiček, ’LuÇzek, Š’te:Çvek, F’ra:ncek, ’Se:Çpek, go’lo:²bek;*
-ček	*’a:ngelček, sar’måček, ’D’a:nček;*
-ko	*’dęčko, Š’tęfko, ’Låcko, ’D’ọško.*

Nőnem

-ca *g'la:fca;*

-ęca *'ro:²kęca, 'no:²gęca, 'vüjęca, 'måmęca, 'd'åręca, 'dü:šęca, 'A:gęca;*

-ka *'čęrka, 'Micka, 'Ilonka, 'Iluška, 'Vålęka, 'A:nčęka, 'Måręka, 'Måręška, 'Micka, 'Milęka, 'Lęnka, 'Jọlanka, 'A:gneška, 'Micęka;*

-(ę)na *'dęklęč(ę)na;*

-ece *'la:mpece (pl.);*

-ę *'Micę, 'Ilę, 'Ånę, 'Måręę, 'Vålę, 'A:nčę, 'A:gę.*

Semleges nem

-ce *'de:Çtece.*

A 'kicsinyítő-becézés' jelentéscsoport a képzők sokféleségét mutatja, ahol a nyelvjárási magánhangzó-redukció is megfigyelhető: **-ęca > -ca** *('vü:jęca - g'la:fca).* A Rába-vidéki szlovén tájszólásban az ***-ę*** becéző képző hímnemben és nőnemben is előfordul, amely a magyar ***-i*** becézőnévképző tájszólásbeli megfelelője (*'D'ọžę, 'D'a:nčę, 'Mårcę, 'Micę, 'Ilę, 'Ånę*). Nőnemben az ***-ę*** becéző képzővel képzett szavak, mint ahogyan a magyar nyelvben is, a ***-ka*** kicsinyítőképzővel is társulhatnak (*'Vålęka, 'A:nčęka, 'Måręka, 'Micęka*).

4.2.1.2.7. Kicsinyítő-rosszallás (ironikus)

('ma:lę sar'ma:k > sar'må -ček)

Hímnem

-ec *'bo:²gec;*

-ęč *'pọÇbęč, 'pọpęč;*

-ič *var'gič;*

-ček *'pọÇbęček, sar'måček, sę'rọček.*

4.2.1.2.8. Rosszallás

('ve²ka/'velka 'no:²ga > no'g -åča)

Hímnem

-ek *'de:Çdek;*

-ček *sẹr'måček;*

-ar *'pọÇbar;*

-aš *'dẹdaš, 'čọndraš.*

Nőnem

-åča *no'gåča.*

Semleges nem

-ẹ: *mla'šẹ:.*

A képzett főnevek hangsúlya

A képzett főnevek hangsúlya vagy a szótőn, vagy a képzőn található. A hangsúlyos tövű származékszók többfélék: a) a képző egyben esetvégződés *(k'ri:č**a**, 'gü:žn**a**, 'ńefk**a**, 'gu:č, p'les, 'd'åÇ)*; b) a képzőben nem szerepel kötőhangzó, vagy pedig e funkcióban redukált hang fordul elő *('bi:t**ke**, s'lü:ž**ba**, ca'pi**ka**, 'žẹ:t**fa**, 'pi**vec**, 'küp**ec**, 'kọs**ec**, d'råžb**ec**)*; c) a szuffixum magánhangzót is tartalmaz *('vẹ:rt**ęńa**, bẹ'ro:²**fkęńa**, 'kür**ńek**, š'kọ**nęk**).* A hangsúlyos képzők közül az egyik csoport állandóan hangsúlyos, a másik viszont hangsúlyos vagy nem hangsúlyos *(ko'v**a:č** – zẹ'd**a:r** / 'kü:j**ar**, soda'**čija** – go't**a:ńe** / g'va:nt**ańe**).*

4.2.2. A főnevek összetétele

A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000b: 158) az összetett szavak három fajtáját különböztetjük meg: A – ún. interfixummal és szuffixummal alkotott szavak, B – ún. csak interfixummal alkotott szavak, C – mozaikszók. A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az összetett szavak száma csekély, s csupán az első két típusra találunk néhány példát.

4.2.2.1. Interfixummal és szuffixummal alkotott összetett szavak

Az ún. interfixummal és szuffixummal alkotott főnévi összetett szavak szófaji szempontból azonos szótövekkel és jelentésekkel rendelkeznek, mint a főnévi képzett szavak. Ennek megfelelően tehát a szótő vagy igei vagy névszói, pl. *š'tọ 'čüde 'dẹla, v 'nębo 'zẹ:tẹ, 'kå je po'lọńe 'no:²čẹ,* amelyekből a *'čüdo'delnęk, v'nębo'zętke, 'po:²'no:²č* összetett sza-

vakat kapjuk. Jelentés szempontjából pedig a következők fordulhatnak elő: cselekvő, ún. végrehajtó (tárgy), cselekvés, a cselekvés eredménye, hely/idő és anyag (TOPORIŠIČ 2000b: 188), melyek közül öt szóalkotási jelentéscsoportra a tájszólásban is találunk példákat.

4.2.2.1.1. Összetett szavak igei szótővel

4.2.2.1.1.1. Cselekvő

('ti:stę$_{ž}$, š'terę 'čüde 'dęla > 'čüdo'delnęk)

Hímnem

-ec *'čüdo'delec, 'xüdo'delec;*

-nęk *'čüdo'delnęk, 'xüdo'delnęk;*

-iteo *'dọbročę'niteo.*

4.2.2.1.1.2. Cselekvés

('to:^{2}, ka sa/se v 'nębo 'zeme > v'nębo'zętke)

Hímnem

-ø *v'nębo'xọd.*

Semleges nem

-ke *v'nębo'zętke;*

-ańe *'vörovad'lüvańe, 'va:lo'da:vańe;*

-stvo *'xüdo'delstvo.*

4.2.2.1.1.3. A cselekvés helye és ideje

Hely:

('ta:n, 'gę sa/se 'd•va 'tęnke 'rędęjo > dar'vọtanek)

Hímnem

-ø *'sọnžet/son'žęt;*

-ek *dar'vọtanek.*

Idő:

(’tẹ:, ’då sa/se v ’nębo ’zeme > v’nębo’zętke)

Hímnem

-ø *v’nębo’xọd.*

Semleges nem

-ke *v’nębo’zętke.*

4.2.2.1.1.4. Anyag

(’to:², s ’kęn sa/se ’ko:²la ’ma:žejo > kal’ma:s)

Hímnem

-ø *kal’ma:s.*

A tájszólásban sok olyan főnevet is találunk, amelyek összetett igei tőből keletkeztek, például *b’lågos’lọf < b’lågos’lọvętę, f’küpsp’ra:vlańe < f’küpsp’ra:vlatę, ’vö’pitańe < ’vö’pitatę, ’nüza’pęrańe < ’nüza’pęratę, ’gọrsta’neńe < ’gọrs’tåntę stb.*

4.2.2.1.2. Összetett szavak névszói tővel

4.2.2.1.2.1. A tulajdonság hordozója (személy, állat)

(’ti:stę$_{ž}$, š’terę je m’la:dę 'ženęn > m’lådo’ženec)

Hímnem

-ec *m’lådo’ženec, k’rivo’vörec.*

Nőnem

-a *’piro’žåba, ’fåra’köča, ’puca’ba:ba;*

-ø *s’la:po’vo:²š.*

4.2.2.1.2.2. A tulajdonság hordozója (dolog, tárgy)

(’to:², ’kå je po’lọńe ’no:²čę > ’po:²’no:²č)

Hímnem

-ø *'po:²'no:²č, 'vöro'na:vuk, 'gumę'pǫplat, p'ra:'cu:ker, 'ra:Çzi'po:²s, 'peter'lo:²k, š'tur'la:mp;*

-ę *'po:²č're:Çvlę (pl.);*

-lę *št'rüm'pa:nklę, 'to:²ša'fa:Çklę;*

-ęk *pod'nęk.*

4.2.2.1.2.3. Hely, ill. idő

Idő:

('tę:, 'då je po'lǫńe 'no:²čę > 'po:²'no:²č)

Hímnem

-ø *'po:²'no:²č;*

-ęk *pod'nęk.*

Semleges nem

-ovo *š'tęvank'ra:lovo, t'ri:k'ra:lovo.*

4.2.2.2. Csak interfixummal alkotott összetett szavak

Az ún. csak interfixummal alkotott összetett szavak szuffixum nélküliek: ún. szabad szókapcsolattá úgy alakítjuk őket, hogy az összetett szó második részéből lesz a szókapcsolat alaptagja, az első részéből pedig a bővítmény: *'ko:²lna'po:²t < 'po:²t za 'ko:²la, 'pe:Çška'po:²t < 'po:²t za 'pe:Çške lę'di:.*

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a szlovén eredetű összetett szavak száma elenyésző. Sokkal több a magyar nyelvből átvett összetett szó, amelyek között ún. vegyes, ill. hibrid képződményeket is találunk (pl. *p'ra:'cu:ker*). A tájszólásban mindezek mellett német eredetű összetett szavak is előfordulnak (*š'tur'la:mp, št'rüm'pa:nklę stb.*).

A Rába-vidéki nyelvjárásban valamennyi összetett főnévnek két hangsúlya van (kivételt képeznek a *kal'ma:s, dar'vǫtanek* összetett szavak), eltérően a szlovén irodalmi nyelvtől, ahol csupán egy hangsúllyal rendelkeznek (*delovódja, muholóvka, živinorêja, rokopís*).

4.2.3. Főnevek képzése prefixummal

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a prefixummal képzett főnevek száma is kevés. A képzett főnevek öt különböző prefixummal fordulnak elő, amelyből az alább felsoroltak közül az első kettő idegen eredetű, a másik három pedig szlovén prefixum. Jelentésüket tekintve ’valamivel kapcsolatban álló személy’ vagy ’tulajdonság’ jelentéscsoportokkal kapcsolatosak.

antę- *antęk’ristoš, antę’sọlar, antę’pa:ter;*

ark- *ark’a:ngeo;*

na- *na’ka:k, nas’reča, na’vọla, navoš’kẹnost, na’vårnost;*

ne- *ne’du:žnost;*

ni- *’nika,’niške.*

4.2.4. A főnevek szervetlen összetétele

Számuk hasonlóan elenyésző, mint az ún. szerves összetétellel alkotott összetett szavaké. Az összetevők szempontjából a főnevek több csoportba sorolhatók: 1. az egyik alkotóelem valamilyen ige (*’bo:²kpo’ma:gaÇ, ’bo:²kveÇš’tọ, ’bo:²kveÇ’kå, veÇga’kå, veÇga’bo:²k’kå*); 2. az összetétel melléknév és főnév kapcsolatából áll (*’ọčanaš, zd’råvamarija*); 3. olyanok, amelyek egyik alkotórésze ún. grammatikai szófajú szóelem (*š’tọkolę, ’kåkolę, ’nikaneÇ, ’niškeneÇ*).

A képzés során előfordulhat, hogy valamely hangsúly elveszik, vagy pedig a tő valamilyen más módon változik meg (*’ọčanaš, zd’råvamarija, ’nikaneÇ, ’niškeneÇ).*

4.3. Melléknévi szavak alkotása

4.3.1. Melléknévi szavak képzése

Melléknévi szavakat főnévi szavakból, igékből, melléknévi szavakból és határozószókból képzünk, pl. az *’ọčẹn, ’måmẹn, ’bükovẹ, la’senẹ, ’kü:janẹ, ’o:²kolastẹ, bar’gåčnastẹ, f’le:Çkastẹ, star’ša:nskẹ, ’lẹtošńẹ* származékszókat az *’ọča, ’måma, ’bükef, ’le:Çs, ’kü:jatẹ, ’o:²kole, bar’gåča, f’le:Çka, st’råšen,’lẹtos* alakokból. A melléknevek képzésénél is megkülönböztetünk általános és modifikációs szóképzést. Természetesen itt is olyan szókapcsolatokból indulunk ki, amelyek egyik része azt fejezi ki, amit a belőle képzett melléknév. A szóképzés algoritmusa hat lépésből áll:

1.	*’ta:(k)šẹ z ’bükfẹ*	*’ta:(k)šẹ, ’kå sa s’kü:ja*	*’ta:(k)šẹ z la’sa:*
2.	*-ovẹ*	*-anẹ*	*-enẹ*
3.	*’bükef*	*s’kü:jatẹ*	*’le:Çs*
4.	*bük-*	*skü:j-*	*las-*
5.	*bük- + -ovẹ*	*skü:j- + -anẹ*	*las- + -enẹ*
6.	*’bükovẹ*	*s’kü:janẹ*	*la’senẹ*

4.3.1.1. Általános melléknévképzés

4.3.1.1.1. Melléknevek képzése főnévi szavakból

Főnevekből és főnévi névmásokból képzett melléknevek jelentései: 1. birtoklás, ill. hozzátartozás, azaz ún. birtokos melléknevek *(’måmẹn, ’sestrẹn, ’a:tẹn, ’A:nčẹkẹn, da’tečẹ, mla’šečẹ)*; 2. valamivel összefüggő, kapcsolatba hozható *(fran’cuskẹ, ’mọškẹ, ro’våčkẹ, de’jåčkẹ, so’dåčkẹ)*; 3. anyagszerűség, valamilyen anyagból való *(s’låmovẹ, š’kipkovẹ, č’rẹšńovẹ, s’livovẹ, la’senẹ, ma’denẹ, la’denẹ)*; 4. tömegesség, valamivel bíró, valamivel ellátott *(’püklavẹ, ’såjavẹ, ža’lavẹ/žẹ’lavẹ, čar’binavẹ, vẹ’ši:vẹ, čar’vi:vẹ, g’rüdnastẹ, ’čọbastẹ, ’dinastẹ, ’kọckastẹ)*; 5. betegállapot *(’gọbavẹ, d’rislavẹ, k’råstavẹ)*; 6. hasonlóság *(’pẹ:nskẹ, na’beskẹ, ’a:nd’elskẹ, ’pa:verskẹ, ’rọńavẹ)*.

4.3.1.1.1.1. Birtokos melléknevek

(’ta:(k)šę, š’terę je od ’måme > ’måm -ęn)

-ęn	*’måmęn, ’sestręn, ’a:tęn, ’A:nčękęn, ’Eržękęn, ’očęn, ’Vålękęn, ’Ilonkęn, ’måtaręn, ’ma:čkęn, ’pa:vęn, lę’sicęn/la’sicęn, f’tičęn, ’kåčęn, Ma’rijęn;*
-o	*’zeto, b’råto, st’ri:co, s’vako, gos’po:²do, ’pọpo;*
-ečę	*za’večę, ta’lečę, da’tečę, mla’šečę, ma’čečę, p’sečę, to’rečę, vra’gečę, kar’tečę, vu’kečę, mart’večę, člo’večę;*
-ovę	*d’a’lenovę, go’lo:²bovę, ’s•novę, pa(Ç)’da:šovę, gos’po:²dovę, ’de:Çdekovę.*

Az ***-ęn*** szuffixum általában nőnemű tövekhez járul, továbbá azon hímnemű tövekhez, amelyek magánhangzóra végződő hímnemű főnevekből keletkeztek *(pl. ’måmęn, ’Vålękęn, ’Ilonkęn, ’måtaręn, ’ma:čkęn, ’pa:vęn, ’a:tęn, ’očęn)*. A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az irodalmi ***-ov*** szuffixum *v* hangja vagy elmaradt, s csak az ***-o*** képző maradt *(st’ri:co, ’zeto, s’vako, gos’po:²do)*, vagy pedig ***-ovę*** képzővé fejlődött *(go’lo:²bovę, pa(Ç)’da:šovę, gos’po:²dovę)*. Mindkét alak hímnemű tövekhez járul. Továbbá hímnemben főként állatok nevével kapcsolatosan ***-ečę*** szuffixum is előfordul *(ma’čečę, p’sečę, to’rečę, vra’gečę)*, amely általában semleges nemű tövekhez is járul *(da’tečę, ta’lečę, mla’šečę)*.

4.3.1.1.1.2. Összefüggés, kapcsolat azzal, amit a főnévi tő jelöl

(’ta:(k)šę, š’terę je povęzanę s so’da:kamę > so’då -čkę)

-ę	*’bọžę, v’råÇžę;*
-d’ę	*k’ra:vd’ę, ’ba:bd’ę, ’ribd’ę;*
-kę	*’englęškę, fran’cuskę, ’mọškę, sar’måškę, ’nęnškę, do’viškę, ’ko:²dęškę, člo’vęškę/člo’veškę;*
-čkę	*ro’våčkę, de’jåčkę, so’dåčkę, sar’måčkę, k(o)’våčkę, sę’ničkę;*
-skę	*’rinskę, g’rọnskę, ’zinskę, vü’zenskę, ’fåšenskę, sombo’telskę, ’pọposkę, gos’pọskę, na’beskę, vo’g•skę, slo’venskę, ’ženskę, ’kọńskę, ’pa:verskę, šo’ferskę, za’melskę, ’šo:²lskę, ’törskę, katolę’ča:nskę, ’kü:jarskę, žęv’leńskę, ’rọmarskę, ol’ta:rskę, ’a:dventskę, na’dęlskę, ’båsarskę, štęva’nọfskę, m’li:nskę;*

-a:nskę	*bo'ža:nskę, mar'ka:nskę;*
-oškę	*'rusoškę;*
-nę	*ž'månę, 'k•snę, 'męšnę, po'kọÇnę;*
-enę	*molęt'venę, cark'venę;*
-atnę	*'ka:latnę;*
-ńę	*s'vę:tešńę, 'v•ńę, s're:Çdńę;*
-ovę	*'lipovę, g'råjovę, 'bọrovę, č'ręšńovę, 'måkovę, 'künovę, 'bükovę, 'gåbrovę, d'a'lenkovę, 'tọpovę, 'ọręjovę, ba'zọnovę, b'ręzovę, 'šibovę;*
-en	*'rę:den, bo'ži:čen, 'du:žen, 'mę:ren, s'påmeten, g're:Çšen, s'm•ten, 'žę:den, ča'meren, ba'tężen, p'lü:čen, k'va:ren, k'mę:čen, 'vören, 'žålosen, po'bọžen, pot're:Çben, 'po:²'no:²čen, slo'bo:²den, s'rečen;*
-oviten	*čüdo'viten;*
-even	*de'ževen/da'ževen, dü'ševen;*
-iven	*męlos'tiven;*
-oven	*'te:Çloven, mę'rọven;*
-o:²ven	*gla'do:²ven;*
-ęn	*b'reskvęn, 'pükšęn, s'to:²cęn, f'čęlęn, 'kåčęn, 'kọsęn, s'tọlęn, 'rępęn, š'tålęn.*

E jelentéscsoporton belül a ***-skę*** képzős származékszók fordulnak elő a legnagyobb számban, ezenkívül még az ***-en*** és ***-ovę*** szuffixumokkal képzett származékszók.

A ***-skę*** szuffixum szótagvégi mássalhangzókhoz járul, amely során a *k, g, x, c, z, s* és *č, ž* mássalhangzók *š*-sel váltakoznak, így az őket követő *s* mássalhangzó kiesik, elveszik (*č'lọvęk + -skę > člo'vęškę/člo'veškę*); hasonló helyzet fordul elő az *š* mássalhangzó után is (*'mo:²š – 'mọš-kę, 'ko:²dęš > 'ko:²dęš-kę)*. Ezekben az esetekben a derivált melléknevek ***-kę*** szuffixummal keletkeztek.

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban sok, a szlovén irodalmi nyelvre jellemző képzővel (pl. ***-inji, -ovski, -evski, -inski, -alen, -onalen, -ozen, -ev*** szuffixumokkal) nem képzünk új szavakat. E származékszók helyett vagy különböző szókapcsolatok vagy magyar jövevényszók használatosak, főként a szakkifejezések esetében.

A tájszólásra jellemző a ***-ji > -d'ę*** váltakozás (*k'ra:vd'ę, 'ba:bd'ę, 'ribd'ę)*, valamint a ***-skę/ -škę '-ski/-ški'*** képzők mellett a ***-čkę*** szuffixum (*ro'våčkę, de'jåčkę, so'dåčkę, sar'måčkę*)

használata, amely tipikus nyelvjárási képző, a szlovén irodalmi nyelvben csak a ’kmečki’ szóban fordul elő.

A *’bǫžę, v’råÇžę* származékszóknál a szótagvégi mássalhangzó jotációs hangváltozása figyelhető meg.

A Rába-vidéki nyelvhasználatra jellemző, hogy a határozott melléknévi alak kiszorítja a határozatlan alakot, s így a határozatlan melléknévi alak egyre inkább kihal, háttérbe szorul, elveszíti funkcióját.

4.3.1.1.1.3. Anyagszerűség, valamilyen anyagból való

(’ta:(k)šę, š’terę je s ’kukarce > ’kukarč -nę)

-ę	*z’la:tę;*
-ečę	*k’rečę, go’sečę, te’lečę;*
-d’ę	*k’ra:vd’ę, ’ribd’ ę;*
-skę	*s’vińskę, ’kǫńskę, ’dinskę, al’męnskę;*
-nę	*’kukarčnę, ’lędernę/’lędarnę;*
-anę	*’židanę, ’cimpranę;*
-enę	*la’senę, ma’denę, la’denę;*
-ę:nę	*of’cę:nę, ro’žę:nę, vo’dę:nę, geč’mę:nę, pęsk’rę:nę;*
-atnę	*’tejatnę;*
-a:tę	*smo’la:tę;*
-natę	*pa’pę:rnatę, ’pę:rnatę, s’la:mnatę;*
-ovę	*s’låmovę, š’kipkovę, č’rębńovę, s’livovę, ’måkovę, ’lipovę, g’råjovę, ’bǫrovę, ’gåbrovę, ’lükovę, o’rębjovę, k’rumplovę, ba’zǫnovę, ’kåmlovę, g’rüškovę, ’bükovę, ’šipkovę, ka’mülovę, para’da:Çsovę;*
-en	*’d’åbočen, ’pe:(Ç)sačen, m’le:Çčen, b’låten, ža’lęzen, ’pa:lęnčen, ’žåmeten, ’lęderen, ka’püsen;*
-ęn	*b’reskvęn, ’tik(e)fęn, ma’rulcęn, s’rebaręn, ’rępęn;*
-aten	*p’lejaten;*
-even	*de’ženen.*

A tájszólásban e jelentéscsoportban leggyakoribb az ***-ovę*** képző, amely az irodalmi ***-ov*** megfelelője, továbbá az irodalmi ***-ev*** helyett is ***-ovę*** képző fordul elő, mivel a tájszólásban az ún. preglas („a magánhangzók palatálissá válása”) hangváltozás nem ment végbe. A

szuffixumok nagy része határozott melléknévi alakokat hoz létre, ami a dialektus egyik alapvető sajátossága. A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban ***-enę*** szuffixum abban az esetben fordul elő, ha a melléknévi szót egyszótagos főnévből képezzük, az ***-en*** képző pedig a többszótagos főnevekből képzett származékszók esetén. A tájszólásban ***-ast, -alen*** szuffixumokkal képzett származékszók nem fordulnak elő, helyettük elöljárós szókapcsolatokat találunk (pl. *z 'gumęna, z gla'žǫÇne, z bla'ga:* stb.).

4.3.1.1.1.4. Tömegesség, valamivel bíró, valamivel ellátott

('ta:(k)šę, š'terę je 'pun 'č•vof > čar'v -i:vę)

-ęčę	*dę'nęčę;*
-ę:nę	*meg'lę:nę;*
-atnę	*s'la:natnę, s'renatnę, 'lü:jatnę, 'dinatnę, 'ža:Çfatnę;*
-natnę	*s'kuznatnę, s'la:mnatnę;*
-atę	*'lükńatę;*
-a:tę	*kos'ma:tę, sęk'la:tę, p(a)r'sa:tę, kęk'la:tę, gla'va:tę;*
-åtę	*tar'åtę, trav'åtę;*
-natę	*p'ra:šnatę, z've:Çzdnatę, 'rǫsnatę;*
-na:tę	*vlat'na:tę;*
-astę	*g'rüdastę, 'čǫbastę, f'le:Çkastę, 'dinastę, 'kǫckastę, 'kecastę, 'o:²kolastę, p'lečastę, 'pikastę, 'kǫndrastę, 'lükńastę, 'ro:²žastę, 'penastę, 'pikńastę, s'ko:²rd'astę, 'va:Çžastę, 'ža:Çfastę, 'pütastę, 'pa:nklękastę;*
-nastę	*bar'gåčnastę, p'lečnastę, g'rüdnastę, št'ra:fnastę;*
-avę	*'g•bavę 'püklavę, 'såjavę, čar'binavę, g'råbavę, 'čǫbavę, 'kǫndravę, 'šegavę, 'rǫńavę, 'cöndravę, 'åklavę, s'kålavę, p'lüzdravę, 'sålavę, 't•ńavę, s'linavę;*
-a:vę	*kar'va:vę, ža'la:vę/žę'la:vę, gęz'da:vę;*
-lavę	*s'mętlavę, s'm•dlavę, 's•dlavę, sta'gęčlavę;*
-i:vę	*vę'ši:vę, čar'vi:vę, plas'ni:vę/ples'ni:vę, vozg'ri:vę/vuzg'ri:vę, pla'ši:vę;*
-livę	*sramež'livę;*
-en	*po'ko:²ren, 'du:žen, 'pe:Çsačen, b'låten, s'pa:ren, 'påmeten, 'ba:naten;*

-aten *s'kuzaten;*

-aven *'dęlaven, 'sunčaven;*

-even *de'ženen/da'ženen;*

-iven *dobro'tiven, męlos'tiven;*

-o:²ven *vet'ro:²ven, gla'do:²ven;*

-aš *ba'd'üsaš, 'kecaš.*

A tájszólásban az irodalmi ***-at, -nat, -ast, -av, -iv*** stb. szuffixumok csak határozott alakban fordulnak elő: ***-atę, -natę, -astę, -avę, -ivę*** stb. A nyelvjárásban az egy-két példával előforduló ***-atę, -natę*** képzők mellett az ***-atnę, -natnę*** tájszólási jellegű szuffixumok is használatosak (*'dinatnę, 'ža:Çfatnę, s'kuznatnę, s'la:mnatnę*). E jelentéscsoportban tájszólási jellegzetességként jelenik meg az ***-iven*** szuffixum a *dobro'tiven, męlos'tiven* melléknevek esetén, a ***-livę*** képző a *sramež'livę* származékszónál, valamint magyar hatást tükröznek az ***-aš*** képzővel derivált adnominális melléknevek.

4.3.1.1.1.5. Betegállapot

('ta:(k)šę, š'terę 'ma: k'råste > k'råst -avę)

-avę *g'listavę,'gọbavę, d'rislavę, k'råstavę;*

-en *ras(s)'låjen;*

-aš *'åsmaš.*

4.3.1.1.1.6. Hasonlóság

('ta:(k)šę, š'terę je 'kåk 'ro:²ža > 'ro:²ž -nastę)

-ečę *mla'šečę, var'gečę;*

-skę *g'rọnskę, na'beskę, 'a:nd'elskę,'pa:verskę, 'xitlerskę, slo'venskę, 'kọńskę, vo'g•skę, tę'xinskę, cę'gåńskę, karč'ma:rskę, 'kü:ńskę, 'šo:²lskę, 'ženskę, šo'ferskę, 'semenskę, pla'minskę;*

-a:nskę *bo'ža:nskę;*

-ęnskę *'dęklęnskę, bę'ciklęnskę;*

-ę:nskę *pek'lę:nskę/pak'lę:nskę, 'pę:nskę;*

-oskę *'pọposkę, 'pọÇboskę;*

-škę *'dęklęškę, 'mọškę, 'bo:²toškę, 'våraškę;*

-a:tę	*gla'va:tę;*
-nastę	*'ro:²žnastę;*
-avę	*'rǫńavę;*
-en	*st'råšen, k'mę:čen, ko'ra:Çžen.*

A 'betegállapot' jelentéscsoportnál az ***-avę*** képző, a 'hasonlóság' jelentés esetén pedig a ***-skę*** szuffixum a leggyakoribb, a többi képző csak nagyon ritkán használatos. Mindkét csoportban sok magyar jövevényszó található, pl. *'la:zaš, 'na:txaš, 'xåd'maš, 'čöveš, 'åńaš, 'åpaš, 'fa:š stb.*

Melléknevek képzése elöljárós kapcsolatokból

A Rába-vidéki szlovén tájszólásban elöljárós szókapcsolatokból csak ritkán képzünk mellékneveket. Jelentés szempontjából a 'valamivel összefüggő, kapcsolatba hozható' csoporthoz sorolhatók: *'ta:(k)šę, š'terę je bres 'vöre > brez'vören, 'ta:(k)šę, š'terę žę'vę: po 'bo:²gę > po'bǫžen.*

brez	*brez'vören, brezb'rigen;*
do	*dopo'nęšńę;*
po	*po'bǫžen, pos'večenę.*

Főnévből képzett melléknevek hangsúlya

A főnevekből képzett melléknevek általában annyi hangsúllyal rendelkeznek, amennyi az ún. kiindulási tőben található: többnyire egyhangsúlyúak. A szótő hangsúlyát a szuffixumok megszüntethetik, ha azok hangsúlyosak, különben pedig vagy hangsúlyosak vagy hangsúlytalanok: *'ta:(k)šę (s) s'mọle > smo'la:tę, 'ta:(k)šę z 'gečmana > geč'mę:nę, 'ta:(k)šę z 'žide > 'židanę, 'ta:(k)šę s 'kukarce > 'kukarčnę, 'ta:(k)šę s s'låme > s'låmovę.* Néhány szuffixum hangsúlyos és hangsúlytalan, ilyen például az ***-avę / -a:vę*** *('g•bavę 'püklavę, 'såjavę, čar'binavę, 'čọbavę / kar'va:vę, ža'la:vę/žę'la:vę, gęz'da:vę;* ***-ęnskę / -ę:nskę*** *('dęklęnskę / pek'lę:nskę/pak'lę:nskę, 'pę:nskę).*

4.3.1.1.2. Melléknevek képzése igékből

Az igékből derivált melléknevek a következő módon elemezhetők: *'ša:ntavę < 'ta:(k)šę, š'terę 'ša:nta; š'påravę < 'ta:(k)šę, š'terę š'pa:ra; bo'gęčę < 'ta:(k)šę, š'terę sa/se bo'gi:; spa'lünę < 'ta:(k)šę, š'terę 'råt s'pi:; bata'žåstę < 'ta:(k)šę, š'terę bata'züje.*

Az igékből képzett melléknevek a szlovén irodalmi nyelvben öt jelentéscsoportot ölelnek fel (TOPORIŠIČ 2000), melyek közül a Rába-vidéki nyelvjárásban csak három fordul elő: 1. melléknévi igenevek *(bo'lęčę, bo'gęčę, skar'bęčę, mo'go:²čę, parmę'no:²čę, zo'zi:danę, 'kü:janę, spo'vędanę/spo'vödanę)*; 2. passzív melléknévi igenevek *(spoš'tüvanę, po'česanę, 'buÇtę, 'muÇtę);* 3. szándékot kifejező melléknevek *('gingavę, 'künclavę, 'ša:ntavę, 'd'eklavę, š'påraven, v'da:rd'enę).*

4.3.1.1.2.1. Melléknevek, keletkezésüket tekintve melléknévi igenevek

('ta:(k)šę, š'terę bo'li: > bo'l -ęčę)

-ęčę	*bo'lęčę, bo'gęčę, skar'bęčę, dę'nęčę/de'nęčę, smar'dęčę, vo'ńęčę, no'sęčę, go'ręčę, sto'jęčę, la'žęčę, sa'dęčę, mo'lęčę, zanda'ręčę, sar'bęčę;*
-o:²čę	*mo'go:²čę, parmę'no:²čę, v'ro:²čę, na'zo:²čę;*
-lę	*g'nilę, v'rełę;*
-nę	*pos'la:nę, zo'zi:danę, 'kü:janę, spo'vędanę, p're:Çk'da:nę, za'ma:zanę, na'pi:sanę,'vöp'la:čanę, s'pucanę, zap'ra:nę, za'dęlanę,*

z'me:Çšanę, 'pi:sanę, s'kọpanę, z'ri:banę, zo'sü:kanę, raz'rẹzanę, na'ma:lanę, z'vẹzanę, za'd'o:²kanę, pop'lückanę;

-anę *od'nešanę, zg'rižanę, 'pečanę;*

-enę *o'žeńenę, sk'låjenę, po'güblenę, parb'rọdd'enę, zaos'ta:ńenę, fk'ra:dd'enę, z'gińenę, za'kuńenę, na'rejenę, 'kåjenę/za'kåjenę, na'rẹ:dd'enę, zasm'rådd'enę, par'bü:dd'enę, za'mü:dd'enę, za'keld'enę, s'tisńenę, z'm•zd'enę, na'rọdd'enę, 'vöpo'čińenę zm'la:čenę, 'nåfčenę, 'någńenę, v'da:rd'enę, 'nüza'råščenę, po'tüld'enę, 'küplenę;*

-ę:nę *lüb'lẹ:nę/lẹb'lẹ:nę, kẹp'lẹ:nę, zgo'rẹ:nę, zala'tẹ:nę, pozab'lẹ:nę, navoš'kẹ:nę, raz'mẹ:nę;*

-tkę *šẹ'va:tkę, o'ra:tkę, parko'våtkę;*

-tę *par'bi:tę, ob'ritę, 'dọÇsam'lẹ:tę, zap're:Çtę, par'bitę, op're:Çtę, 'muÇtę, park'lẹ:tę, sk'ritę;*

-d'a:vę *žar'd'a:vę;*

-t *na'pit, 'züt, o'büt, ob'rit, zak'rit, 'dọÇsam'lẹ:t, sk'rit, raz'bit, za'šit, 'dọÇ'zẹ:t, op're:Çt, zapre:Çt, za'šit.*

A Rába-vidéki szlovén tájszólásban a melléknévi igenevek képzése hasonló képzőkkel történik, mint a szlovén irodalmi nyelvben, de nagy részük csak határozott alakban fordul elő. Tájszólási jelleget a *žar'd'a:vę* derivátum mutat. A melléknévi igenevek többnyire állapotot fejeznek ki.

4.3.1.1.2.2. Passzív melléknévi igenevek

('ta:(k)šę, š'teroga parst'ra:šęjo > parst'ra:š -enę)

Ezt a szóalkotási jelentést a tárgyesetet vonzó igék szenvedő melléknévi igenevei fejezik ki.

-anę *poš'tüvanę, po'česanę, zb'risanę, po'sejanę, par'vẹzanę, za'pelanę, par'sọlanę, z'ri:banę, o'lüpanę, pog'ro:²banę;*

-a:nę *poz'va:nę, pos'la:nę;*

-enę *po'kọšenę, p're:Çkpo'kọšenę, po'fa:ljenę, parst'ra:šenę, za'püščenę, po'såjenę, 'ta:za'püščenę, poz'la:čenę, o'k•ščenę, o'žeńenę,*

na'pọjenę 'ko:²lzag'råjenę, zag'råjenę, po'såjenę, par'sild'enę, na'puńenę, po'dọjenę, za'kuńenę;

-tę *'buÇtę, 'muÇtę.*

E jelentéscsoport valamennyi szuffixuma *-ę* magánhangzóra végződik, ami a melléknevek határozatlan alakjainak teljes kiszorítását mutatja, ugyanis a tájszólásban általában csak határozott melléknévi alakok fordulnak elő.

E csoportban a legtöbb származékszó ún. prefixumos igéből keletkezett: *po'česatę > po'česanę, zb'risatę > zb'risanę, par'vęzatę > par'vęzanę, zagra'di:tę > zag'råjenę, o'k•stętę > o'k•ščenę.* A jelentéscsoporton belül találunk ún. összetett igékből (határozószó és ige kapcsolatából) derivált melléknevek is: *'ta:zapęs'ti:tę > 'ta:za'püščenę, 'ko:²lzagra'di:tę > 'ko:²lzag'råjenę, p're:Çkpoko'si:tę > p're:Çkpo'kọšenę.*

4.3.1.1.2.3. Szándékot, hajlamot kifejező melléknevek

('ta:(k)šę, š'terę 'råt 'b•bla > 'b•bl -avę)

-ęčę *skar'bęčę, bo'gęčę, smar'dęčę;*

-d'enę *v'da:rd'enę;*

-lünę *spa'lünę;*

-åstę *bata'žåstę, škarb'låstę;*

-astę *k'låÇfastę, 'pikastę, š'pi:častę;*

-a:stę *razbę'ja:stę;*

-avę *'b•blavę, 'gingavę, 'künclavę, 'ša:ntavę, 'd'eklavę, š'k•klavę, 'ugavę, 'žibravę, p'lantavę, 'šåmlavę, 'råščavę, 's•šavę;*

-a:vę *d'ek'la:vę;*

-lavę *ra'ketlavę, lo'bọtlavę, dar'getlavę, 'pezdlavę, 'p•dlavę, tar'petlavę;*

-ivę *pla'šivę;*

-livę *pot(a)rp'livę, špot'livę;*

-aven *š'påraven, t'rü:den.*

A Rába-vidéki szlovén nyelvhasználatban e derivátumok esetében az **-avę** képző a leggyakoribb. A ***-lünę*** (*spa'lünę*), ***-lavę*** (*ra'ketlavę, 'pezdlavę*) és ***-livę*** (*pot(a)rp'livę, špot'livę*) képzők nyelvjárási jelleget mutatnak. E származékszók száma kevés, a nyelvjárás főként magyar jövevényszókkal helyettesíti őket, pl. *'ńåfogó:, 'fečegö:, 'kọmpatębęlęš, f'leksębęlęš stb.*

4.3.1.1.3. Melléknevek képzése határozószókból

A határozószókból képzett melléknevek esetén is a legáltalánosabb képzők fordulnak elő. A képzők vagy teljesen a határozószók végéhez kapcsolódnak, vagy pedig azok toldalékai elé kerülnek: *za'ma:n→ za'ma:nskę, 'la:nę → 'låńskę, 'råno → 'ra:nę, g'nes → g'nęšńę, f'čera → fče'ra:ńę, 'zåjak → 'za:d'en, 'lętos →'lętošńę, 'gǫrę→ go'reńę.* Az ilyen melléknevekre többnyire a kateri 'melyik' kérdőszóval kérdezünk, tehát egyes fajtákat jelölnek. Néhány példa:

-čę	*do'ma:čę;*
-skę	*'låńskę/'lånskę, za'ma:nskę;*
-nę	*'ra:nę, 'da:lečnę;*
-ńę	*g'nęšńę, fče'ra:ńę, p're:Çdńę, b'ližńę, s'po:²dńę, 'za:dńę, 'v•ńę;*
-eńę	*do'leńę, go'reńę;*
-šńę	*z'ra:ńšńę, zvü'ne:Çšńę, z'no:²traÇšńę, 'za:Çtręšńę;*
-en	*'za:d'en, p're:Çd'en, 'po:²'no:²čen, 'da:lečen, s're:Çd'en.*

4.3.1.2. Modifikációs melléknévképzés

Mellékneveket modifikációs szóképzéssel melléknévi szókból képezünk. A melléknevekből képzett származékszók a tőben előforduló melléknév tulajdonságának kisebb vagy nagyobb mértékét fejezik ki, emellett megjelölik az általánost az egyén tulajdonával szemben: *'lępšę < 'le:Çpę, 'ma:ńckę < 'ma:lę, 'dęklęnskę < 'dęklęn.* E melléknevek jelentéscsoportjai a következők: 1. kicsinyítés/becézés *('ma:ńckę)*, 2. nagyítás *(čama'råstę, bo'gęčnastę)*, 3. fokozás *('vę:kšę, 'šuršę, 'ü:šę, 'višęšę, 'nåčęšę, 'nižęšę)*, 4. általános tulajdon/hozzátartozás *('pǫÇbęnskę, 'dęklęnskę)*, 5. hasonlóság *('pǫÇbęnskę)*, 6. egyértelműbb besorolás *('ro:²zastę, 'lilastę)*, 7. nagyobb pontosság *('ta:(k)šę, 'kå(k)šę)*, 8. számnevesítés különböző fajtái *(d'vo:²ję/d'vǫję, t'ro:²ję/t'rǫję, 'pę:tę, 'pę:ta, 'pę:to)*.

4.3.1.2.1. Kicsinyítés, ill. becézés

(ca'lo:² 'ma:lę > 'ma:ń -ckę)

-ckę	*'ma:ńckę;*

-čkę *'ma:lęčkę.*

4.3.1.2.2. Nagyítás

(ca'lo:² bo'gęčę > bo'gęč -nastę)

-a:nskę *star'ša:nskę, grob(ę)'ja:nskę;*

-åstę *čama'råstę, bata'žåstę;*

-astę *p'ra:šnastę, g'rüdnastę, koš'kicnastę, 'ro:²žnastę;*

-a:stę *kęsa'la:stę;*

-nastę *bo'gęčnastę;*

-livę *ft(a)rd'livę;*

-iten *čüdo'viten;*

-aven *ž'męčaven, 'tü:čaven;*

-e:iven *med'le:Çven/mad'le:Çven;*

-o:uven *gla'do:²ven, vöt'ro:²ven, med'lo:²ven;*

-ovit *rodo'vit.*

4.3.1.2.3. A tulajdonság nagyobb foka

('bọle 'vo:²sek > vos'k - e:Çšę)

-e:Çšę *boga'te:Çšę, top'le:Çšę, sta're:Çšę, vos'ke:Çšę, la'že:Çšę, no've:Çšę, g'vüš'ne:Çšę, čed'ne:Çšę, čęs'te:Çšę, fa'le:Çšę, sreč'ne:Çšę, par'ne:Çšę;*

-šę *'lępšę, 'vę:kšę, 'šuršę, 'ü:šę, k'rępšę, g'lọpšę, d'råkšę, 'åkšę, 'du:kšę, 'bo:²kšę, 'męńšę, m'la:Çšę;*

-ęšę *'višęšę, 'na:čęšę/'nåčęšę, 'nižęšę, 'ležęšę, b'ližęšę, k'ra:čęšę.*

4.3.1.2.4. Általános tulajdon vagy hozzátartozás az egyén tulajdonával szemben

('ta:(k)šę, š'terę je 'dęklęn > 'dęklęn -skę)

-skę *'pọÇbęnskę, slo'venskę, 'pọÇbo(f)ske, b'råtoskę, 'ọčęnskę, 'sestręnskę;*

-ovę *b'råtovę, 'zetovę.*

4.3.1.2.5. Hasonlóság

(’ta:(k)šę, š’terę je’pọÇbo(f) > ’pọÇbo(f) -skę)

-skę *’pọÇbęnskę, ’pọÇbo(f)skę, ’dęklęnskę.*

4.3.1.2.6. A szó egyértelműbb besorolása a melléknevek közé

(’ta:(k)šę, š’terę je ’ro:²za > ’ro:²z -astę)

-skę *’mešterskę;*

-anskę *’duplanskę;*

-astę *’ro:²zastę, ’lilastę, ’sürkastę, ’tupastę;*

-en *’lędęčen, ’xirošen, ba’tężen, bat’riven, ’sunčaven, ’sükęšen, ’påtenten, ’öročen, ’båjošen;*

-aš *’pepętaš, p’rimaš.*

4.3.1.2.7. Pontosabb, ill. érzelmileg jelölt jelentés

-šę *’ta:(k)šę, ’kå(k)šę, ’ni(k)šę, ’ke²šę.*

4.3.1.2.8. Nem tőszámnevek

Tőszámnevekből képezzük a *d’vo:²ję/d’vọję, t’ro:²ję/t’rọję* ún. megkülönböztető számneveket, hasonlóan a sorszámneveket is, mégpedig az adott nem melléknévi végződésével *(’pę:t →’pę:tę -a, -o; ’šę:stę -a -o, ’o:²smę -a -o, dva’na:Çstę -a -o, ’pę:da’sę:tę -a -o, da’vę:da’sę:tę -a -o stb.).* A számnevek közül sajátos alakokkal rendelkeznek a *’p•vę, d’rugę/d’rügę, t’rę:tt’ę, š’t•tę* sorszámnevek.

4.3.2. Melléknévi szavak összetétele

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban a melléknévi szavak összetétele igen ritka. Az összetett mellékneveket vagy interfixummal és szuffixummal alkotjuk, vagy csak interfixummal.

4.3.2.1. Interfixummal és szuffixummal alkotott összetett melléknevek

A szlovén irodalmi nyelvben (TOPORIŠIČ 2000b: 206) az interfixummal és szuffixummal alkotott összetett melléknevek három csoportját különböztetjük meg: ige és főnév, melléknév és főnév, valamint két főnév kapcsolatából álló összetett melléknevek. A Rába-vidéki szlovén tájszólásban csak ige és főnév kapcsolatából *(pl. 'ta:(k)šę, š'terę sa/se bo'gi: bo'ga: > bo'ga:bo'gęčę, 'ta:(k)šę, š'terę sa/se ro'di: e'dinę > e'dino'rǫjenę)*, valamint melléknév és főnév kapcsolatából *(pl. 'ta:(k)šę 'večen na 'vöke > 'vekę'večen, 'ta:(k)šę z 'go:²lo g'la:vo > 'go:²log'lavę)* álló összetett melléknevekre találunk néhány példát, csak főnevekből álló összetett melléknevek a tájszólásban nem fordulnak elő.

4.3.2.1.1. Összetett melléknevek ige és főnév kapcsolatából

('ta:(k)šę, š'terę sa/se bo'gi: bo'ga: > bo'ga:bo'gęčę)

-ę *bo'ga:bo'gęčę, e'dino'rǫjenę;*

-en *b'lågos'lǫven, 'ǫči'vesen.*

4.3.2.1.2. Összetett melléknevek melléknév és főnév kapcsolatából

('ta:(k)šę z 'go:²lo g'la:vo > 'go:²log'lavę)

-ę *'go:²log'lavę, š'tirękęk'la:tę;*

-en *'vekę'večen, 'fa:lev're:Çden.*

4.3.2.2. Csak interfixummal alkotott összetett melléknevek

Az ún. csak interfixummal alkotott összetett melléknevek két vagy több melléknévi szó kapcsolatából jönnek létre, amelyek alárendelő vagy mellérendelő viszonyban állnak egymással. A tájszólásban összesen két ilyen jellegű összetett melléknevet találtam: *'rinskoka'to:²lęškę < 'rinskę ka'to:²lęškę, 'č•no-'be:Çlę < 'č(a)ren pa 'be:Çlę.*

A tájszólásban az összetett szavak helyett szókapcsolatok, körülírások vagy magyar jövevényszók használatosak.

A melléknévi összetett szavak hangsúlya

A Rába-vidéki nyelvjárásban valamennyi összetett melléknévnek két hangsúlya van (*'go:²log'lavę, š'tirękęk'la:tę, 'vekę'večen, 'fa:lev're:Çden*), eltérően a szlovén irodalmi nyelvtől, ahol az interfixummal és szuffixummal alkotott összetett szavak általában csak egy hangsúllyal rendelkeznek, pl. *bistrogléd, enakobárven, dolgoúh, novoméški stb.* (vö. TOPORIŠIČ 2000b: 208)

4.3.3. Melléknévi szavak képzése prefixummal

A tájszólásban a prefixummal képzett melléknevek is nagyon ritkán fordulnak elő. Összesen négy prefixumra korlátozódnak, köztük szerepel a felsőfok jele[34] is.

na- *nas'rečen, na'du:žen, nas'ra:men, nas'påmeten, na'vọlen, na'mę:ren, na'ma:ren, na'våren;*

na:Ç- *'na:Ç'ü:šę, 'na:Çk'rępšę, 'na:Çg'lọpšę, 'na:Çd'råkšę, 'na:Çsta're:Çšę, 'na:Çvos'ke:Çšę, 'na:Çla'že:Çšę, 'na:Çno've:Çšę, 'na:Çlago've:Çšę, 'na:Ç'bo:²kšę, 'na:Ç'męńšę, 'na:Çfa'le:Çšę, 'na:Çblę'ža:ńę, 'na:Çs'le:Çdńę;*

ni- *'ništarnę, 'ni(k)šę, 'nikak;*

pre- *prem'la:dę, pres'ta:rę, pred'ra:gę, pre'le:Çpę, pregęz'da:vę, pregrob'ja:nskę.*

A tájszólásban e csoportba sorolhatnánk a melléknevek tagadott alakjait is:

ne:Ç- *'ne:Çm'la:dę, 'ne:Çz're:Çlę, 'ne:Ç'g•dę, 'ne:Ç'pọznanę, 'ne:Çk'ri:vę, 'ne:Çza'lę:nę, 'ne:Ç'le:Çpę, 'ne:Çs'ta:rę, 'ne:Ç'či:stę stb.*

Hangsúlyozás szempontjából a melléknév felsőfokú alakjai és a tagadott melléknevek két hangsúllyal rendelkeznek, a többi prefixum, eltérően az irodalmi nyelvtől, hangsúlytalan.

4.3.4. Melléknévi szavak ún. szervetlen összetétele

[34] A szlovén nyelvben a melléknevek közép-, ill. felsőfokú alakjainak létrehozása a szóalkotáshoz tartozik.

Ún. szervetlen összetétellel alkotott melléknév a nyelvjárásban alig található *(’nikaneÇv’re:Çden, ’ta:(k)še’fęle, ’ọvaške’fęle, ’več’fęle, sefa’lę:, zovgas’ve:Çta, zvün’rę:den, na’za:Çva’lọn, nap’re:Çva’lọn).* A szervetlen szóösszetétel viszont gyakori a számneveknél. Így képezzük a számok elnevezéseit az egyik tízestől a másikig, húsztól negyvenig, hasonlóan a tízesek kifejezéseit negyventől tovább és a százasok elnevezéseit kétszáztól tovább: *’edend’våÇstę, d’va:d’våÇstę, t’ri:d’våÇstę, ’sedemd’våÇstę, d’va:t’rę:stę, ’ọsant’rę:stę, da’vę:tt’rę:stę,…; ’pę:da’sę:t, da’vę:da’sę:t…; d’ve:Çs’to:², t’ri:s’to:², ’sedens’to:², ’ọsans’to:²…*

Eredetileg így keletkeztek az egyes számok tizenegytől húszig *(ede’na:Çsat, dva’na:Çsat, devet’na:Çsat/davet’na:Çsat)*, valamint a húsz *(d’våÇstę)* és a harminc *(t’rę:stę)* kifejezések. Ma a ***-na:Çsat*** „szócskát” képzőnek tekintjük, hasonlóan a ***-(Ç)stę*** végződéshez. A csoporthoz közel állnak a tízesek és egyesek kapcsolatai (negyventől kezdve), a százasok és egyesek, ill. az ezresek és egyesek kapcsolatai: *’pę:da’sę:t ’pę:t, š’tirda’sę:t ’eden, s’to:² d’va:, s’to:² t’ri:, ’gezaro t’ri:, ’gezaro š’tirę stb.*

Az ún. szervetlen szóösszetétellel alkotott melléknevek általában annyi hangsúllyal rendelkeznek, ahány az ún. kiindulási tőben szerepelt (*’ta:(k)še’fęle, ’ọvaške’fęle, ’več’fęle*). Előfordulhat azonban, hogy egy-egy hangsúly az új szó alkotása során elveszik: *sefa’lę:, zovgas’ve:Çta, zvün’rę:den.*

A tájszólásban az összetett számnevek valamennyi alkotóelem hangsúlyát megőrzik, pl. *t’ri:d’våÇstę, ’sedemd’våÇstę, d’va:t’rę:stę, ’ọsant’rę:stę stb.*

4.4. Igék alkotása

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban igéket szuffixumos szóképzéssel, azaz általános és modifikációs szóképzéssel, valamint szerves szóösszetétellel alkotunk. Ezt a szófajt nem képezzük viszont sem az ún. valódi prefixumos[35] szóképzéssel, sem pedig a szervetlen szóösszetétellel.

4.4.1. Igeképzés

[35] Jože TOPORIŠIČ a szóalkotásról szóló legújabb nyelvészeti munkájában azt a szóképzést nevezi valódi prefixumos igeképzésnek, amelyben prefixum fejezi ki a kiindulási szókapcsolatban előforduló autoszemantikus szót. Pl. *prednaročiti* < *poprej naročiti.*(2000: 227)

4.4.1.1. Általános igeképzés

A képzett igék szótövében előfordulhat: 1. főnév, 2. melléknév, 3. indulatszó, 4. elöljárós szókapcsolat főnévvel, ill. igével, 5. valamilyen más alak, ige és egyéb:

1. *’vẹ:rtẹvatẹ, g’ro:²batẹ, ’biksatẹ, ’cimpratẹ;*
2. *obo’gåtẹtẹ, la’di:tẹ, b’låtnẹtẹ, ’č•nẹtẹ;*
3. *’čifkatẹ, k’ruknẹvatẹ, ’čọpkatẹ,’pufkatẹ, ’fü:čkatẹ;*
4. *par’nestẹ, od’nestẹ, ob’rẹzatẹ, o’lüpatẹ;*
5. *’eckatẹ, ’ickatẹ, ’xọkuspokusovatẹ;*
6. *’buÇtẹ sa/se, ’mislẹtẹ sẹ, par’mislẹtẹ sẹ, za’nestẹ sa/se.*

4.4.1.1.1. Igék képzése főnevekből

1. azt tesz, amit a szótő jelöl/vmit csinál, tesz:
   (’dẹlatẹ d’rọptine > drop’tinẹtẹ)
   -atẹ *g’ro:²batẹ, s’ta:patẹ, ro’ga:tatẹ, lo’ma:tatẹ, ob’liskatẹ, ’lükńatẹ, ’påcatẹ, ša’ro:²tatẹ;*
   -ẹvatẹ *’påkẹvatẹ;*
   -nẹvatẹ *s’mẹtnẹvatẹ, ’påcnẹvatẹ;*
   -ẹtẹ *g’re:Çšẹtẹ, drop’tinẹtẹ, ’rånẹtẹ, p’ra:šẹtẹ;*
   -i:tẹ *ro’bi:tẹ, gra’ši:tẹ, papa’li:tẹ.*
2. az, amit a tő jelöl/vmilyen minőségben vagy vkinek, vminek a szerepében működik:
   (’bitẹ k’rå² > kra’lüvatẹ)
   -atẹ *ko’ra:catẹ;*
   -ẹvatẹ *’ko:²dẹvatẹ, ’vẹ:rtẹvatẹ, pa(Ç)’da:šẹvatẹ;*
   -üvatẹ *kra’lüvatẹ, gospo’düvatẹ, var’güvatẹ, bot’rüvatẹ;*
   -ẹtẹ *sve’dọčẹtẹ, ma’sa:rẹtẹ, pa(Ç)’da:šẹtẹ, kur’va:rẹtẹ;*
   -nẹtẹ *’pa:Çznẹtẹ.*

3. kapcsolatban áll azzal, amit a szótő jelöl/vmivel működik, dolgozik:
   (’dẹlatẹ s p’lügon > p’lüžẹtẹ)
   -åtẹ *garb’låtẹ;*

-atę *k'ra:mpatę, p'rencatę, 'čǫbatę, 'žågatę, lo'påtatę, d'ro:²tatę, 'pe:Çglatę, va'lękatę;*

-ęvatę *bo'bęnęvatę;*

-nęvatę *lo'påtnęvatę;*

-üvatę *bę'čüvatę;*

-ętę *p'lüžętę;*

-i:tę *ko'si:tę.*

4. kapcsolatban áll azzal, amit a szótő jelöl/vmivel ellát, illet:

('dåtę/'da:vatę g'nǫ:Ç > gno'ji:tę)

-åtę *potko'våtę;*

-atę *'biksatę, 'cimpratę, 'fa:rbatę, 'fęrmatę, k'rǫnatę, 'fe:Çfratę, 'ža:Çfatę, 'p•platę;*

-ęratę *pata'nęratę, bomba'dęratę, asfal'tęratę;*

-ęvatę *'cinęvatę;*

-nęvatę *'pa:cnęvatę, pe'ča:tnęvatę;*

-ętę *'ra:nętę, 'męrętę, 'k•mętę, 'melętę;*

-i:tę *gno'ji:tę, so'li:tę.*

5. a szótő jelentésével működtetett ige:

('dęlatę k'låÇfe > kla'fåtę)

-åtę *kla'fåtę;*

-atę *k'låÇfatę, p'süvatę, k'ričatę, 'cǫnatę;*

-ęvatę *'råÇžęvatę;*

-üvatę *znama'nüvatę;*

-i:tę *čama'ri:tę.*

6. rendelkezik azzal, amit a tő jelöl/vmit birtokol:

('mętę g'la:t > gla'düvatę)

-atę *d'ri:statę, 'sijatę, va'čęrd'atę;*

-ęvatę *o'bödęvatę;*

-ovatę *'påmetovatę;*

-üvatę *gla'düvatę.*

7. a főnévi tő a folyamatot fejezi ki:

   ('dęlatę 'dež > deže'våtę)

   -åtę *deže'våtę;*

   -atę *ob'liskatę.*

4.4.1.1.2. Igék képzése melléknevekből

1. olyanná tesz, mint ahogy a tő jelöli/vmilyenné tesz:

   ('dęlatę 'kåÇ 'čisto > 'čistętę)

   -atę *'xe:Çcatę, 'mǫčatę, 'råvnatę, f'riškatę, k'rępčatę, po'višatę, 'lępšatę, 'dukšatę, g'lǫpšatę,'bo:²kšatę, 'üjšatę*[36]*;*

   -ętę *b'rejętę, b'låtnętę, 'č•nętę, m'råzętę, sm'rådętę, 'čistętę, 'bistrętę, 're:Çtčętę, p'ra:znętę, k'ra:tętę, t're:Çznętę, 'g•dętę, s've:Çtętę, 'ǫstrętę, 'be:Çlętę, 's•šętę;*

   -i:tę *la'di:tę, mar'zi:tę, bat'ri:tę, mla'di:tę, dro'bi:tę. pla'ši:tę, sę'ši:tę, mę'di:tę.*

2. olyan, mint ahogy a tő jelöli:

   ('bitę 'no:²rę > no'rętę)

   -tę *kar'våftę;*

   -atę *'ša:ntatę;*

   -a:vatę *zbes'ńa:vatę;*

   -ęvatę *ma'ńa:ręvatę, pe'dęntnęvatę;*

   -üvatę *bete'žüvatę/bate'žüvatę, srame'žüvatę, mod'rüvatę, zbes'ńüvatę, mę'lüvatę;*

   -ętę *no'rętę, 'čednętę sa/se, zbes'nętę, žę'vętę, m'råzętę, ma'ńa:rętę;*

   -i:tę *čed'ni:tę sa/se, mod'ri:tę sa/se, mę'di:tę sa/se, mla'di:tę sa/se.*

3. olyanná lesz, mint ahogy a tő jelöli/vmilyenné lesz:

   (g'ra:tatę dar'vęnę > drava'nętę)

---

[36] A szintaktikai alapban fokozott (modifikált) melléknevek is előfordulhatnak, pl. *'dukšatę ← 'dęlatę 'kåÇ 'dukšo, 'bo:²kšatę ← 'dęlatę 'kåÇ 'bo:²kšo, 'üjšatę ← 'dęlatę 'kåÇ 'üjšo. (vö. EMBERSICS 2003a: 96)*

-atę *po'bo:²kšatę sa/se, 'lępšatę, po'du:kšatę;*

-a:vatę *zbęs'ńa:vatę, skęs'ńa:vatę;*

-ętę *st're:Çznętę, os'le:Çpętę, g'nilętę, plas'nivętę, z'm•znętę, obo'gåtętę, zala'nętę/zele'nętę, s'ki:snętę, z'bęsnętę, drava'nętę, ra'd'åvętę, potem'nętę;*

-nętę *og'lüpnętę, os'lępnętę;*

-i:tę *vad'ri:tę sa/se, sę'ši:tę sa/se.*

4.4.1.1.3. Igék képzése indulatszókból

Az indulatszóból képzett igék jelentései:
('dęlatę č'ričk > č'ričkatę)

1. hallható jel, benyomás, melyet tárgy idéz elő:

-atę *č'ričkatę, 'xa:matę, 'pa:patę, k'lükatę, šk'ra:batę, co'pǫtatę;*

-gatę *'cingatę;*

-katę *'čǫpkatę,'pufkatę, 'fü:čkatę, t'råpkatę, 'f•nckatę, č'repkatę, 'lǫskatę;*

-ńatę *'šo:²šńatę;*

-nęvatę *'tütnęvatę;*

-ętę *'cinętę, f(a)r'nętę, šu'mętę;*

-nętę *'čǫpnętę, 'pufnętę, k'lüknętę, 'fü:čnętę, p'rečnętę, p'låčnętę, 'bufnętę, 'čåtnętę/'čǫtnętę, č'repnętę.*

2. élőlény hangja (megszólalása):

-åtę *bla'd'åtę;*

-atę *ra'ketatę sa/se, koko'da:katę,'x•zatę, cvę'ketatę, k'rukatę;*

-a:tę *bla'd'a:tę;*

-latę *'b•blatę;*

-katę *kar'ńa:nfkatę, 'čifkatę, 'mü:katę, b'leckatę;*

-nęvatę *k'ruknęvatę;*

-ętę *b'rülętę.*

3. mozgást kísérő hang:

-nętę *'ta:'fučnętę, 'ta:f'luknętę.*

4. kinetikus cselekvést, tevékenységet kísérő hang:

-etatę *dar'getatę, skla'petatę.*

5. jellegzetes hangon beszél:

-atę *far'ducatę, 'd'ufkatę, 'f•fńatę;*

-katę *'ęńckatę, 'fukatę, 'eckatę, 'ickatę, 'f•katę;*

-latę *'b•blatę;*

-ęvatę *be'šötnęvatę;*

-nęvatę *t'ro:²čnęvatę, ala'męntnęvatę;*

-ovatę *'xokuspokusovatę;*

-ętę *'muvętę;*

-åvętę *mar'ńåvętę.*

4.4.1.1.4. Igék képzése igékből

Igéket igékből ún. általános és modifikációs szóképzéssel képezünk. Az általános szóképzésnek két fajtáját különböztetjük meg: 1. igék képzése elöljárószókkal (*nab'råtę, nagarb'låtę, nako'si:tę, ot'pelatę, odv'le:Çčtę, od'nestę*); 2. igék képzése szabad morfémákkal (*'vüpatę sę, po'so:²dętę sę, za'pǫnętę sę*). Hasonló módon a modifikációs szóképzésnél is két típus különül el: 1. folyamatos igék képzése befejezett igékből és fordítva (*s'kǫčtę - s'ka:katę, z'dignętę - z'digatę, nap'lestę - nap'le:Çtatę*); 2. kicsinyítő, becéző stb. értelmű modifikációk (*'d'åÇckatę,'d'ufkatę*).

4.4.1.1.4.1. Igék képzése igékből elöljárószókkal

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az irodalmi nyelvben előforduló idegen eredetű prefixumok közül csak a **dis-** és az **inter-** fordul elő, de mindegyik csak egy-egy példával (*disę'da:lnęvatę, inter'nęratę*). A szlovén eredetűek döntő többsége a tájszólásban is megtalálható (kivételt képeznek az **iz-, izpo-, izpod-, izpre-, nad-, spod-, spre-, pred-, pro-, re-, u-** prefixumok), mindegyik jelentéscsoportra azonban nem találunk példát. Az alábbi prefixumok megváltoztatják a tőben előforduló igék jelentéseit, az ún. igei szuffixumokra viszont nincsenek hatással.

dis- prefixum

1. eltávozik, elkülönül:

   disę'da:lnęvatę.

do- prefixum

1. a cselekvést térben és időben adott, meghatározott helyre juttatja:

   do'sęgnętę (do);

2. a végére jut vmi, vagy hozzáad vmit:

   do'le:Çvatę, do'sipatę;

3. a cselekvés sikerrel jár:

   dopo'vödatę/dopo'vędatę, do'mislętę sa/se, do'teknętę sa/se, do'čåkatę, do'sęgnętę;

4. átvitt jelentés:

dola'tętę, dopęs'ti:tę.

inter- prefixum

1. vhová kerül:

inter'nęratę.

na- prefixum

1. vminek a felszínére irányul/irányít:

na'måzatę, na'sipatę, na'sa:jatę, na'ma:latę;

2. a cselekvést elkezdi, kis mértékben végrehajtja:

na'ręzatę, na't•gatę, na'v•tatę, na'žågatę, na'lågatę;

3. adott, meghatározott mértéket elér:

nab'råtę, nagarb'låtę, nako'si:tę, nalo'vi:tę, nak'låtę, nam'la:tętę, nam'lętę, nado'gi:tę, na'ko:²dęvatę, na'bi:tę, nab'rü:stę, na'cifratę;

4. a cselekvést teljes mértékben végrehajtja:

na'gęstę sa/se, na'pitę sa/se, nas'påtę sa/se, nafar'ducnętę sa/se;

5. vmire megtanít, vmit elsajátít:

naf'čitę sa/se, na'våttę (sa/se);

6. vmit csak befejez:

na'pi:satę, naro'di:tę sa/se, nab'rü:stę, napo'gi:tę, na'mǫčtę;

7. új jelentés, átvitt jelentés:

na'påstę, na'pelatę, 'na:Çtę.

o-/ob- prefixum

1. vmi köré irányul/irányít:

o'denętę, o'pa:šatę, o'sipatę;

2. vmit eltalál:

obar'no:²tę sa/se na, o'bęsętę, oš'la:tatę;

3. kezdeti állapotban marad:

ob'd•žatę;

4. vmit elveszít, vkit vmitől megfoszt:

ob'ręzatę, obra'za:vatę, o'lüpatę;

5. vmit befejez:

ob'la:datę, o'k•stętę, o'ženętę sa/se, ož'meknętę, osmo'di:tę.

od- prefixum

1. eltávolodik, elválik vmitől:

   o'di:tę, op're:Çtę, ot'pę:ratę, od'vę:zatę, odla'tętę, ot'pelatę sa/se;

2. mozgás során vmit tesz:

   ot'füčkatę;

3. vmit végrehajt, befejez:

   ot'küptę;

4. vmit vhová elszállít:

   ot'pelatę, odv'le:Çčtę, od'nestę;

5. „cselekvést" érvénytelenít:

   otpo'vędatę sa/se;

6. cselekvést hasonló cselekvéssel viszonoz:

   odgo'va:rd'atę.

par-[1] prefixum (az irodalmi **pre-** helyett)[37]

1. egyik helyről a másikra irányít vmin át/keresztül:

   par'žågatę, parg'ristę, par'sękatę, parca'di:tę, par'rękatę;

2. vmit egyik helyről a másikra áthelyez:

   par'to:²čtę, par'bę:ratę, parca'di:tę, parla'd'a:tę, park'la:jatę, parsa'di:tę;

3. bizonyos ideig vagy még tovább tart:

   pars'ta:tę, parb'rędętę;

4. mértéket túllép, magas fokot elér:

   parso'li:tę, parmę'no:²tę, parg're:Çšętę, pargra'ši:tę, parp'råtę;

5. a cselekvés sikerrel jár:

   parbę'di:tę, parb'rędętę sa/se, par'lükńatę;

6. vmit befejez:

   par'rębatę, parb'råtę, par'dumbatę;

7. részekre oszt:

   par'rękatę.

[37] Az irodalmi **pre-, pri-** prefixumok hangsúlytalan magánhangzója redukálódott, elveszett, majd az így létrejött szótagképző • vokális és konzonális részre bomlott (**pre-, pri- > p•- > par-**).

par-[2] prefixum (az irodalmi **pri-** helyett)

1. vmihez közeledik, vmit hozzátesz:

   parg'nåtę, parla'tętę, par'nestę, par'pelatę, parp'låvatę, par'vę:zatę, parz'våtę;

2. a cselekvést mozgás közben hajtja végre:

   par'füčkatę, parlo'ma:tatę, parka'di:tę, parko'ba:catę sa/se, par'čifkatę, pard'ręgatę, par'd'åÇckatę, par'f•nckatę;

3. vmit vmilyen cselekvéssel megszerez:

   par'dęlatę, par'ko:²dęvatę, par'vę:rtęvatę, parš'pa:ratę;

4. a cselekvést kismértékben vagy nem teljesen hajtja végre:

   parsmo'di:tę;

5. befejezettség:

   par'petętę sa/se, parp'råvętę.

po- prefixum

1. kisebb kiterjedésre, terjedelemre korlátoz:

   po'fudnętę, po'ču:Çsnętę;

2. a cselekvést különböző időkben vagy különböző helyeken végzi:

   po'se:Çdatę, posa'da:vatę, pos'ta:vlatę sa/se, pola'ža:vatę, posta'ńa:vatę;

3. a cselekvést különböző szubjektumokkal vagy különböző tárgyakon fokozatosan végzi:

   pok'låtę, pom're:Çtę, postar'li:tę, polo'vi:tę, po'pådnotę, po'ga:jatę (sa/se);

4. a cselekvést elkezdi:

   pog'nåtę, pola'tętę, po'tęgnętę, po'težętę, po'teknętę sa/se, po'nü:jatę;

5. a cselekvést befejezi:

   poga'si:tę, pogę'bi:tę, posa'di:tę, po'ka:zatę, po'kopatę, podo'gi:tę, pogę'bi:tę sa/se, po'bo:²kšatę sa/se, po'sentę, po'fa:lętę, požʼre:Çtę, po'zęptę, po'česatę, pob'råtę;

6. felül/a felületen történik:

po'fa:rbatę, pola'd'åtę/pola'd'a:tę, pošp'rickatę, poso'li:tę, po'cimpratę, po'be:Çlętę.

spo- prefixum

1. nagy mérték:

spok'låtę, spo'lǫkatę, spolo'vi:tę, spot're:Çtę, spom're:Çtę;

2. kezdet:

s'pǫznatę.

pod- prefixum

1. a cselekvést vminek az alsó vagy belső felületén végzi:

pod'lǫžętę, pod'lågatę, pot'pi:satę, pot'pę:ratę, potko'våtę, pod'rę̨zatę;

2. a cselekvést vmilyen szinten titokban végzi:

podo'råtę, pod'mitętę, podme'ta:vatę, pod'metatę.

pre- prefixum

1. mértéket túllép, magas fokot elér:

pre'fa:lętę sa/se, preb'rę:čatę.

pri- prefixum

1. vmihez közeledik:

p'ri:tę, p'ri:mlętę.

raz- prefixum

1. elválaszt, különböző oldalakra vagy helyekre irányít/irányul:

razg'nåtę, ras't•gatę, raz'bi:tę, raz'metatę, raz'måzatę, ra(s)'sękatę, ra(s)'sipatę, ras'finętę, ras'kåpčętę, raz'b•satę;

2. a megelőző cselekvés eredményét érvényteleníti:

raz'mǫtatę, raz'vę:zatę, ra(s)šk'rǫbatę;

3. a cselekvés intenzív fokát éri el:

razm'råzętę sa/se, ra(s)sla'di:tę, rasčama'ri:tę;

4. a cselekvést elkezdi vagy befejezi:

razd'ra:žętę, razd'ro:²b(ę)tę, razdro'bi:tę, ras'pǫkatę, raz'lo:²čtę, ras'ka:latę, ras'ta:latę, razg'la:stę;

5. szétszed, szétválaszt:

ras'tučtę, ras'pa:ratę, ras'cǫtatę, raz'rǫńatę, raz'rǫbatę, ras'f•čkatę, razdar'va:rętę, ras'ka:latę, razmo'ži:tę;

6. észlel, érzékel, megmagyaráz:

raz'mętę, raz'lǫžętę, rasto'måč(ę)tę.

s-/sa- prefixum (a **z-** prefixum zöngétlen variánsa)

1. lefelé történő mozgás:

s'pådnętę, sko'ba:catę sa/se;

2. vmit befejez:

s'kü:jatę, s'ko:²patę, s'pi:satę, st're:Çtę, s'kǫpatę, s'pečtę, sam'lętę, spar'nętę, star'petatę, s'pǫnętę sa/se, sag'rętę.

3. megsemmisít, elhasznál, tönkretesz/-megy:

sfa'li:tę, s'fundatę, s'ki:snętę, s'ki:patę;

4. a cselekvés kezdete:

sk'lǫnkatę, skarš'låtę, s'kåšlatę.

v-/f- [38] prefixum

1. vmibe helyez, állít, kerül, hatol…:

v'dår(ę)tę, vd'regnętę, fca'pi:tę;

2. vmit vmibe helyez, tesz...:

vla'd'a:tę, vla'd'åtę;

3. befejezettség:

fk'rådnętę, f't•nętę, f'čåkatę sa/se.

vo-/vu- prefixum (az irodalmi **u-** megfelelője)[39]

1. lefelé, felfelé, félre vagy ide-oda mozgat, mozog:

[38] A tájszólásban a **v-** prefixum zöngétlen megfelelője az **f-**, amely zöngétlen mássalhangzók előtt fordul elő (pl. *fk'rådnętę, f't•nętę, f'čåkatę sa/se*).

[39] A Rába-vidéki nyelvjárásban az irodalmi **u-** prefixum előtt protetikus *v* jelenik meg (**u- > vu-/vo-**), pl. *vož'gåtę/vuž'gåtę, vož'ga:tę/vuž'ga:tę.*

vo'gåsnętę, 'vuÇtę, vož'gåtę/vuž'gåtę, vož'ga:tę/vuž'ga:tę, vo'ži:gatę, vo'gi:batę.

z- prefixum

1. lefelé vagy félre történő mozgás:

   zla'tętę, zb'risatę, z'mitę, z'bi:tę, z'lü:ščętę;

2. megsemmisít, elhasznál, tönkretesz/-megy:

   zgo'rętę, zg'ri:stę, z'gintę, zgę'bi:tę, z'm•znętę, zmant'råtę, z'nücatę;

3. különböző helyekről egybegyűjt, egyesít:

   zb'råtę, z'bę:ratę, z'vę:zatę, zg'ro:²žatę;

4. vmit elkezd vagy befejez:

   zgar'ma:vatę, zdę'xa:vatę, zo'råtę, z'mo:²tętę, zg'råbętę, zbę'di:tę, z'råstę, z'bęsnętę, z'd•žatę, zgo'tǫvętę, z'gu:čatę, z'luftatę.

zo- prefixum (az irodalmi **po-** helyett fordul elő)

1. vmit befejez:

   zo'pi:tatę, zost're:Çlatę, zo'sękatę.

za- prefixum

1. vmi mögé áll, állít, helyez:

   zaos'tåtę, zaos'ta:tę;

2. vmivel befed, betakar:

   za'sipatę, za'keltę, zap're:Çtę, za'pę:ratę, zap'låčętę, za'teknętę, zap'la:čatę, za'måzatę, za'mestę, zako'våtę;

3. nem kívánt állapotot idéz elő:

   za'gu:čatę sa/se, zara'čunatę sa/se, zab'lo:²dętę, zako'våtę, za'pelatę, za'fušatę;

4. vmit elveszít, eltékozol:

   za'vę:rtęvatę, zaš'pilatę, zap'råvętę, zap'ra:vlatę, zada'vi:tę sa/se, za'lęštę, za'pitę, za'gęstę;

5. vmit kap, átvesz, lefoglal:

   zas'lüštę;

6. a cselekvést útközben végzi el:

zab'lo:²dętę, za'pelatę;

7. a cselekvést sokáig végzi:

zamę'di:tę;

8. a cselekvés kezdete:

za'pǫnętę, za'muknętę, zapo'vödatę/zapo'vędatę, zat'ro:²ptę;

9. a cselekvés befejezettsége:

zas'påtę, zag'nåtę, zaro'bi:tę, za'vę:zatę, za'ce:Çlętę, zaž'gåtę, za'ręzatę, zada'vi:tę, za'nǫsętę, zap'råtę;

10. megsemmisít, elhasznál, tönkretesz/-megy:

zag'niltę, za'dęlatę, za'kürtę.

Csak a Rába-vidéki szlovén tájszólásra jellemző prefixumok a következők:

- a **vo-/vu-** prefixum az irodalmi **u-** helyett: *vo'gåsnętę, 'vuÇtę, vož'gåtę/vuž'gåtę, vož'ga:tę/vuž'ga:tę, vo'ži:gatę, vo'gi:batę;*
- a **sa-/s-** prefixum a **se-/s-** helyett: *sam'lętę, sag'rętę, s'pečtę, s'pǫznatę;*
- a **par-** prefixum a **pri-,** ill. **pre-** helyett: *par'pelatę, parla'tętę, par'vę:rtęvatę, parg'nåtę, par'ręzatę, parca'di:tę, par'sękatę;*
- az **o-** prefixum az irodalmi **pro-** prefixum helyett: *o'dåtę, o'da:vatę;*
- a **z-** prefixum az irodalmi **pro-** helyett: *z'gintę, z'ginętę;*
- a **zo-** prefixum az irodalmi **po-** helyett: *zo'pi:tatę, zost're:Çlatę, zo'sękatę.* (vö. EMBERSICS 1999a: 182)

4.4.1.1.4.2. Igék képzése igékből szabad morfémákkal[40]

Igéket igékből ún. szabad morfémákkal is képezhetünk. A tájszólásban a **sa/se** és a **sę** némásokkal történő képzésekre találunk példákat, viszont **ga, jo** névmásokkal képzett derivátumok nem fordulnak elő.

sa/se *do'kọpatę sa/se, par'mislętę sa/se, 'buÇtę sa/se, pre'fa:lętę sa/se, otpo'vędatę sa/se/otpo'vödatę sa/se, po'bo:²kšatę sa/se, pogę'bi:tę sa/se, po'fa:lętę sa/se;*

sę *dopo'vędatę sę/dopo'vödatę sę, 'mislętę sę, 'vüpatę sę, po'so:²dętę sę, za'pọnętę sę.*

4.4.1.2. Modifikációs igeképzés

Az ún. modifikációs igei derivátumok igékből keletkeznek, s a jelentésük vagy ismétlődő cselekvésekre, pl. *'večkrat 'pọčtę > 'po:²katę, 'večkrat omad'lętę > omad'le:Çvatę,* vagy pedig kicsinyítő, nagyító értelmű cselekvésekre utalnak, pl. *'målo/'nika 'd'ukatę > 'd'ufkatę, 'dọsta 'd'o:²katę > 'd'åÇckatę.* Ezekben az esetekben az igei szuffixum nemcsak az igeszemlélet váltakozására szolgáló morfológiai morféma, hanem szóalkotási képző is. Ide tartozik a folyamatos igék szuffixumos képzése befejezett igékből (és fordítva), valamint képzett igék keletkeztetése névszói morfémákkal, melyek az igei szuffixumok elé kerülnek:

1. *s'kọčtę - s'ka:katę, z'dignętę - z'digatę, nap'lestę - nap'le:Çtatę;*

2. *'d'o:²katę - 'd'åÇckatę,'d'ukatę - 'd'ufkatę.*

[40] Jože TOPORIŠIČ az *Enciklopedija slovenskega jezika* („A szlovén nyelv enciklopédiája") c. művében a következőket írja: „A szabad morféma olyan morféma, amelyik nem kapcsolódik a szó főrészéhez, pl. a *se, si; ga, jo;* a *na* elöljárószó stb. (*smejati se, prizadevati si; lomiti ga, mahniti jo; misliti na, vstopiti v stb.*) (1992: 230)

4.4.1.2.1. Folyamatos igék képzése befejezett igékből és fordítva

A képzett igék e csoportjánál a folyamatos igék képzésére szolgáló ún. kétjelentésű morfémákat mutatom be, ideértve az ún. prefixumos igei derivátumokat is, amelyek a prefixumos befejezett igék folyamatos megfelelői. Továbbá röviden vázolom a folyamatos igék befejezett igékből történő képzése során előforduló igei szuffixumok változásait.

4.4.1.2.1.1. Folyamatos igék képzésére szolgáló szuffixumok

('večkrat par'metatę > parme't -a:va -tę, 'večkrat 'küptę > kę'p -üva -tę)

-a- *par'bęratę, po'la:gatę, 'pọkatę, 'se:Çkatę;*

-ja- *park'la:jatę;*

-la- *pozd'ra:vlatę, s'ta:vlatę, zap'ra:vlatę, sp'ra:vlatę, po'na:vlatę;*

-va- *na'bi:vatę, 'da:vatę, o'da:vatę, ma'ńa:rękatę, pok'rivatę;*

-a:va- *zve'da:vatę, parma'ta:vatę, podę'ga:vatę, zgę'ńa:vatę, šoš'ńa:vatę, parpova'da:vatę, zdę'xa:vatę, obe'ča:vatę, sę'ńa:vatę, spę'ta:vatę, zape'la:vatę, parmęš'la:vatę, zbes'ńa:vatę, pozva'da:vatę, ponę'za:vatę, pome'ta:vatę;*

-e:ÇCa- *omad'le:Çvatę, zapo've:Çdatę, nap'le:Çtatę;*

-üva- *poso'jüvatę, sva'jüvatę, pargle'düvatę, kę'püvatę, pla'čüvatę, re'šüvatę, zapla'čüvatę, mod'rüvatę, smę'lüvatę, sra'müvatę.*

4.4.1.2.1.2. Igei szuffixumok változásai

A befejezett igeszemléletű igékből folyamatos igéket az igei szuffixumok változtatásával képezünk. Eközben gyakran megváltozik az igei tő is, ami meghatározott szabályok szerint következik be (pl. jotáció hatására: *zapla'tin ~ zapla'čüjen,* depalatalizáció hatására: *'po:²čęn ~ 'po:²kan stb.*). Az igei szuffixumok a következők szerint váltakoznak:

1. *a, ę, i ~ üje: p'la:čan ~ p'la:čüjen, 're:Çšęn ~ re'šüjen, 'küpęn ~ kę'püjen, zapla'tin ~ zapla'čüjen;*
2. *ę, ę:, i, ne, ø ~ a (va): 'po:²čęn ~ 'po:²kan, star'lin ~ st're:Çlan, z'dignen ~z'digan, 'piknen ~ 'pikan, zap'rękatę ~ za'pęran, sa'čę:n ~ 'se:Çkan,*

parba'rę:n ~ par'bę:ran, omad'le:Çn ~ omad'le:Çvan, za'pelan ~ zape'la:van, b'lågos'lǫvęn ~ b'lågos'la:vlan;

3. *ę ~e: s'ko:²čęn ~ s'ka:čen;*
4. *e ~e:Çda: zapo'ven ~ zapo've:Çdan;*
5. *e, ę, a ~ a:va: 'sünen ~ se'ńa:van, par'mislęn ~ parmiš'la:van, za'pelan ~ zape'la:van, o'bečan ~ obe'ča:van,'pi:tan ~ spę'ta:van.*

4.4.1.2.2. Kicsinyítő, becéző, lekicsinyítő értelmű modifikációk névszói morfémákkal

Az ún. modifikációs szóképzés e típusa a *'målo/'nika* és a *'dǫsta/st'råšno* határozószókkal kapcsolatos, pl. *'målo/'nika 'd'ukatę > 'd'ufkatę, 'dǫsta/st'råšno 'd'o:²katę > 'd'åÇckatę.*

a) kicsinyítő-becéző interfixumok
('målo/'nika 'd'ukatę > 'd'ufkatę)

-c- *'f•nckatę, k'lǫnckatę, 'finckatę;*
-čk- *o'dičkatę, 'xu(Ç)čkatę, f(a)rdo'ličkatę;*
-f- *'d'ufkatę, c'måfkatę;*
-k- *'so:²pkatę, s'ta:pkatę, 'tåckatę, 'čičkatę, 'ma:ckatę, 'påckatę;*
-l- *'ca:mplatę, 'a:jlatę.*

b) nagyító, túlzó-rosszalló interfixumok
(st'råšno/'g•do/ca'lo:² šo'mętę > šo'ma:tatę)

-c- *'d'åÇckatę;*
-a:t- *šo'ma:tatę.*

4.4.2. Igék szerves összetétele

A Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban az irodalmi nyelvhez hasonló szerves szóösszetétellel keletkezett összetett igék száma csekély, pl. *b'lågos'lǫvętę.* Ellenben nagyon sok összetett tükörszót találunk, mégpedig az igék mellett álló határozószók esetében. E szóalkotási mód a Rába-vidéki nyelvjárás sajátos típusa, hiszen megállapítható, hogy a magyar, ill.

német ún. preverbumok jelentésének fordításával keletkeztek (pl. *’gọro’bẹstẹ < ’felakaszt’, ill. ’aufhängen’, o’bẹstẹ < ’akaszt’, ill. ’hängen’, ’gọr- < ’fel-’, ill. ’auf-’*). Mivel a határozószók az igékkel szoros egységet alkotnak, így ezeket a képződményeket az összetett szavak közé soroljuk.

A példákat a határozószói elem alapján mutatom be:

’cü:Ç *’cü:(Ç)na’våttẹ sa/se, ’cü:(Ç)zo’zi:datẹ, ’cü:(Ç)z’vẹ:zatẹ, ’cü:(Ç)s’to:²ptẹ, ’cü:(Ç)parla’tẹtẹ, ’cü:(Ç)par’pelatẹ, ’cü:(Ç)za’kåčnẹtẹ, ’cü:(Ç)’gu:čatẹ, ’cü:(Ç)’b•blatẹ, ’cü:(Ç)s’pi:satẹ, ’cü:’dåtẹ, ’cü:p’la:čatẹ;*

’dåle *’dåle’ti:tẹ, ’dåle’pelatẹ, ’dåleg’nåtẹ, ’dåle’gọntẹ, ’dålela’tẹtẹ, ’dåle’gu:čatẹ, ’dåle’dẹlatẹ, ’dåle’gẹstẹ, ’dåle’pitẹ, ’dåle’lüčatẹ, ’dåles’ta:patẹ, ’dåleš’tẹtẹ, ’dåles’pe:Çvatẹ;*

’dọÇ *’dọÇzos’lüštẹ, ’dọÇvg’riznẹtẹ, ’dọÇnaf’čitẹ (sa/se), ’dọÇf’t•nẹtẹ, ’dọÇst’re:Çtẹ, ’dọÇzb’rü:stẹ, ’dọÇs’pitẹ, ’dọÇpo’vẹdatẹ, ’dọÇs’pi:satẹ, ’dọÇv’dårtẹ, ’dọÇp’ri:tẹ, ’dọÇ’dåtẹ, ’dọÇpẹs’ti:tẹ, ’dọÇ’d•žatẹ, ’dọÇpo’d•žatẹ, ’dọÇ’ti:tẹ, ’dọÇpo’fudnẹtẹ, ’dọÇpo’cọmpratẹ, ’dọÇ’sestẹ, ’dọÇzb’risatẹ, ’dọÇ’da:vatẹ, ’dọÇ’d’a:tẹ, ’dọÇg’lẹ:datẹ, ’dọÇ’zẹ:tẹ, ’dọÇz’gu:čatẹ;*

do’mo:² *do’mo:²’ti:tẹ, do’mo:²p’ri:tẹ, do’mo:²’nestẹ, do’mo:²sp’råftẹ, do’mo:²parz’våtẹ, do’mo:²parg’nåtẹ, do’mo:²par’pelatẹ, do’mo:²’gu:čatẹ, do’mo:²s’ta:patẹ, do’mo:²la’tẹtẹ, do’mo:²’ọÇtẹ;*

(f)k’råÇ *k’råÇpob’råtẹ, k’råÇzo’råtẹ, (f)k’råÇpogarb’låtẹ, k’råÇzo’sẹkatẹ, k’råÇz’nọstẹ, fk’råÇ’pelatẹ, (f)k’råÇla’tẹtẹ, (f)k’råÇ’zẹ:tẹ, (f)k’råÇod’nestẹ, (f)k’råÇz’dignẹtẹ, (f)k’råÇpoko’si:tẹ, (f)k’råÇzag’nåtẹ, (f)k’råÇ’d’a:tẹ, (f)k’råÇna’tọčtẹ;*

(f)'kü(p) *'küzg'ristę, 'küs'pǫznatę, 'küs'pi:satę, f'küp'se:Çtę, f'küps'pådnętę, 'küp'ri:tę, 'küsp'råftę, 'küpzo'råtę, 'küsam'lętę, 'küzo'sękatę, 'küparš'tętę, 'küpob'råtę, 'küz'nǫstę, 'küs'pa:ratę, 'kü'na:Çtę sa/se, 'künap'råftę;*

'gǫr *'gǫrpo'nücatę, 'gǫrsag'rętę, 'gǫrzbę'di:tę, 'gǫrpo'vęstę, 'gǫrp'ri:tę, 'gǫrs'tåntę, 'gǫr'sestę, 'gǫrop're:Çtę, 'gǫr'męntę, 'gǫrz'dignętę, 'gǫro'bütę, 'gǫrs'pi:satę, 'gǫr'dåtę, 'gǫrs'ta:vlatę, 'gǫr'zę:tę, 'gǫrp'la:čatę, 'gǫrpo'nücatę;*

'ko:²l *'ko:²lla'tętę, 'ko:²l'ǫÇtę, 'ko:²lpog'nåtę, 'ko:²lzagra'di:tę, 'ko:²lzo'zi:datę, 'ko:²lz'vę:zatę, 'ko:²lpoko'si:tę, 'ko:²ls'pi:satę, 'ko:²lna'ma:latę, 'ko:²lsk'låtę, 'ko:²lza'mǫtatę;*

nap're:Ç *nap're:Ç'pi:satę, nap're:Çpo'vędatę, nap're:Çpos'tåftę, nap're:Ç'dåtę, nap're:Çsp'råftę, nap're:Çpo'ka:zatę, nap're:Çsporo'küvatę, nap're:Çz'nǫstę, nap're:Çpęs'ti:tę, nap're:Çs'to:²ptę, nap're:Çs'kǫčtę, nap're:Çg'lę:datę, nap'reÇp'ri:tę;*

na'za:Ç *na'za:Ç'ǫÇtę, na'za:Çp'ri:tę, na'za:Çpar'nestę, na'za:Ç'dåtę, na'za:Çlę'či:tę, na'za:Ç'gu:čatę, na'za:Çpęs'ti:tę, na'za:Çparla'tętę, na'za:Çz'nǫstę, na'za:Ço'bęstę, na'za:Çv'dårtę;*

'nimo *'nimo'ti:tę, 'nimos'pådnętę, 'nimozo'råtę, 'nimopoko'si:tę, 'nimos'to:²ptę, 'nimop'ri:tę, 'nimos'pi:satę, 'nimolę'či:tę, 'nimo'pelatę, 'nimola'tętę, 'nimosk'låtę, 'nimo'sestę;*

'nü(t) *'nüo'pa:šatę, 'nüza'råstę, 'nütp'ri:tę, 'nüt'd'a:tę, 'nüzap're:Çtę, 'nüzako'våtę, 'nüs'pådnętę, 'nüpog'nåtę, 'nüposa'di:tę, 'nüpod'lǫštę, 'nüpodo'råtę, 'nüz'vǫstę, 'nü'pelatę, 'nüs'to:²ptę, 'nü'lęštę, 'nüza'keltę, 'nüzagar'di:tę, 'nü'süntę, 'nüpog'lednętę, 'nüv'dårtę, 'nüs'pi:satę, 'nüpar'nestę, 'nüp'la:čatę, 'nüd'a'måtę;*

p're:(Ç)k *p're:(Ç)kzo'žågatę, p're:(Ç)kvg'riznętę, p're:(Ç)k'se:Çčtę, p're:(Ç)kparca'di:tę, p're:(Ç)ko'bütę sa/se, p're:(Ç)kpar'zi:datę,*

p're:(Ç)kz'råstę, p're:(Ç)ks'tečtę, p're:(Ç)k'zę:tę, p're:(Ç)kpar'dęlatę, p're:(Ç)kf't•nętę, p're:(Ç)k'pelatę, p're:(Ç)kst're:Çtę, p're:(Ç)kpęs'ti:tę, p're:(Ç)k'lǫčnętę;

'ra:zno *'ra:zno'ti:tę, 'ra:znof't•nętę, 'ra:znos'tučtę, 'ra:znov'dårtę, 'ra:znomla'tętę, 'ra:zno'gǫntę, 'ra:znof'česnętę, 'ra:znoparb'råtę;*

'sę *'sę'ti:tę, 'sęp'ri:tę, 'sępar'nestę, 'sępar'pelatę, 'sęk'ri:čatę, 'sęparla'tętę, 'sępog'nåtę, 'sę'gǫntę, 'sę'd'a:tę, 'sęs'to:²ptę, 'sę'zę:tę, 'sęz'nǫstę, 'sę'dåtę, 'sępog'lednętę;*

s'ko:²s *s'ko:²spars'ta:tę, s'ko:²spog'nåtę, s'ko:²s'pelatę, s'ko:²snap'lestę, s'ko:²s'b•snętę, s'ko:²(s)zla'tętę, s'ko:²(s)z'm•znętę, s'ko:²(s)s'pådnętę, s'ko:²sv'dårtę, s'ko:²(s)'süntę, s'ko:²(s)'zę:tę;*

'ta: *'ta:za'pitę, 'ta:za'gęstę, 'ta:po'fudnętę, 'ta:zla'tętę, 'ta:s'ra:ntę, 'ta:'se:Çtę, 'ta:la'žåtę, 'ta:posta'ńa:vatę, 'ta:zoš'pilatę, 'ta:s'fü:čkatę, 'ta:zgar'mętę, 'ta:zos'pe:Çvatę, 'ta:zo'zi:batę, 'ta:s'pucatę, 'ta:od'nestę, 'ta:'dåtę,'ta:'ti:tę, 'ta:'ǫÇtę, 'ta:z'nücatę, 'ta:zaž'gåtę, 'ta:za'mislętę;*

tap're:(Ç)k *tap're:(Ç)kod'nestę, tap're:(Ç)k'pelatę, tap're:(Ç)kla'tętę, tap're:(Ç)k'ti:tę, tap're:(Ç)kk'la:stę, tap're:(Ç)kk'ri:čatę, tap're:(Ç)klę'či:tę, tap're:(Ç)kz'nǫstę, tap're:(Ç)k'd'a:tę;*

ta'vö *ta'vö'pelatę, ta'vö'ti:tę, ta'vö'tečtę, ta'vög'nåtę, ta'vöz'nǫstę (sa/se), ta'vöod'nestę, ta'völa'tętę, ta'vög'lę:datę, ta'völę'či:tę, ta'vöpęs'ti:tę, ta'vözaco'mårtę;*

'vö *'vözos'lüštę, 'vönag'lę:datę sa/se, 'vönas'ka:katę sa/se, 'vönak'lę:čatę sa/se, 'vös'kiptę, 'vöparc'vestę, 'vöraz'mǫtatę, 'vözo'sü:katę, 'vöo'våttę, 'vöpęs'ti:tę, 'vö'zę:tę, 'vöpo'tęgnętę, 'vökę'pi:tę, 'vös'tučtę, 'vöza'mestę, 'vöz'lęštę, 'vös'tesatę, 'vös'či:stętę, 'vöpo'li:zatę, 'vöna'ma:latę, 'vöposę'ši:tę, 'vöz'męrtę, 'vösp'rǫstę, 'vöna'gęstę sa/se, 'vözap'råtę, 'vönap'råftę.*

A sajátos típusú igék a következő sajátosságokat mutatják:

- a határozószói elem a magyar, ill. német ige tükörfordításával keletkezett, pl. *’dọÇ’sestę < ’leül’, ill. ’niedersetzen’, ’dọÇs’pådnętę < ’leesik’, ill. ’niederfallen’, ’gọrs’tåntę < ’felkel’, ill. ’aufstehen’, ’gọro’bęstę < ’felakaszt’, ill. ’aufhängen’, ’sęs’to:²ptę < ’idelép’, ill. ’hertreten’, ’ta:’ti:tę < ’odamegy’, ill. ’hingehen’;*

- a határozószói elem az igei szókapcsolat része, pl. *’ko:²l’ọÇtę < ’ọÇtę ’ko:²l, na’za:Çlę’či:tę < lę’či:tę na’za:Ç, tap’re:Çkod’nestę < od’nestę tap’re:Çk, ta’vö’pelatę < ’pelatę ta’vö;*

- a határozószói elem az igei prefixumot erősíti: *’vö’ọt’pelatę < od-’pelatę’vö’, f’küpparla’tętę < par-la’tętę ’f’küp’, ’dọÇpoko’si:tę < po-ko’si:tę ’dọÇ’, ’gọrzbę’di:tę < z-bę’di:tę ’gọr’.*

4.4.3. Igék képzése magyar eredetű tövekből

Magyar eredetű tövekből, szlovén képzőkkel képzett igék keletkezhetnek: 1. magyar főnévből (*’dęlatę ’la:rmo > ’la:rmatę, ’låbdatę sa/se, ’kinčatę, ’kefatę*); 2. magyar melléknévből (*’dęlatę ’kåi ’cifro > ’cifratę, bata’žüvatę, bat’rüvatę,*); 3. magyar igékből (*’áld’ > ald- + -üvatę > al’düvatę, ban’tüvatę; ’dicsér’ > dič- + -ętę > ’di:čętę, ’šętatę sa/se, ’a:snętę, to’måč(ę)tę, vars’tüvatę; ’vizsgázni’ > vižgaznę- + -vatę > ’vižgaznęvatę, ’låknęvatę, ’va:lås(t)nęvatę, ’såvåznęvatę, ’jelen(t)keznęvatę sa/se*)[41].

Az első két csoportba tartozó igei derivátumok hasonló jelentésekkel rendelkeznek, mint a szlovén eredetű tőből, szlovén képzőkkel képzett igék. Az igékből képzett igék pedig teljes mértékben különböznek a szlovén irodalmi nyelv képzett igéitől.

4.4.3.1. Főnévből képzett igék

[41] A tájszólásban a szlovén igei szuffixum három különböző magyar eredetű igei tőhöz járulhat: 1. a magyar ige teljes tövéhez (*ban’tüvatę*), 2. a magyar ige csonka tövéhez (*’di:čętę*), 3. a magyar ige főnévi igenevéhez (*’såvåznęvatę*).

1. az, amit a tő jelöl/vmilyen minőségben vagy vkinek, vminek a szerepében működik:

   (’bitę pa(Ç)’da:š > pa(Ç)’da:šęvatę)

   -ęvatę *’ko:²dęvatę, pa(Ç)’da:šęvatę;*

   -ętę *pa(Ç)’da:šętę.*

2. kapcsolatban áll azzal, amit a szótő jelöl/vmivel működik, dolgozik:

   (’dęlatę s ’kefo > ’kefatę)

   -atę *’låbdatę sa/se, ’kefatę, ’xintatę, ’pumpatę, p’ręšatę.*

3. kapcsolatban áll azzal, amit a szótő jelöl/vmivel ellát, illet:

   (’dåtę/’da:vatę ta’na:če > ta’na:čęvatę)

   -atę *’cukratę, ’kinčatę;*

   -ęvatę *ta’na:čęvatę.*

4. a szótő jelentésével működtetett ige:

   (’dęlatę ’la:rmo > ’la:rmatę)

   -atę *’la:rmatę.*

4.4.3.2. Melléknévből képzett igék

1. olyanná tesz, mint ahogy a tő jelöli/vmilyenné tesz:

   (’dęlatę ’kåi ’cifro > ’cifratę)

   -atę *’cifratę, bat’rüvatę.*

2. olyan, mint ahogy a tő jelöli:

   (’bitę be’tężen > bete’žüvatę)

   -atę *’ša:ntatę;*

   -üvatę *bete’žüvatę/bate’žüvatę, bolon’düvatę.*

4.4.3.3. Igékből képzett igék

A magyar igékből képzett igei derivátumok teljes mértékben különböznek a szlovén derivált igéktől, hiszen nem rendelkeznek olyan jelentésekkel, mint a folyamatos igék képzése befejezett igékből vagy mint a kicsinyítő, becéző, lekicsinyítő értelmű modifikációk. Keletkezésüket tekintve két csoportba sorolhatók: 1. magyar igei tőből szlovén igei képzővel keletkezett igék *(bant- + -üva- + -tę > ban'tüvatę, enge'düvatę, vars'tüvatę, 'di:čętę, 'a:snętę, to'måčętę, 'kåpčętę);* 2. magyar ***-nę („-ni")***-re végződő főnévi igenévből ***-va-tę*** képzővel képzett igék *('vizsgázni' > 'vižgaznę- + -va- + -tę > 'vižgaznęvatę, 'låknęvatę, 'va:lås(t)nęvatę, 'såvåznęvatę, 'jelen(t)keznęvatę sa/se).* (vö. EMBERSICS 2001: 68)

A magyar főnévi igenévből való képzés valamennyi újkeletű igénél megfigyelhető, amelyek ***-va-tę*** képzővel adaptálódnak a Rába-vidéki szlovén igék rendszerében. A Rába-vidéki nyelvjárásban ugyanis magyar igéket változatlan alakban nem találunk *('vižgaznęvatę, 'låknęvatę, 'va:lås(t)nęvatę, 'såvåznęvatę, 'jelen(t)keznęvatę sa/se, 'ǫstal'oznęvatę, 'ęretšęgęznęvatę, 'ńårålnęvatę,'nęvnåpoznęvatę).* A tájszólásban magyar igékből a következő szuffixumokkal alkotunk igei derivátumokat:

-atę *sa'kęratę, š'pa:ratę;*

-ętę *'di:čętę, 'a:snętę, to'måčętę, 'kåpčętę, f'činętę;*

-ęvatę *'ba:ntęvatę, ša'ńa:lęvatę, 'čålęvatę;*

-üvatę *ban'tüvatę, enge'düvatę, vars'tüvatę, al'düvatę, rende'lüvatę, men'tüvatę;*

-nęvatę *'vižgaznęvatę, 'låknęvatę, 'va:lås(t)nęvatę, 'såvåznęvatę,'jelen(t)keznęvatę, 'ǫstal'oznęvatę, 'ęretšęgęznęvatę, 'ńårålnęvatę, 'lǫtoznęvatę, t'råktalnęvatę, 'rådęroznęvatę, 'nęvnåpoznęvatę.*

4.5. Határozószók alkotása

Határozószókat leggyakrabban szuffixumos és prefixumos szóképzéssel alkotunk, ritkábban szervetlen szóösszetétellel, szerves szóösszetétellel pedig alig.

4.5.1. Határozószók képzése szuffixummal

4.5.1.1. Általános határozószó-képzés

4.5.1.1.1. Határozószók főnévi szótőből

A hagyományos, szokásos képzők a következők:

-ma	*z'ra:nkma;*
-oma	*po'rędoma, s'pa:roma, ž'låkoma;*
-a:/-ę	*do'ma:, 'gǫrę, 'dǫlę, 'nütrę, d'e'sęnę/d'a'sęnę, 'po:²'no:²čę;*
-o:²/-ø	*do'mo:², 'gǫr, 'dǫÇ, 'nüt;*
-aÇ	*'v•kaÇ;*
-s	*'lętos, g'nes.*

Az *-**oma*** képző segítségével a cselekvés, történés, létezés módját jelölő határozószókat képezzük, a többi képzővel derivált határozószók viszont a cselekvés helyét, ill. idejét fejezik ki.

4.5.1.1.2. Határozószók melléknévi szótőből

A hagyományos, szokásos képzők a következők:

-ø	*'kåk, 'tåk;*
-a:	*'ta:;*
-då	*(g)'då;*
-ęč	*'p•vęč, d'rügęč, t'rętt'ęč, š't•tęč, 'za:(d)ńęč;*
-e	*'lępše, 'bǫle, 'bo:²kše, 'üše, 'više;*
-ę	*slo'venskę, 'nęnškę, 'englęškę, 'rusoškę, vo'g•skę, de'jåčkę;*
'-ę	*'sę;*

-åÇ	*’zåÇ;*
-an	*’ta:n, ’ka:n;*
-o	*va’sę:lo, zd’råvo, ’žålosno, ’re:Çtko, ’målo, st’råšno, čama’råsto, ’na:glo;*
-r	*’nigdar;*
-krat	*’p•vękrat, d’rügękrat, d’våkrat, t’ri:krat, s’to:²krat, ’gezarokrat;*
-o:²	*la’po:², gar’do:²;*
-ü	*’tü.*

Az ***-o, -e, -ø, -o:²*** képzők többnyire módot fejeznek ki, mint ahogyan az ***-ę*** szuffixum is. Az ***-ęč*** képző melléknévi tövekhez járulva többszörösséget, ill. sokszorosságot fejez ki, csakúgy, mint a ***-krat*** képző is.

Jellegzetes alakok: *b’lüzę, ’dåleč (b’liže, ’dåle), ’več.*

4.5.1.1.3. Határozószók igei szótőből

A hagyományos, szokásos képzők a következők:

-ma	*sk’rüma*[42]*;*
-oma	*pars’tånoma;*
-ęč	*se’dęč(e), sto’gęč/sto’jęč, la’žęč;*
-oč	*’ve:Çdoč;*
-o:²č	*gle’do:²č;*
-ečkę	*se’dečkę, sto’ječkę, le’žečkę.*

Az itt említett származékszók módot fejeznek ki. Közülük a tájszólási jelleget az ***-ečkę*** képző képviseli, amely az ***-ęč*** szuffixummal párhuzamosan használatos a nyelvjárásban (*se’dęč - se’dečkę*).

[42] A *sk’rüma* képzett határozószó a *sk’ritę* ige szótővéből ***-ma*** képzővel keletkezett, melynek során *i* > *ü* hangváltozás is végbement.

4.5.1.1.4. Határozószók elöljárós szótőből

1. Határozószók főnevekből, valódi elöljárószókkal[43] + szuffixum:

f-	**-a**	*f'čera;*
k-	**-ę**	*k'vüzmę;*
na-	**-ø**	*nast'ra:;*
na-	**-ę**	*na'po:²tę;*
na-	**-Ç**	*na'za:Ç;*
na-	**-o**	*na'silo;*
par-	**-on**	*parpod'nęvon;*
po-	**-ę**	*po'nọčę, pod'nęvę, po'ca:Çtę/po'cåÇtę, po'rę:dę;*
pret-	**-on**	*pretpod'nęvon;*
s-	**-oma**	*s'čåsoma. s'cåÇtoma;*
s-	**-kar**	*s'nọčkar;*
v-	**-ę**	*v'lętę, v'zimę;*
z-	**-ø**	*zva'čę:r;*
z-/s-	**-a**	*z'vüna, z'no:²tra, sk'råja;*
z-/s-	**-ę**	*z'dọmę, s'pọdę;*
z-	**-on**	*z'męron;*
za-	**-ka**	*zad'večarka;*
za-	**-ma**	*zaz'ra:nkma;*
za-	**-o**	*za'istono.*

2. Határozószók, eredetileg melléknévi szavakból, valódi elöljárószókkal + szuffixum:

do-	**-a**	*do'čista, do'ce:Çla;*
do-	**-ostę**	*do'sitostę;*
na-	**-ø**	*nag'la:s;*

[43] Valódi elöljárószók a *z/s, k/h, v, na, pred, iz, do, pri...* típusú hangsúlytalan elöljárószók, amelyek ha zöngés, nem zengőhangra végződnek, magánhangzóval vagy zengőhanggal kezdődő szavak előtt is megőrzik zöngésségüket (ebben különböznek a „nem valódiaktól". (vö. TOPORIŠIČ 1992: 204)

na-	**-ę**	*namas'la:nę, na'ki:salę, na'go:²stę, na're:Çtkę, na'fa:lę, nak'ri:vę, na'du:gę, nak'ra:cę, na'lękę;*
na-	**-ma**	*na'čuma/na'tüma;*
o-	**-ęn**	*o'p•vęn, od'rügęn, ot'rę:tt'ęn, oš'trtęn, o'pę:tęn, oda'sę:tęn, os'le:Çdńęn/os'le:Çd'ńęn, o'za:d'ńęn,;*
o:²-	**-mo:²**	*'o:²cęgamo:²;*
ọt-	**-mo:²**	*'ọtšteręgamo:², 'ọttęgamo:²;*
po-	**-ęn**	*po'tęn;*
po-	**-ma**	*po'tüma;*
po-	**-oma**	*po'tijoma, po're:Çtkoma, po'go:²stoma;*
po-	**-on**	*po'nekręvęnon;*
z-	**-a**	*z'no:²va, z'le:Çpa, z'g•da, z'lęka;*
z-	**-ęn**	*z'le:Çpęn, z'g•dęn, z'låvęn, z'dọbręn;*
za-	**-a**	*zam'la:da;*
za-	**-ęn**	*za'tę:n, za'tistęn.*

4.5.1.2. Modifikációs határozószó-képzés

-koli	*'gę'kọlę, 'ka:ma'kọlę, 'då'kọlę, ot'kęc'kọlę.*

4.5.2. Határozószók képzése prefixummal

na-[44]	*na've:Çdoč, napras'tånoma, nask'rüma.*

4.5.3. Határozószók szervetlen összetétele

1. Elöljárószó és főnév kapcsolata:

na	*na'po:²tę;*
po	*po'vo:²lę, po'nọčę, pod'nęk;*
v	*v'lętę, v'zimę, v'nọčę, vk'lå;*
z	*z'dọmę;*
za	*za'nikoÇ, 'zåka.*

[44] A **na-** elöljárószó prefixumként fordul elő, amikor az új szavakat igei szótőből képzett határozószókból alkotjuk.

2. Elöljárószó és eredetileg melléknév kapcsolata:

na *na'vękše, nad'våje, na're:Çtkę, na'lękę;*

po *po're:Çtkoma, po'go:²stoma, po'tę:n;*

s *s'p•voga;*

z *z'vękšoga;*

za *zas've:Çkla, ' za:to.*

3. Elöljárószó és határozószó kapcsolata:

na *na'våjek, nap're:Ç, nasp'ro:²tę, na'o:²pek, naš'vęn;*

od/o:² *odz'vüna, odz'no:²tra, 'o:²dalęč;*

po *pop're:Çk, po'du:š;*

za *za'dǫsta, zag'vüšno.*

4. A szótő melléknévi szó és főnév:

ta'čas, zd'rügękraÇ, 'pǫton'tǫga, za'tǫga'vǫlo, senak'råja.

5. A szótő két határozószóból áll:

ta'gǫr, ta'dǫÇ, ta'vö, ta'nüt, tap're:Çk, taz'na:k, tanap're:Ç, sefk'riš, 'sigdar, 'ko:²lvråt, 'tü:ta, 'ta:nta, 'etę'sę:, 'etę'ta:, 'etan'sę:, 'etan'ta:, 'etog'no:²k, sepo'sędęk.

5. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom az elvégzett terepmunka és nyelvészeti elemzés eredménye, amelyben a Rába-vidéken gyűjtött szókészleti anyagomat vizsgálom a szóalkotás szempontjából.

A Rába-vidéki szlovén tájszólásban új szavakat az irodalmi nyelvben ismert valamenynyi szóalkotási mód szerint alkotunk, de nem azonos termékenységgel, ill. gyakoriséggal. A legtöbb új szó szuffixációval jön létre, mégpedig az ún. általános és modifikációs, szuffixumos szóképzéssel. A másik három szóalkotási mód kisebb mértékben jelenik meg a tájszólásban, kivételt képeznek azonban azok az összetett igék, amelyek határozószó és ige kapcsolatából jöttek létre a magyar, ill. német nyelv hatására (pl. *'cü(Ç)par'pelatę, 'dǫÇzb'rü:stę, 'gǫrs'pi:satę, 'nimopoko'si:tę, 'ko:²ls'pi:satę*).

A nyelvjárásban a főnévi szavakat az irodalmi nyelvhez hasonlóan igei, melléknévi, határozói és főnévi tőből képezzük. A tájnyelvet és az irodalmi nyelvet összevetve megállapítható, hogy a különböző alapú ún. általános főnévképzések hasonló jelentésekkel rendelkeznek mindkét nyelvtípusban, sőt mi több, valamennyi jelentésre több-kevesebb származékszót a tájszólásban is találunk. A legtöbb képzett főnév olyan sajátosságokat mutat, mint az irodalmi nyelvben (pl. *'ti:stęž, š'terę ko'si: > 'kǫs -ec, 'ti:stę-ž, š'terę b'rü:sę > b'rü:s -ø, 'ti:stę-ž, š'terę s've:Çtę > s've:Çč -a),* de találunk idegen (főként magyar és részben német) eredetű képzéseket is, ami vagy a szótő (pl. *'ta:n, 'gę je 'gåzda > gaz'd -ija, 'ti:stę-ž, š'terę 'ma: s 'kęn op'råftę > tęšla'r -ija*), vagy a képző (pl. *'ti:stęž, š'terę zapo've:Çda > zapo've:Çd -oša, 'ti:stęž, š'terę je 've²kę > velę'k -a:š,*) idegen eredetét jelenti, vagy pedig mindkettőét (pl. *'ti:stęž, š'terę sa/se z 'mǫtoron 'vǫzę > 'mǫtor -oša, 'ti:stęž, š'terę v 'bo:²tę o'da:va > 'bo:²t -oša, 'ti:stęž, š'terę 'ko:²dę > 'ko:²d -ęš, 'ti:stęž, š'terę je 'bu:ta > 'bu:t -aš*). Az idegen eredetű tőből, idegen képzővel képzett főneveket két csoportra oszthatjuk. Egyrészt azokra, amelyek teljes mértékben meghonosodtak a nyelvjárásban (*'mǫtoroša, 'bo:²toša, 'ko:²dęš, 'bu:taš*), másrészt pedig azon főnevekre, amelyek megőrizték idegen voltukat (*'ga:rdęštå, 'åkvaręum, 'jubęleum/'jubęleom*).

A Rába-vidéki beszélt nyelvben több tájszólási jellegű főnévi derivátumot is találunk, amelyek vagy archaikus képzések (pl. *vuče'n–eni:k < 'ti:stę, š'terę sa/se f'či:*), vagy tájszólási színezetű szuffixumokkal keletkeztek [a ***-tę:r*** képző *(pas'tę:r)* az irodalmi ***-tir*** szuffixummal szemben, az ***-iteo/-itel*** képzők *(kars'titeo/kars'titel, re'šiteo/re'šitel)* mint az irodalmi ***-itelj*** megfelelői, a ***-teo/-tel*** szuffixum *(o'büteo/o'bütel)* az irodalmi ***-alo***-val szemben], vagy pedig típikus tájszólási származékszók (*š'kęr < 'to:², s 'kęn sa/se š'kęrę, 'mela < 'to:², 'kå sa/se 'mele, obedo'va:lnęca < 'ta:n, 'gę sa/se obedo'va:*).

A tájszólásban prefixumos tövekből is sok főnévi származékszó keletkezett (*'za:plada, po'pe:Çvaće, nas'råmnost, na'ma:rnost, ne'du:žnost*), de előfordulnak összetett tőből képzett főnévi derivátumok is (*'vö'pitaće, f'küpsp'ra:vlaće, 'semo'go:²čę, 'vekę'večnost, 'po:²'no:²čnęca*).

A melléknév alapú főnévképzésnél leggyakoribb az ún. konverziós szóképzés (pl. *'mọškę, 'lübę, 'vöz'råščenę, 'ma:lę, e'di:nę, p'ra:vę*), amely a tájszólásban nem korlátozódik csupán a minőséget kifejező tövekre (pl. *gos'pọčkę*). Hasonló módon tájszólási jelleget képviselnek a melléknévi igenevekből (*parmę'no:²čę, na'zo:²čę*) és a modifikált melléknevekből derivált főnevek is (*dob'ro:²tnęk*).

A modifikációs szóképzéssel képzett főnevek nem a számuk, hanem a képzők sokszínűsége alapján alkotnak fontos csoportot. Mindez annak következménye, hogy a tájszólás nem írott formában, hanem leginkább beszélt nyelvként jelenik meg, amelyben fontos szerepet tölt be az érzelmi megnyilvánulás.

A főnévi származékszók stilisztikai szempontból nem azonosak. A stilisztikailag neutrális szavak mellett, mint például a *p'rọrok, s'lü:žba, 'kü:jar, zę'da:r, ka'dilo stb.*, előfordulnak stilisztikailag jelölt szavak is, pl. *dre'målo, moto'vi:lo, vo'ńilo, ča'sålo, brü'sålo stb.*

Melléknévi szavakat főnévi (*'måma > 'måmęn, bar'gåča > bar'gåčnastę*) és melléknévi szavakból (*st'råšen > star'ša:nskę, 'pọÇbęn > 'pọÇbęnskę*), továbbá igékből (*'kü:jatę > 'kü:janę, skar'bętę > skar'bęčę*) és határozószókból (*'lętos > 'lętošńę, 'dåleč > 'da:lečnę*) képzünk. A melléknévi szóképzésnél is megkülönböztetünk általános és modifikációs szóképzést. A általános melléknévképzés az irodalmi jelentéscsoportok többségével rendelkezik. A tájszólásra jellemző például a ***-ji > -d'ę*** szuffixum váltakozása (*k'ra:vd'ę, 'ribd'ę*), valamint a ***-čkę*** képző (*ro'våčkę, de'jåčkę, so'dåčkę*) gyakorisága a ***-skę/-škę*** szuffixumok mellett. A tájszólásban a képzett melléknevek döntő többsége csak határozott alakban fordul elő (*la'senę, vo'dę:nę*), ami a dialektus egyik alapvető sajátossága.

Az ige alapú melléknévképzésre jellemző, hogy a származékszók főként prefixumos igetövekből keletkeztek (*po'česatę > po'česanę, zb'risatę > zb'risanę, par'vęzatę > par'vęzanę, zagra'di:tę > zag'råjenę, o'k•stętę > o'k•ščenę*), de találunk ún. összetett igékből (főként határozószó és ige kapcsolatából) képzett melléknevеket is (*'vöpo'čintę > 'vöpo'čińenę, 'nüza'råstę > 'nüza'råščenę, p're:Çkpoko'si:tę > p're:Çkpo'kọšenę*).

A modifikációs melléknevеknek az irodalmi nyelvben előforduló jelentéscsoportjai (az 'adott tulajdonsághoz való közelítés' jelentés kivételével) a tájszólásban is megjelennek ugyan, de a legtöbb csoportban csak kis számban fordulnak elő. 'A szó pontosabb besorolása a melléknevek közé' csoportba jellemzően, nagyrészt csak a magyar eredetű tövekből, szlovén szuffixumokkal képzett származékszók tartoznak (*'meštersкę, 'xirošen, ba'tęžen*).

A magyarországi szlovén tájszólásban általános és modifikációs szóképzéssel alkotunk igéket is, éspedig főnevekből (*drop'tinętę, kra'lüvatę*), melléknevekből (*la'di:tę,*

’bo:²kšatę), indulatszókból (*’čǫpnętę, ’čifkatę*) és igékből (*dola’tętę, parbę’di:tę*). A képzett igék általában hasonló jelentésekkel fordulnak elő, mint az irodalmi nyelvben. Az igékből elöljárószókkal képzett igék esetében az irodalmi nyelvben előforduló prefixumok többsége a dialektusban is fellelhető, de minden jelentésben nincsenek jelen. Kizárólag a tájszólásra jellemző prefixumok is előfordulnak, ezek a **vo-/vu-, sa-/s-, par-, o-/z-, zo-** prefixumok, amelyek az irodalmi **u-, se-/s-, pri-/pre-, pro-, po-** helyett fordulnak elő.
A modifikációs igeképzéshez a folyamatos igék képzése befejezett igékből (*par’metatę > parme’ta:vatę, ’küptę > kę’püvatę*) és a kicsinyítő, becéző stb. értelmű modifikációk (*’d’ufkatę, ’tåckatę*) tartoznak.

Képzett igék magyar eredetű tövekből szlovén képzőkkel is keletkezhetnek, mégpedig magyar főnévből (*’dęlatę ’la:rmo > ’la:rmatę, ’låbdatę sa/se, ’kinčatę, ’kefatę*), magyar melléknévből (*’dęlatę ’kåi ’cifro > ’cifratę, bata’žüvatę, bat’rüvatę*), valamint magyar igékből (*’áld’ > ald- + -üvatę > al’düvatę, ban’tüvatę; ’dicsér’ > dič- + -ętę > ’di:čętę, ’šętatę sa/se, ’a:snętę, to’måč(ę)tę, vars’tüvatę; ’vizsgázni’ > vižgaznę- + -vatę > ’vižgaznęvatę, ’låknęvatę, ’va:lås(t)nęvatę*).
A magyar igékből képzett igék vagy magyar igei tőből (*to’måč(ę)tę, vars’tüvatę*) vagy főnévi igenévből (*’vižgaznęvatę, ’låknęvatę*) keletkeztek. A magyar főnévi igenévből való képzés valamennyi újkeletű igénél megfigyelhető, melyek a ***-va-tę*** képzővel adaptálódnak a Rába-vidéki szlovén igék rendszerében.

A Rába-vidéki nyelvjáráskutatás területén még sok kutató és elemző munkára van szükség ahhoz, hogy valamennyi település tájszólását a legfőbb nyelvi szinteken feldolgozzuk, ill. bemutassuk, s hogy az alapvető nyelvi sajátságokat a Rába-vidék egészére vonatkozóan feltárjuk. A különböző változatok, alváltozatok elmélyülő tanulmányozása után kerülhetne sor egy összegző, elemző, az egész nyelvjárás sajátosságait áttekintő feldolgozásra és elemző munkára.

6. POVZETEK

V nalogi obravnavam besedotvorje porabskega slovenskega govora. V uvodnem delu na kratko predstavim cilje in namen naloge ter diakritična znamenja, ki sem jih izbrala za zapis narečnega gradiva. V drugem poglavju podam kratek zgodovinski pregled obravnavanega območja ter narečno členitev slovenskega ozemlja, nato predstavim značilnosti (predvsem glasoslovne) dveh inačic porabskega narečja, in sicer gornjeseniškega in števanovskega govora. Ti dve varianti se namreč najbolj razlikujeta v dolgem in kratkem vokalizmu ter v konzonantizmu. Pred obravnavo besedotvorja pa še primerjam osnovne

izraze oz. definicije besedotvorja v slovenskem in madžarskem jeziku, v okviru tega podam še protistavo besednovrstnih sistemov v slovenskem in madžarskem jeziku.

V porabskem slovenskem narečju se tvorijo nove besede z vsemi besedotvornimi načini, ki jih poznamo v knjižni slovenščini.

Pri razvrstitvi tvorjenk porabskega narečja sem upoštevala naslednje:

(1) besednovrstno pripadnost tvorjenke (ali je samostalnik, pridevnik, glagol, prislov);
(2) pripadnost tvorjenke k besedotvorni vrsti (ali je izpeljanka, zloženka, sestavljenka, sklop);
(3) podstavno motiviranost (ali je samostalnik iz glagolske, pridevniške, samostalniške in prislovne podstave itn.);
(4) besedotvorni pomen tvorjenke (npr. vršilec dejanja, vršilnik dejanja, dejanje, rezultat dejanja itd.).

Samostalniške izpeljanke so lahko nemodifikacijske in modifikacijske. Samostalniške besede izpeljujemo iz glagolov, pridevniških in samostalniških besed, redko tudi iz prislovov in povedkovnikov. Natančen algoritem za tvorbo je šeststopenjski (TOPORIŠIČ 2000b: 157)

Iz glagola se izpeljujejo besede, ki pomenijo: 1. človeškega (ali živalskega) vršilca dejanja, moškega ali ženskega spola, redko pa tudi srednjega spola *(p'rọrok, 'vẹ:rtẹńa, dre'målo);* 2. predmet ali orodje kot vršilnik *(b'ri:tfo, ca'dilo);* 3. dejanje *(mla'ti:tef);* 4. to, kar pri dejanju nastane ali je v zvezi z njegovo (iz)vršitvijo *('žåganca);* 5. prostor ali čas *(p'rędganca, 'pọst);* 6. snov, ki omogoča (eventualno z orodjem) opravljati dejanje *(ma'zålo).*

Iz pridevniške podstave se tvorijo samostalniki, ki pomenijo: 1. človeka (ali žival) kot nosilca lastnosti *(ba'da:k, div'd'a:k, g're:Çšnęk)*; 2. predmet kot nosilnik lastnosti /to, kar se nanaša na vprašalnico kaj, če izvzamemo živali/ *('lęskovec, mla'dika);* 3. lastnost *(mod'rija, s'tårost, čis'to:²ča);* 4. konkretizirano lastnost *('nọrost, s'låbost);* 5. prostor ali čas *('kürńek, ladav'nica, s'vętek, 'pętek);* 6. snov *('råske, s'livoÇca, 'kọńšček).*

Navadne izpeljanke iz samostalniške podstave pomenijo: 1. koga ali kaj, tj.človeka ali žival, ki a) ima s čim opraviti *('d'a:mar, sto'la:r)*, tj, t.i. opravkar, b) prebivalca države, pokrajine, naroda *(S'la:f, Slo'venec)*, c) člana ali uda organizacije, ideologije, znanstvene ali umetnostne smeri *(kala'vi:n, kręst'ja:n)*, č) nosilca značilnosti *(ba'd'üsaš)*; 2. predmet, ki a) ima s čim opraviti *('söverca)*, b) ideološki, znanstveni, umetnostni sestav ali vejo

('mårksęzmuš); 3. lastnost *(hüdo'bija);* 4. podpredmetno lastnost *(cęga'ńija)*; 5. prostor oz. čas *(k/o/'våčnęca, bo'žič)*; 6. snov *(go'vedo)*.

Modificirane izpeljanke iz samostalnikov pomenijo: 1. ženski/moški par poimenovanemu moškemu/ženskemu *(cęga'ńica, ka'ča:k);* 2. skupno ime *('dęca, 'lüstvo)*; 3. stopnjevano (oz. poudarjeno) ime *(mo'ža:k)*; 4. mladiča *(žar'bę:)*; 5. manjšalnost *('bikec)*; 6. manjšalno-ljubkovalnost *(b'råtec)*; 7. manjšalno-slabšalnost *('pọÇbęč)*; 8. slabšalnost *(mla'šę:)*.

V narečju najdemo medponsko-priponske in samomedponske samostalniške zloženke. Medponsko-priponske samostalniške zloženke imajo glede na besednovrstnost enake podstave in pomene kakor samostalniške izpeljanke: podstave so ali glagolske ali stransko-sklonske samostalniške zveze, npr. *š'tọ 'čüde 'dęla, v 'nębo 'zętę, 'kå je po'lọńe 'no:²čę.* Iz tega dobimo zloženke *'čüdo'delnęk, v'nębo'zętke, 'po:²'no:²č*, njihovi pomeni pa so lahko vršilec (*'xüdo'delnęk*), dejanje (*v'nębo'xọd*), prostor oz. čas dejanja (*'senžet, t'ri:k'ra:lovo*), in snov (*kal'ma:s*). Samomedponske zloženke so zloženke brez priponskega dela. V prosto besedno zvezo jih povezujemo tako, da zloženkin končni del postane jedrni, nekončni pa nejedrni del besedne zveze: *'ko:²lna'po:²t < 'po:²t za 'ko:²la, 'pe:Çška'po:²t < 'po:²t za 'pe:Çške lę'di:*.

V narečju imajo vse samostalniške zloženke po dva naglasa (izjema je zloženka *kal'ma:s*), v čem se popolnoma razlikujejo od knjižnih, katere imajo samo en naglas.

V porabskem slovenskem govoru je domačih slovenskih zloženk malo, veliko več je iz madžarščine prevzetih zloženk.

Samostalniških sestavljenk je prav tako malo, v narečju obstaja pet predponskih obrazil, s katerimi tvorimo nove besede: **antę-** (*antęk'ristoš*), **ark-** (*ark'a:ngeo*), **na-** (*na'ka:k, nas'reča*), **ne-** (*ne'du:žnost*), **ni-** (*'nika,'niške*).

Sklopnih samostalnikov je prav tako malo. Delimo jih v tri skupine, in sicer v take, ki imajo 1. za sestavino kak glagol (*'bo:²kpo'ma:gaÇ*); 2. kako zvezo pridevnika in samostalnika (*zd'råvamarija*); 3. kako nepregibno besedo (*'niškeneÇ*). Pri tvorbi se lahko izgubi kak naglas podstave ali pa se le-ta tudi kako drugače spremeni (*'ọčanaš, zd'råvamarija, 'nikaneÇ*).

Pridevniške besede so izpeljane iz samostalniških besed, glagolov, prislovov ter iz pridevniških besed, npr. *'ọčęn, 'måmęn, 'kü:jan, star'ša:nskę, 'lętošńę,* s podstavo *'ọča, 'måma, 'kü:jatę, st'råšen, 'lętos.* Seveda tudi pri tem izhajamo iz besedne zveze, katere en

del izraža to, kar iz nje izpeljani pridevnik. Algoritem je šeststopenjski (TOPORIŠIČ 2000: 196):

Iz samostalnikov in samostalniških zaimkov izpeljani pridevniki pomenijo: 1. svojilnost oz. pripadnost *(’ọčẹn, ’sestrẹn, b’råto)*; 2. povezanost s čim *(’bọžẹ, ’pọposkẹ, ’lipovẹ)*; 3. snovnost *(la’senẹ, ma’denẹ, ’d’åbočen)*; 4. obilnost *(’såjavẹ, ’g•bavẹ, ’püklavẹ)*; 5. bolezenskost *(’gọbavẹ, g’listavẹ)*; 6. podobnost *(g’rọnskẹ, ’pa:verskẹ, ’rọńavẹ)*.

Pomenske skupine pridevniških izpeljank iz glagola so: 1. pridevniki, po nastaku deležniki *(v’ro:²čẹ, g’nilẹ, o’k•ščenẹ, o’büt);* 2. prizadetost *(poš’tüvanẹ, po’kọšenẹ);* 3. naklonski pridevniki, ki izražajo možnost, voljnost in nagnjenost k (*š’påraven, ’ša:ntavẹ, bata’žåstẹ, spa’lünẹ, skar’bẹčẹ).*

Tudi pri pridevniških izpeljankah iz prislovov se rabijo najbolj splošna obrazila: **-ńẹ, -šńẹ, -en, -skẹ.** Dodajo se bodisi čisto na koncu prislovov bodisi pred njihova obrazila: *za’ma:n → za’ma:nskẹ, ’lẹtos → ’lẹtošńẹ, ’gọrẹ → go’reńẹ.* Po vseh takih pridevnikih se večinoma vprašujemo s k a t e r i, torej označujejo posebno vrsto. Nekaj primerov: *’lånskẹ, za’ma:nskẹ, g’nẹšńẹ, fče’ra:ńẹ, b’ližńẹ, s’po:²dńẹ, ’za:dńẹ, ’v•ńẹ, do’leńẹ, go’reńẹ, z’ra:ńšńẹ, zvü’ne:Çšńẹ, ’ra:nẹ, ’da:lečnẹ,’za:d’en, p’re:Çd’en.*

Pridevniške izpeljanke iz pridevnikov izražajo večjo ali manjšo mero lastnosti pridevnika iz podstave, poleg tega tudi splošno v primerjavi s posameznim: *’lẹpšẹ ← ’le:Çpẹ, ’ma:ńckẹ ← ’ma:lẹ, ’dẹklẹnskẹ ← ’dẹklẹn.* Pomenske skupine teh pridevnikov so: 1. manjšalnost oz. ljubkovalnost *(’ma:ńckẹ)*; 2. večalnost *(star’ša:nskẹ);* 3. stopnjevanost lastnosti *(’šuršẹ, ’lẹpšẹ, top’le:Çšẹ, sta’re:Çšẹ);* 4. splošna last ali pripadnost nasproti posamezni *(’pọÇbẹnskẹ, ’dẹklẹnskẹ)*; 5. podobnost *(’pọÇbẹnskẹ);* 6. jasnejša uvrstitev besede med pridevnike *(’ro:²zastẹ, ’lilastẹ)*; 7. natančnejši oz. čustveno obarvan pomen *(’ta:/k/šẹ)*; 8. druge vrste števniškosti *(t’ro:²jẹ, ’pẹ:tẹ).*

V porabskem govoru je zlaganje pridevniških besed precej redko. Pridevniki se zlagajo medponsko-priponsko oz. samo medponsko. Medponsko-priponske zloženke so v narečju nastale iz glagolske zveze s samostalnikom (*bo’ga:bo’gẹčẹ*) in iz neimenovalniške zveze pridevniške besede s samostalnikom (*’go:²log’lavẹ, š’tirẹkẹk’la:tẹ*). Samomedponske zloženke so iz zveze dveh pridevniških besed. So podredne ali priredne: *’rinskoka’to:²lẹškẹ < ’rinskẹ ka’to:²lẹškẹ, ’č•no-’be:Çlẹ < ’č(a)ren pa ’be:Çlẹ.*

Sestavljanje pridevniških besed se v narečju pojavlja le s štirimi predponskimi obrazili: **na-** (*nas’rečen, na’du:žen, nas’ra:men*); **na:Ç-** (*’na:Ç’ü:šẹ, ’na:Çk’rẹpšẹ, ’na:Çg’lọpšẹ*); **ni-** (*’ništarnẹ, ’ni(k)šẹ, ’nikak*); **pre-** (*prem’la:dẹ, pres’ta:rẹ, pred’ra:gẹ*).

Sklopnih pridevnikov v porabskem slovenskem govoru skoraj ni (*'nikaneÇv're:Çden, 'ta:(k)še'fęle, 'ọvaške'fęle*). Bolj običajno pa je sklapljanje pri številnikih. Sklopno so tvorjeni izrazi za enice, od ene do druge desetice, in sicer od dvajset do štirideset, enako izrazi za desetice od štirideset naprej in za stotice od dvesto naprej: *'edend'våÇstę, d'va:d'våÇstę, t'ri:d'våÇstę, 'sedemd'våÇstę, d'va:t'rę:stę, 'ọsant'rę:stę, da'vę:tt'rę:stę,...; 'pę:da'sę:t, da'vę:da'sę:t...; d've:Çs'to:², t'ri:s'to:², 'sedens'to:², 'ọsans'to:²...*

Prvotno so bile tako tvorjene enice od enajst (*ede'na:Çsat*) do devetnajst (*devet'na:Çsat/ davet'na:Çsat*) in izraza dvajset (*d'våÇstę*) ter trideset (*t'rę:stę*); danes občutimo ***-na:Çsat*** kot obrazilo, prav tako tudi ***-(Ç)stę.*** Sklopom so blizu tudi zveze desetic in enic (od štirideset naprej), stotic in enic oz. tisočic in enic: *'pę:da'sę:t 'pę:t, š'tirda'sę:t 'eden, s'to:² d'va:, s'to:² t'ri:, 'gezaro t'ri:, 'gezaro š'tirę itn.*

Glagole tvorimo z izpeljavo (navadno tudi tako iz zveze s predlogom in inačenjsko), sestavljanjem in zlaganjem, ne pa tudi s sklapljanjem.

V podstavi teh izpeljavnih glagolov je lahko: 1. samostalnik *('vę:rtęvatę);* 2. pridevnik *(la'di:tę);* 3. medmet *('čifkatę);* 4. predložna besedna zveza s samostalnikom oz. glagolom (*do'le:Çvatę, parmę'no:²tę*); 5. katera druga oblika, glagol in še kaj *('da:vatę, 'buÇtę sa/se).*

Pri izpeljavnih glagolih iz samostalnika najdemo za večino pomenov, ki jih poznamo v knjižni slovenščini, več ali manj primerov tudi v porabščini. To so: 1. delati to, kar pove podstava (*g're:Çšętę, drop'tinętę*); 2. biti to, kar pove podstava (*sve'dọčętę, ma'sa:rętę*); 3. imeti opraviti s tem, kar pove podstava (*'čọbatę, 'žågatę, lo'påtatę*); 4. uporabljati imenovano sredstvo (*pata'nęratę, bomba'dęratę*); 5. delovati z lastnostjo podstave (*k'låÇfatę, p'süvatę, k'ričatę*); 6. imeti to, kar pove podstava (*d'ri:statę, 'sijatę, va'čęrd'atę*); 7. izražati potek po samostalniku podstave (*deže'våtę*).

Iz pridevnikov izpeljani glagoli imajo v porabskem slovenskem govoru naslednje pomene: 1. delati tako, kot pove podstava (*'re:Çtčętę, p'ra:znętę, 'dukšatę, 'bo:²kšatę*); 2. biti tak, kot pove podstava (*mod'rüvatę, zbes'ńüvatę*); 3. postajati tak, kot pove podstava (*os'le:Çpętę, g'nilętę, plas'nivętę*).

Iz medmeta izpeljani glagoli izražajo vse pomene, ki jih pozna knjižni slovenski jezik: 1. slušni vtis, ki ga povzroča predmet (*'čọpkatę,'pufkatę*); 2. glas (oglašanje) živega bitja (*kar'ńa:nfkatę, 'čifkatę, 'mü:katę*); 3. glas ob premikanju (*'ta:'fučnętę*); 4. glas ob kinetičnem dejanju (*dar'getatę*); 5. govoriti značilno besedo (*'eckatę, 'ickatę*).

Glagole izpeljujemo tudi iz glagolov s predlogi ali členki. V porabskem slovenskem narečju sta izmed prevzetih predpon, ki jih pozna knjižni jezik, zastopani samo dve **dis-** (*disę'da:lnęvatę*) in **inter-** (*inter'nęratę*), izmed domačih slovenskih predpon pa so znane naslednje **do-** (*do'le:Çvatę*), **na-** (*nagarb'låtę*), **o-/ob-** (*ob'ręzatę, o'lüpatę*), **od-** (*odv'le:Çčtę*), **par-** (*parca'di:tę*), **po-** (*pola'ža:vatę*), **spo-** (*spok'låtę*), **pod-** (*podo'råtę*), **pre-** (*pre'fa:lętę sa/se*), **pri-** (*p'ri:tę*), **raz-** (*raz'vę:zatę*), **s-/sa-** (*s'pečtę, sam'lętę*), **v-/f-** (*vd'regnętę, fca'pi:tę*), **vo-/vu-** (*vož'ga:tę/vuž'ga:tę*), **z-** (*z'vę:zatę*), **zo-** (*zo'sękatę*), **za-** (*zap'låčętę*), vendar niso zastopane z vsemi pomeni.

Samo za porabski govor značilne predpone so:

- **vo-/vu-** namesto knjižne **u-**: *vo'gåsnętę, 'vuÇtę, vož'gåtę/vuž'gåtę, vož'ga:tę/vuž'ga:tę, vo'ži:gatę, vo'gi:batę;*
- **sa-/s-** namesto **se-/s-**: *sam'lętę, sag'rętę, s'pečtę, s'pǫznatę;*
- **par-** namesto **pri-** oz. **pre-**: *par'pelatę, parla'tętę, par'vę:rtęvatę, parg'nåtę, par'ręzatę, parca'di:tę, par'sękatę;*
- **o-** namesto **pro-**: *o'dåtę, o'da:vatę;*
- **z-** namesto **pro-**: *z'gintę, z'ginętę;*
- **zo-** namesto knjižne **po-**: *zo'pi:tatę, zost're:Çlatę, zo'sękatę.*

Glagoli se izpeljujejo tudi s poponskimi obrazili. V porabskem slovenskem govoru najdemo tvorjenke s poponami **sa/se** (*po'bo:²kšatę sa/se, pogę'bi:tę sa/se*) in **sę** (*'vüpatę sę, po'so:²dętę sę*), izpeljanke z **ga, jo** v narečju ne obstajajo.

Glagolov, ki nastanejo z zložitvijo podstave, je v porabskem govoru malo (npr. *b'lågos'lǫvętę*), toda v narečju najdemo zelo veliko kalkov, in sicer v prislovih ob glagolih. Prislovi ob glagolih so dobesedni prevodi madžarskih oz. nemških preverbov, ki omogočajo enostavneje izraziti pomen (npr. *'gǫro'bęstę < 'felakaszt' oz. 'aufhängen', o'bęstę < 'akaszt' oz. 'hängen', 'gǫr- < 'fel-' oz. 'auf-'*). Značilnosti teh tvorjenk so naslednje:

- prislovna sestavina je nastala s kalkiranjem iz madžarskih oz. nemških glagolov, npr. *'dǫÇ'sestę < 'leül' oz. 'niedersetzen', 'dǫÇs'pådnętę < 'leesik' oz. 'niederfallen', 'gǫrs'tåntę < 'felkel' oz. 'aufstehen', 'gǫro'bęstę < 'felakaszt' oz. 'aufhängen', 'sęs'to:²ptę < 'idelép' oz. 'hertreten', 'ta:'ti:tę < 'odamegy' oz. 'hingehen';*
- prislovna sestavina je del glagolske besedne zveze, npr. *'ko:²l'ǫÇtę < 'ǫÇtę 'ko:²l, na'za:Çlę'či:tę < lę'či:tę na'za:Ç, tap're:Çkod'nestę < od'nestę tap're:Çk, ta'vö'pelatę < 'pelatę ta'vö;*

- prislovna sestavina dodatno okrepljuje predponsko obrazilo glagolske sestavljenke, npr. *'vö'ọt'pelatę < od-'pelatę'vö', f'küpparla'tętę < par-la'tętę 'f'küp', 'dọÇpoko'si:tę < po-ko'si:tę 'dọÇ', 'gọrzbę'di:tę < z-bę'di:tę 'gọr'.*

Glagole tvorimo tudi iz madžarske podstave s slovenskimi obrazili, in sicer iz madžarskega samostalnika (*'låbdatę sa/se, 'kefatę*), madžarskega pridevnika (*'cifratę, bat'rüvatę*) in madžarskega glagola (*ban'tüvatę, enge'düvatę, vars'tüvatę, 'di:čętę*). Izpeljanke iz madžarskega samostalnika in pridevnika imajo podobne pomene, kot jih poznajo glagoli, ki so tvorjeni iz slovenske podstave s slovenskimi obrazili. Iz madžarskih glagolov izpeljani glagoli pa se povsem razlikujejo od slovenskih glagolskih izpeljank, saj nimajo pomenov, kot so tvorba nedovršnikov iz dovršnikov ali modifikacija v smislu manjšanja, ljubkovanja, slabšanja ipd. Nastali so ali iz madžarske glagolske podstave s slovesnkimi glagolskimi obrazili (*enge'düvatę, 'a:snętę, to'måčętę*) ali pa so tvorjeni iz madžarskega nedoločnika na ***-nę*** (***-ni***) z obrazilom ***-va-tę*** (*'szavazni' > 'såvåznę- + -va-tę > 'såvåznęvatę, 'va:lås(t)nę- + -va-tę > 'va:lås(t)nęvatę*). Tvorbo iz madžarskega nedoločnika lahko opazimo pri vseh novejših glagolih, kajti v narečju ne najdemo madžarskih glagolov v nespremenjeni obliki.

V porabskem slovenskem govoru prislove tvorimo najpogosteje z izpeljavo, in sicer iz samostalniške (*ž'låkoma, do'ma:, 'gọrę, 'dọlę, 'nütrę, d'e'sęnę/d'a'sęnę*), pridevniške (*la'po:², 'lępše, 'bo:²kše*), glagolske (*sk'rüma, pars'tånoma*) in predložnozvezne (*po'nọčę, z'le:Çpęn, namas'la:nę, na'ki:salę, na'go:²stę*) podstave, pogosteje tudi s sklapljanjem (*z'vękšoga, odz'vüna, odz'no:²tra, 'ko:²lvråt*), s sestavo pa komaj (*na've:Çdoč*).

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

A MAGYAR HELYESÍRÁS SZABÁLYAI. (2000). (Magyar Tudományos Akadémia). Budapest, Akadémiai Kiadó.

BABIĆ, Stjepan (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku.* Zagreb.

BAŃCZEROWSKI Janusz (1998). *A nyelv és a nyelvhasználat aktuális kérdései.* EFF 24. 7-24.

BAŃCZEROWSKI Janusz (2000). *A nyelv és a nyelvkommunikáció alapkérdései.* Budapest.

BARIĆ, Eugenija–LONČARIĆ, Mijo–MALIĆ, Dragica–PAVEŠIĆ, Slavko–PETI, Mirko –ZEČEVIĆ, Vesna–ZNIKA, Marija (1995). *Hrvatska grammatika.* Zagreb.

BERNJAK, Elizabeta (1991). Kontrastivno proučevanje madžarskih preverbov in slovenskih glagolskih predpon. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 587-592.

BERNJAK, Elizabeta (1995). *Madžarsko-slovenski/Slovensko-madžarski slovar.* Ljubljana, Cankarjeva založba.

BERNJAK, Elizabeta (1996). Kontrastivna fonologija slovenskega in madžarskega jezika. In: *Bibliotheca Slavica Savariensis III.* Szombathely. 47-52.

BERNJAK, Elizabeta (1999). *Jezikovnosistemski razlogi interferenčnih pojavov v slovensko-madžarskem jezikovnem stiku.* Protistavna analiza oblikoslovne in skladenjske ravnine v slovenščini in madžarščini. Szombathely.

BERNJAK, Elizabeta (2003a). A szlovén és a magyar nyelv szófaji rendszereinek kontrasztív áttekintése. In: BALASKÓ Mária (szerk.): *Tanulmányok a Filológiai Intézet Tudományos Műhelyéből.* Szombathely. 27-35.

BERNJAK, Elizabeta (2003b). Sredstva za izražanje manjšalne stopnjevitosti (moderacije) v slovenščini in madžarščini. In: MOISEENKO, Viktor (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely. 50-56.

BERNJAK, Elizabeta (2004). *Slovenščina in madžarščina v stiku.* Sociolingvistične in kontrastivne študije. Maribor.

BEZLAJ, France (1976-1995). *Etimološki slovar slovenskega jezika I-III.* Ljubljana.

CRYSTAL, David (1998). *A nyelv enciklopédiája.* Budapest, Osiris Kiadó.

E. ABAFFY Erzsébet (szerk.) (1992). *A magyar nyelv történeti nyelvtana II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

É. KISS Katalin–KIEFER Ferenc–SIPTÁR Péter (1998). *Új magyar nyelvtan.* Budapest, Osiris Kiadó.

FÖGLEIN Gizella (1997). A magyarországi nemzeti kisebbségek helyzetének jogi szabályozása 1945-1993. In: *Regio 8. Kisebbségi Szemle 1.* 35-65.

FURLAN, Metka (1994). Etimološko raziskovanje slovenskega besedja (Od Jarnikovega do Miklošičevega etimološkega slovarja). In: *XXX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Ljubljana. 7-22.

GADÁNYI Károly–MOISEENKO, Viktor (1990). Znanstveni jezikovni razvoj Južnih Slovanov. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Tudományos Közlemények. Znanstvene publikacije.* Szombathely-Maribor. 31-38.

GADÁNYI Károly (1991a). Pável Ágoston nyelvészeti munkássága. In: VARGA József–MOLNÁR Zoltán (szerk.): *Corvin Mátyás – konferencia/Posvetovanje Matjaža Korvina.* Maribor. 122-126.

GADÁNYI Károly (1991b). Avgust Pavel – jezikoslovec. In: *Obdobja 12.* Ljubljana. 181-197.

GADÁNYI Károly (1991c). Становление словарного состава словенского литературного языка. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 289-295.

GADÁNYI Károly (1993). From the History of Slovene 19 th Century Lexicography. In: *Slovene Studies.* Canada, Edmonton.

GADÁNYI Károly (1994). A szlovén irodalmi nyelv szótári készletének kialakulása a XIX. sz. 80-as éveiben. In: ANNUS Gábor–BÁRDOS Jenő–LENGYEL Zsolt (szerk.): *Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia.* Veszprém. 226-229.

GADÁNYI Károly–MOISEENKO, Viktor (1994). The History of Slavic the Epoch of Nacional Revival: Problems als Perspectives. In: *Studia Slavica Savariensia.* 108-123.

GADÁNYI Károly (1996). *The Evolution of Vocabulary in Literary Slovenian During the 19th* Century. Melbourne, Academia Press.

GADÁNYI Károly–MOISEENKO, Viktor (1997). *Введение в славяноведение. Избранная библиография.* München, Verlag Otto Sagner.

GADÁNYI Károly (1998a). *The Evolution of Vocabulary in Literary Slovenian*. A szlovén irodalmi nyelv szókészletének kialakulása. Doktori értekezés tézisei. Szombathely.

GADÁNYI Károly (1998b). Narodni prerod Slovencev. In: NYOMÁRKAY István–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes.* Zbornik razprav. Budimpešta.

GADÁNYI Károly (1999). A Vas megyei szlovének nyelvéről és kulturájáról. In: *Ötvenéves a szegedi szlavisztika.* Szeged. 5-9.

GUTTMANN Miklós (szerk.) (1983). *Anyanyelvünkért.* Murska Sobota, Pomurska založba.

GUTTMANN Miklós (1994). A szókészlet táji rétegének változása a szlovéniai Szentlászlón. In: *Nyelvőr 118.* 422-429.

GUTTMANN Miklós (2002). Szláv elemek egy magyar falu nyelvében. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely. 554-560.

HADROVICS László (1985). *Ungarische Elemente im Serbokroatischen.* Budapest.

HORST, Sabine (1998). *Wortbildung in der deutschen Wirtschaftskommunikation.* Linguistische Modelle und fremdsprachen-didaktische Perspektiven. Heidrun Popp Verlag.

H. TÓTH Imre (1995). *Bevezetés a szláv nyelvtudományba.* Szeged.

H. TÓTH Imre (1999). *Rövid összehasonlító szláv nyelvtan.* Szeged, JATE.

JAKOPIN, Franc (1973). K vprašanju substantivizacije pridevniških besed v slovanskih jezikih. In: *IX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Predavanja. Ljubljana. 83-91.

JAKOPIN, Franc (1994). Maks Pleteršnik – mojster slovenskega slovaropisja. In: *XXX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 23-34.

JESENŠEK, Marko (1990). Pomenske funkcije aktivnih deležnikov sedanjega in preteklega časa v prekmurskem knjižnem jeziku konec 18. stoletja. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Tudományos Közlemények. Znanstvene publikacije.* Szombathely-Maribor. 175-187.

JESENŠEK, Marko (1991). Knjižne različice v okviru panonske narečne baze. In: VARGA József–MOLNÁR Zoltán (szerk.): *Corvin Mátyás – konferencia/Posvetovanje Matjaža Korvina.* Maribor. 104-112.

JESENŠEK, Marko (1994). Primeri skladenjskega zgoščevanja pri Jožefu Košiču. In: ZORKO, Zinka–BAJZEK, Marija–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Košič in njegov čas.* Budimpešta. 171-186.

JESENŠEK, Marko (1998). Jezik prekmurskih abecednikov in učbenikov. In: NYOMÁRKAY István–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes.* Zbornik razprav. Budimpešta. 121-138.

KASSAI Ilona (1998). *Fonetika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

KESZLER Borbála (szerk.) (2000a). *Magyar grammatika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

KESZLER Borbála (2000b). A mai magyar nyelv szófaji rendszere. In: KESZLER Borbála (szerk.): *Magyar grammatika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 67-76.

KESZLER Borbála (2000c). A szóképzés. In: KESZLER Borbála (szerk.): *Magyar grammatika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 307-320.

KIEFER Ferenc (szerk.) (1994). *Strukturális magyar nyelvtan, 2. Fonológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

KIEFER Ferenc (1998). Alaktan. In: É. KISS Katalin–KIEFER Ferenc–SIPTÁR Péter (szerk.): *Új magyar nyelvtan.* Budapest, Osiris Kiadó. 187-289.

KIEFER Ferenc (szerk.) (2000a). *Strukturális magyar nyelvtan, 3. Morfológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

KIEFER Ferenc (2000b). A szóösszetétel. In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan, 3. Morfológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 519-567.

KIEFER Ferenc–LADÁNYI Mária (2000). A szóképzés. In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan, 3. Morfológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 137-164.

KISS Jenő (szerk.) (2003). *Magyar dialektológia.* Budapest, Osiris Kiadó.

KOŠIČ, Jožef (1992). *Življenje Slovencev med Muro in Rabo.* Budimpešta.

KOZAR-MUKIČ, Marija (1984). *Slovensko Porabje.* Ljubljana-Szombathely.

KOZAR-MUKIČ, Marija (1988). *Gornji Senik.* Szombathely-Ljubljana.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL. (2002). *2001. évi népszámlálás.* Budapest.

LACZKÓ Tibor (2000). A melléknévi és határozói igenévképzők. In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan, 3. Morfológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 409-452.

L. BAJZEK Mária (1994). Krátki Návuk Vogrszkoga Jezika – nastanek in izrazje. In: ZORKO, Zinka–BAJZEK, Marija–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Košič in njegov čas.* Budimpešta. 187-193.

LENGYEL Klára (2000a). Nyelv, nyelvtan, grammatika. In: KESZLER Borbála (szerk.): *Magyar grammatika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 23.

LENGYEL Klára (2000b). A szóösszetétel. In: KESZLER Borbála (szerk.): *Magyar grammatika.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 321-345.

LOGAR, Tine (1974). Govor Slovencev v Porabju na Madžarskem. In: *X. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana.

LOGAR, Tine (1975). Izvenjezikovni vzroki za dialektizacijo slovenskega jezika. In: *XI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana.

LOGAR, Tine (1993). *Slovenska narečja.* Ljubljana, Založba Mladinska knjiga.

LOGAR, Tine (1994). Slovenski jezik v Slovanskem lingvističnem atlasu. In: *XXX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 69-75.

LUKÁCS István (szerk.) (1996). *A vend kérdés.* Budapest.

MADŽARI IN SLOVENCI. (1987). (Sodelovanje in sožitje v obmejnem območju ob jugoslovansko-madžarski meji). Ljubljana.

MAGYAR HELYESÍRÁSI SZÓTÁR. (2000). (A Magyar Tudományos Akadémia szabályai szerint). Budapest, Akadémiai Kiadó.

M. DONCSECZ Ibolya (1988). Nekatere jezikovne značilnosti porabskega rokopisa „Sibilska knjiga". In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely. 165-168.

M. DONCSECZ Ibolya (2002). Nekatere slogovne značilnosti porabskega rokopisa »Sibilska knjiga«. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely. 74-77.

MERŠIĆ Žuža (1991). Neke osobine hrvatskožidanskog govora. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 121-125.

MOLNÁR Zoltán Miklós (1990). A nyelvi érintkezés néhány vonása a Muravidéken. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Tudományos Közlemények. Znanstvene publikacije.* Szombathely-Maribor. 100-108.

MOLNÁR Zoltán Miklós (1991a). A szlovén-magyar nyelvi kapcsolatok kérdésköréhez. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 199-205.

MOLNÁR Zoltán Miklós (1991b). Adalék a magyar-délszláv nyelvi kapcsolatok kérdéskö-réhez. In: VARGA József–MOLNÁR Zoltán (szerk.): *Corvin Mátyás – konferencia/Posvetovanje Matjaža Korvina.* Maribor. 161-164.

MUKIČ, Francek (1978). *Seniški govor.* Ljubljana.

MUKIČ, Francek (2005). *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar.* Szombathely.

NÁDASDY Ádám–SIPTÁR Péter (1994). A magánhangzók. In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan, 2. Fonológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 42-182.

NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGI HIVATAL. (1993). *1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.* Budapest.

NOVAK, Franc (1985). *Slovar beltinskega prekmurskega govora.* Ljubljana.

NYOMÁRKAY István (1984). *Strane riječi u hrvatskosrpskom/srpskohrvatskom jeziku.* Budapest, Tankönyvkiadó.

NYOMÁRKAY István (1988). A burgenlandi horvátok irodalmi és köznyelvének magyar elemeiről. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely. 25-30.

NYOMÁRKAY István (1989a). A magyar és a szerbhorvát nyelv kapcsolata. In: BALÁZS János (szerk.): *Nyelvünk a Duna-tájon.* Budapest. 291-350.

NYOMÁRKAY István (1989b). *Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung.* Budapest.

NYOMÁRKAY István (1991). Flanerija, flâneur, flâneurski... In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 13-18.

NYOMÁRKAY István–LUKAČ, Stjepan (szerk.) (1998). *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes.* Zbornik razprav. Budimpešta.

OROŽEN, Martina (1982). Slovenski knjižni jezik in zaton pokrajinskih različic v prvi polovici 19. stoletja. In: *Obdobja 2.* Ljubljana. 421-439.

OROŽEN, Martina (1983). Dialektalna in leksikalma interferenca v zgodovinskem razvoju slovenskega knjižnega jezika. In: *XIX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 153-175.

OROŽEN, Martina (1986). Molitveni obrazci starejših obdobij v osrednjeslovenskem in vzhodnoslovenskem knjižnem jeziku. In: *Slavistična revija 34.* 35-57.

OROŽEN, Martina (1988a). Narečje in knjižni jezik. In: *XXIV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 5-17.

OROŽEN, Martina (1988b). Stari obredni jezik v Prekmurju in Porabju. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely. 93-106.

OROŽEN, Martina (1989). Prekmurski knjižni jezik. In: *XXV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 37-60.

OROŽEN, Martina (1993). Kontinuiteta starocerkvenoslovanskega besedišča v slovenskem jeziku. In: *Slavistična revija 41.* Ljubljana. 141-160.

OROŽEN, Martina (2003). Pridige v knjižni slovenščini. In: MOISEENKO, Viktor (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely. 382-391.

PÁVEL Ágoston (1909). A vashidegkuti szlovén nyelvjárás hangtana. In: ASBÓTH Oszkár (szerk.): *Magyarországi szláv nyelvjárások.* Budapest.

PLETERŠNIK, Maks (1894-1895). *Slovensko-nemški slovar I-II.* Ljubljana.

RÁCZ Endre (szerk.) (1991). *A mai magyar nyelv.* Budapest, Tankönyvkiadó.

RAMOVŠ, Fran (1931). *Dialektološka karta slovenskega jezika.* Ljubljana.

RAMOVŠ, Fran (1936). *Historična gramatika slovenskega jezika VII. Dialekti.* Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

S. EMBERSICS Erzsébet (1988). Značilnosti gornjeseniškega narečja. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely. 169-177.

S. EMBERSICS Erzsébet (1991). Madžarske besede v gornjeseniškem narečju. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 111-120.

S. EMBERSICS Erzsébet (1996). Vpliv madžarskega besedotvorja oz. madžarskega jezika na besedotvorje seniškega govora. In: GADÁNYI Károly–BOKOR József–GUTTMANN Miklós (szerk.): *Nyelvi tudat, identitástudat, nyelvhasználat.* Szombathely. 87-92.

S. EMBERSICS Erzsébet (1999). Glagolske tvorjenke v seniškem govoru. In: ZORKO, Zinka–KOLETNIK, Mihaela (szerk.): *Logarjev zbornik.* Maribor. 180-185.

S. EMBERSICS Erzsébet (1999). Pisna raba porabščine ob koncu 19. stoletja na primeru odlomka Sibiline knjige. In: BOKOR József (szerk.): *Az anyanyelv a kétnyelvűségben.* Maribor-Lendva. 106-111.

S. EMBERSICS Erzsébet (2001). Magyar elemek a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban. In: BALASKÓ Mária (szerk.): *Tanulmányok a Filológiai Intézet Tudományos Műhelyéből.* Szombathely. 67-73.

S. EMBERSICS Erzsébet (2002). Tvorjenke v rokopisu z Gornjega Senika. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely. 174-186.

S. EMBERSICS Erzsébet (2003a). Képzett igék a Rába-vidéki szlovén nyelvjárásban. In: BALASKÓ Mária (szerk.): *Tanulmányok a Filológiai Intézet Tudományos Műhelyéből.* Szombathely. 95-102.

S. EMBERSICS Erzsébet (2003b). Samostalniške tvorjenke odlomka Sibiline knjige s konca 19. stoletja. In: MOISEENKO, Viktor (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely. 433-442.

SIPTÁR Péter (1994). A mássalhangzók. In: KIEFER Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan, 2. Fonológia.* Budapest, Akadémiai Kiadó.183-272.

SIPTÁR Péter (1998). Hangtan. In: É. KISS Katalin–KIEFER Ferenc–SIPTÁR Péter (szerk.): *Új magyar nyelvtan.* Budapest, Osiris Kiadó. 293-354.

SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA, I-V. (1970, 1975, 1979, 1985, 1991). (Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Znanstvenoraziskovalni center SAZU). Ljubljana, Državna založba Slovenije.

SLOVENSKI PRAVOPIS. (2001). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

SLOVENSKI PRAVOPIS I. PRAVILA. (1990). Ljubljana, Državna založba Slovenije.

STEPANOVIĆ, Predrag (1986). A Budapest környéki horvátok tájszólásai. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok II.* Szombathely. 55-60.

STRAMLJIČ BREZNIK, Irena (1994). Tvorjenke v Košičevem Zobriszani Szloven i Szlovenka… In: ZORKO, Zinka–BAJZEK, Marija–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Košič in njegov čas.* Budimpešta. 136-170.

STRAMLJIČ BREZNIK, Irena (1994/95). Specializiranost obrazil za izpeljanke s pomenom vršilca dejanja, nosilca lastnosti ali stanja in opravkarja. In: *Jezik in slovstvo.* Ljubljana. 285-291.

STRAMLJIČ BREZNIK, Irena (1995). Izpridevniške glagolske izpeljanke. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely. 52-69.

STRAMLJIČ BREZNIK, Irena (1999). Besedotvorne značilnosti narečja ob primeru beltinskega prekmurskega slovarja. In: ZORKO, Zinka–KOLETNIK, Mihaela (szerk.): *Logarjev zbornik.* Maribor.160-179.

ŠIVIC DULAR, Alenka (1989). Besedotvorne vrste slovenskih zemljepisnih imen (na gradivu do l. 1550). In: *Obdobje 10.* Ljubljana. 229-244.

TOPORIŠIČ, Jože (1965-1970). *Slovenski knjižni jezik 1-4.* Maribor, Založba Obzorja.

TOPORIŠIČ, Jože (1976a). Besedotvorna teorija. In: *Slavistična revija.* Ljubljana. 163-177.

TOPORIŠIČ, Jože (1976b). *Slovenska slovnica.* Maribor. Založba Obzorja.

TOPORIŠIČ, Jože (1980). Teorija besedotvornega algoritma. In: *Slavistična revija 28.* Ljubljana. 141-151.

TOPORIŠIČ, Jože (1983). Pohlinova slovnica. In: *XIX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 95-128.

TOPORIŠIČ, Jože (1984). *Slovenska slovnica.* Maribor. Založba Obzorja.

TOPORIŠIČ, Jože (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika.* Ljubljana, Cankarjeva založba.

TOPORIŠIČ, Jože (2000a). *Slovenska slovnica.* Maribor. Založba Obzorja.

TOPORIŠIČ, Jože (2000b). Besedotvorje. In: TOPORIŠIČ, Jože (szerk.): *Slovenska slovnica.* Maribor. Založba Obzorja. 142-234.

UDVARI István (1985). A bács-szerémi ruszin nyelv magyar jövevényszavainak fonetikai meghonosodása. In: VÉCSEY Antal (szerk.): *Russzisztika.* Nyíregyháza. 61-83.

UDVARI István (1988). Mária Terézia-korabeli Szepes és Zemplén megyei szlovák nyelvű bevallások lexikai hungarizmusai. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok III.* Szombathely. 429-439.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1983). Zgodovina obravnavanja zloženk v slovenskem knjižnem jeziku. In: *XIX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 129-151.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1984). Tipološke lastnosti besedotvorne skladnje. In: *XX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 305-319.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1985). Primeri tvorbenih vzorcev glagola. In: *XXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 47-61.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1986). Neglagolske tvorjenke v Trubarjevi Cerkovni ordningi. In: *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Obdobja 6.* Ljubljana. 349-374.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1988). *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženk.* Ljubljana.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1989). Zgradba tvorjenk v Brižinskih spomenikih. In: *Obdobje srednjega veka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Obdobja 10.* Ljubljana. 51-61.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1991). Skladenjska zgradba besede. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok IV.* Szombathely. 7-12.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1992). A szó szintaktikai szerkezete. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2.* Szombathely. 38-44.

VIDOVIČ MUHA, Ada (1993). Glagolske sestavljenke – njihova skladenjska podstava in vezljivostne lastnosti. In: *Slavistična revija 41.* Ljubljana. 161-192.

WEISS, Peter (1998). *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami.* Poskusni zvezek A-H. Ljubljana, Založba ZRC.

ZÁDROVICH Bernadett (2001). *A Peresztyén élő gradišćei horvátok ča nyelvjárásának morfológiai és lexikai sajátosságai.* Doktori (PhD) értekezés. Budapest.

ZORKO, Zinka (1982). Od slovenskega porabskega narečja k slovenskemu knjižnemu jeziku. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely. 137-149.

ZORKO, Zinka (1989). Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem. In: *XXV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Zbornik predavanj. Ljubljana. 23-35.

ZORKO, Zinka–BAJZEK, Marija–LUKAČ, Stjepan (szerk.) (1994). *Košič in njegov čas.* Zbornik razprav o Jožefu Košiču. Budimpešta.

ZORKO, Zinka (1994). Oblikoslovna analiza besedila Zobriszani Szloven i Szlovenka med Műrov i Rábov. In: ZORKO, Zinka–BAJZEK, Marija–LUKAČ, Stjepan (szerk.): *Košič in njegov čas.* Budimpešta. 128-135.

ZORKO, Zinka (1998). *Haloško narečje in druge dialektološke študije. Maribor.*

ZORKO, Zinka–KOLETNIK, Mihaela (szerk.) (1999). *Logarjev zbornik.* Referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru. Maribor.

ZORKO, Zinka (2002). Besedje v porabskem andovskem govoru. In: GADÁNYI Károly (szerk.): *Studia Slavica Savariensia 1-2. VII. Nemzetközi Szlavisztikai Napok.* Szombathely. 26-31.

ZORKO, Zinka (2003a). Besedje v porabskem andovskem govoru. In: *Družbenogeografska in narodnostna problematika slovenske manjšine v Porabju na Madžarskem.* Maribor. 35-43.

ZORKO, Zinka (2003b). Prekmursko narečje v Porabju na Madžarskem. In: *Družbeno-geografska in narodnostna problematika slovenske manjšine v Porabju na Madžarskem.* Maribor. 17-34.

ŽAGAR, France (1988). *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica.* Maribor, Založba Obzorja.